

OTROK IN KNJIGA

6

Pravzaprav bi ne smelo biti šolske knjižnice in ne učitelja, ki bi ne poznala pričujočega zbornika, zraslega iz bogatih izkušenj, spoznanj in zavesti, da je treba od besed le preiti k dejanjem.

Nada Gaborovič
Dialogi '77

Edina posebna publikacija, občasni mariborski zbornik, namenjen vprašanjem mladinske književnosti, se kakor da izogiba sistematični literarno estetski obravnavi sodobne rasti, dasi bi njegov pomen, torej njegovo možnost občevarja z najširšimi sloji strokovnih bralcev, bilo mogoče videti prav v tem.

Janez Rotar
Naši Razgledi

VSEBINA

	Stran
Tatjana Hojan: Mladinska matica	5
Taras Kermauner: Polžek orje	14
Kajetan Kovič: Moj pogled na književnost za otroke	24
Saša Vegri: O literarnih tekstih s temo NOB za najmlajše bralce	27
Marjana Kobe: Pogledi na tekmovanje za bralne značke na šolah druge stopnje	38
Vili Vuk: Knjiga in televizija	46
Marinka Svetina: Radijska ustvarjalnost Ele Peroci	49

OCENE — POROČILA — BIBLIOGRAFIJE

Helena Malek: Raznovrstne spodbude, vendar...	55
Zorica Turjačanin:	
Pomemben prispevek k proučevanju bosansko-hercegovske književnosti za otroke	58
Po sledi naivne pesmi	62
Prizorišča prvih doživetij groze	65
Marjana Kobe, Andra Žnidar: Izbor knjig iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letu 1975	69
Milan Crnković: Popis del iz hrvaške knjižne produkcije za mladino v letu 1975	77
Habiba Ovčina: Izbor knjig za mladino iz knjižne produkcije v Bosni in Hercegovini leta 1975	84
Elica Nikolovska, Atanas Nikolovski: Izvirna dela za mladino iz makedonske knjižne produkcije	89

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

6

1977

ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

Uredniški odbor: Milan Divjak, Jože Filo, Alenka Glazer, Ignac Kamenik, Marjana Kobe, Darja Kramberger, dr. Slobodan Ž. Marković

Glavna urednica: Darja Kramberger

Uredniški svet: dr. Milan Crnković, Niko Grafenauer, dr. Matjaž Kmecl, Stanko Kotnik, Albin Kramberger, dr. Ivan Toličič, Andra Žnidar

Redakcija te številke je bila končana avgusta 1977

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Izdajajo: Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice, Pedagoška akademija Maribor, festival Kurirček in Pionirska knjižnica Ljubljana

Naslov uredništva: Pionirska knjižnica Maribor, Rotovski trg 2

OTROK IN KNJIGA

IZDAVAJA MARIBORSKA MMLADINSKA KNJIZNAROSTI
SLOVENIJE

6

Tatjana Hojan

Ljubljana

MLADINSKA MATICA*

Pred petdesetimi leti so slovenski učitelji ustanovili založbo MLADINSKA MATICA, ki naj bi končno izpolnila staro željo slovenskega učiteljstva: nuditi mladini dobre knjižne zbirke po dosegljivih cenah. Že sredi devetnajstega stoletja so začela učiteljska društva in tudi posamezni učitelji ustanavljati posebne knjižne zbirke za mladino, vendar so ostale zbirke Knjižnica za mladino, Mladinska knjižnica, Jan Legova knjižnica za mladino in druge le bolj ali manj uspešni poskusi kratkega veka, hkrati pa tudi dobra šola, v kateri so si prizadevni ustanovitelji zbirk nabrali mnogo dragocenih izkušenj. Predvsem so spoznali, da za dobro mladinsko knjigo ni dovolj le v moralne nauke zavita zgodba z izrazito vzgojno tendenco, temveč je treba pridobivati mlade bralce z zabavnim čtivom umetniške vrednosti. Veliki večini dotedanjih knjig pa se je vse preočitno poznalo, da jih niso spisali umetniki, temveč pedagogi, zato pri mladini niso našli želeni odziv. Brez dvoma pa bi naše prve knjižne zbirke za mladino dosegle kljub svojim pomanjkljivostim boljše in trajnejše uspehe, če bi jih podpiral širši krog učiteljstva. Toda z ustanavljanjem, ustvarjanjem in razširjanjem mladinske književnosti se je takrat ukvarjal le ožji krog požrtvovalnih učiteljev, ostali pa se pomembnosti mladinske književnosti niso zavedali in so spremljali prizadevanje zanesenjakov z večjo ali manjšo skepsjo.

Prva svetovna vojna je razvoj mladinske književnosti močno zavrla, po končani vojni, zlasti v letih 1922 do 1925 pa je izšlo izredno veliko literarnih del za mladino. Številne nanovo ustanovljene založbe so posvetile mladinski književnosti posebno skrb. Žal pa je bilo med izdanimi deli le malo takih, ki so s svojo umetniško vrednostjo obogatila slovensko slovstvo. Med izvirnimi deli je bilo največ pesmi, nekaj pravljic in pripovedk, povesti pa so bile zelo

* Slovenski šolski muzej v Ljubljani je ob 50-letnici ustanovitve Mladinske matice pripravil v svojih prostorih razstavo o razvoju slovenskega mladinskega tiska. Od maja do novembra 1977 si je bilo mogoče ogledati zanimivo gradivo, ki ga je zbrala in strokovno obdelala Tatjana Hojan. Namen razstave je bil »prikazati prizadevanja posameznih učiteljev in napredne učiteljske organizacije za razvoj slovenskega mladinskega tiska, zlasti še knjižnih zbirk za mladino«, kakor je zapisala avtorica razstave v katalogu (*Slovenski mladinski tisk*. Ljubljana, Slovenski šolski muzej 1977. 40. str. ilustr.), v katerem je objavila temeljito razpravo o slovenskem mladinskem tisku. Razprava v katalogu je pomemben študijski vir, avtorica zasleduje izdaje za mladino od sredine 19. stol. in predstavi težnje, ki so pripeljale do ustanovitve Mladinske matice, navedena je pomembnejša literatura, besedilo dopolnjuje skrbno izbrano slikovno gradivo. (op. ured.)

redke. Večino izdanih del so predstavljali prevodi tujih, na žalost ne najbolj-
ših del.

Slovenska osrednja učiteljska organizacija, ki se je leta 1920 iz Zveze učiteljskih društev preimenovala v Udruženje jugoslovanskega učiteljstva, je razprodala in razdala vso zalogo mladinskih spisov, ki jih je izdala pred izbruhom prve svetovne vojne.

V letih 1923 in 1924 je skupaj z Učiteljsko tiskarno izdala tri zvezke iger z naslovom *Šolski oder*. V letih po vojni so se namreč šolski odri močno razmahnili in je bila taka zbirka zelo dobrodošla.

Učiteljska organizacija je po vojni nadaljevala z izdajanjem mladinskega lista *Zvonček*, ki ga je začela izdajati že leta 1899. List je imel zaradi preveč toge uredniške politike zelo malo naročnikov, zato si ni mogel pridobiti pomembnejšega vpliva na mladino.

V slovenskem Primorju, ki ga je po prvi svetovni vojni okupirala Italija, je Zveza slovenskih učiteljskih društev leta 1921 ustanovila nov mladinski list *Novi rod*. Izhajal je do leta 1926, ko so bila slovenska društva razpuščena in slovenski tisk prepovedan. *Novi rod* so urejali znani učitelji, ki so tudi sami pisali za mladino: Janko Samec, Josip Ribičič in Jože Pahor. Uredniki lista so si prizadevali nuditi mladini takšno branje, ki ima tudi umetniško vrednost in ga lahko z enakim zanimanjem in veseljem prebirajo otroci in odrasli. Za sodelavce so pridobili naše najboljše pesnike in pisatelje, pozornost pa so posvečali tudi zunanji opremi lista. *Novi rod* je pomenil velik napredek v naši mladinski književnosti in je predhodnik Mladinske matice.

Ustanovitev Mladinske matice je predlagal napredni učitelj in pisatelj Oskar Hudales na seji učiteljskega društva za marenberški okraj, ki je bila 12. 3. 1927 v Vuhredu. Njegov predlog je podprl Jože Pahor, ki je po prepovedi *Novega roda* skupaj z ostalima dvema urednikoma prebегnil v Jugoslavijo. Marenberško učiteljsko društvo je Hudalesov predlog sprejelo in sestavilo za vodstvo Poverjeništvu UJU v Ljubljani naslednji predlog: »Poverjeništvu UJU Ljubljana naj prevzame iniciativo za ustanovitev Šolarske matice, ker to spada pod njegovo področje in ker ono edino jo more s pomočjo vsega članstva realizirati. Pripraviti je vse potrebno, da se Šolarska matica udeleži že ob letošnji pokrajinski skupščini. V ta namen naj poverjeništvu pooblasti nekaj tovarišev, da zadevo prouče in storijo gotove predloge glede sestave in tiska knjig ter glede organiziranja in zbiranja članov.«

Na VII. pokrajinski skupščini ljubljanskega poverjeništvu UJU, ki je bila od 5. do 7. julija 1927 v Kranju, so marenberški predlog osvojili. Skupščina je pooblastila ožji sosvet, da izvoli začasni odbor. Josip Ribičič je imel na tej skupščini referat z naslovom *Naš tisk*, v katerem je pojasnil način delovanja nove založbe. Ta naj bi vsako leto izdala koledarček, beletristično obdelano knjigo realne vsebine, izvirno povest in prevod iz svetovne literature. Odbor naj bi sestavljali učitelji, ki so dovolj literarno izobraženi in bodo lahko hkrati tudi ocenjevalci rokopisov. Pošiljali bodo okrožnice sreskim poverjenikom, ki naj bi organizirali pobiranje naročnine. Šele, ko bo zbrano naročnino zagotovljen gmotni uspeh založbe, bo izšla prva publikacija.

Mladinska matica je bila konstituirana na sestanku 15. 10. 1927. V prvem odboru so sodelovali: Fortunat Lužar kot predsednik, Julij Slapšak kot podpredsednik, Jože Pahor kot tajnik, Albin Smole kot upravnik ter Rudi Mencin in Vilko Mazi kot odbornika. Odbor je določil smernice za izdajanje knjig ter se dogovoril glede tiskarne, obsega in oblike publikacij, o finančnih pogojih

založbe in o višini naročnine. Razpisal je nagrade za najboljše spise, in sicer: za tri najboljše spise v koledarčku nagrade po 500, 400 in 300 dinarjev ter za najboljšo pesem nagrado 300 dinarjev. Odbor je poskrbel tudi za propagandne letake, da bi javnost seznanil z Mladinsko matico ter naročil posebne nabiralne bloke, ki so imeli po 10 naročilnic in izkaznic. Za poverjenika je bil določen Andrej Skulj, za tajnika pa Josip Kobal. V učiteljskem glasilu *Učiteljski tovariš* je bil objavljen poziv mladinskim pisateljem in prijateljem Mladinske matice za sodelovanje s prispevki in nasveti pri knjižnem programu, organizaciji jali z mladinsko književnostjo, so se oglasili z nasveti in s prispevki, tako na primer Ciril Hočevar iz Kroga, Fran Roš iz Celja, Albin Čebular iz Talčjega vrha in Fran Ločniškar iz Turjaka. Odsek Mladinske matice je njihove nasvete upošteval in v marsičem spremenil dotedanji program. Tako je namesto predvidenega koledarčka začel izdajati zbornik *Kresnice*, ki je vseboval najrazličnejše čtivo za mladino, ter obenem sklenil, da bo posvečal glavno pozornost izvirnim slovenskim delom in upošteval prevode le v izjemnih primerih in to le prevode najkvalitetnejših tujih del.

Ministrstvo za prosveto je 31. 1. 1928 s posebnim odlokom odobrilo zbiranje prostovoljnih prispevkov za Mladinsko matico in pobiranje naročnine v znesku 10 dinarjev letno. Do konca marca 1928 so poverjeniki Mladinske matice zbrali okrog 12.000 naročnikov, kar je zagotavljalo solidno osnovo za izvajanje založbinega programa. Prve nagrade za najboljše spise v zborniku *Kresnice* so prejeli: Vilko Mazi za spis »*Mama, vstani!*«, Radivoj Rehar za spis *Sinček in Martinček* in Julij Slapšak za spis *Žena ga je ugnala*. Nagrade za najboljšo pesem niso podelili. Junija 1928 so bile natisnjene prve knjige Mladinske matice in odbor je takrat izdelal tudi matičin pravilnik, v katerem je bilo določeno, da je namen založbe izpopolnjevati dobro slovensko mladinsko književnost v duhu kulturnega programa slovenskega učiteljstva, njen cilj pa, da mladini pokloni vsako leto izvirna in prevedena književna dela, da po potrebi izdaja mladinski list ter da mladino vzgaja tudi z objavljanjem umetniških slik in reprodukcij.

Naslednje leto je začela Mladinska matica razpisovati nagrade tudi za najboljšo mladinsko povest. Prvo tako nagrado v znesku dvatisoč dinarjev je dobil Tone Seliškar za povest *Rudi*. Število naročnikov je v drugem letu delovanja Mladinske matice naraslo na 20.000, kar je bilo za takratne razmere izreden uspeh. Ta uspeh je spodbudil odbor, da je sklenil začeti izdajati mladinski list. Že leta 1927 je bilo sklenjeno na pokrajinski skupščini poverjenišтва UJU, da je treba mladinski list *Zvonček* ali temeljito spremeniti ali pa ukiniti. Razgovori predstavnikov učiteljske organizacije z urednikom, da bi spremenil koncept lista, niso uspeli, zato je bilo na naslednji skupščini 21. 7. 1929 sklenjeno, da se *Zvonček* ukine, Mladinska matica pa začne izdajati nov mladinski list. Za urednika je bil določen Josip Ribičič, ki je novoustanovljeni list *Naš rod* urejal vse do leta 1941, ko je izhajanje preprečila fašistična okupacija naše dežele. List je dosegel izreden uspeh, saj je že prva številka izšla v 41.000 izvodih. Ker pa je nastal med širšim sosvetom UJU in odborom Mladinske matice nesporazum v zvezi z urejanjem lista, ga je prvi dve leti urejalo poverjenišтво UJU samo. Na X. pokrajinski skupščini poverjenišтва leta 1930 pa je bilo sklenjeno, da se *Naš rod* pridruži Mladinski matici in bo vnaprej izhajal skupno z matičinimi publikacijami. Vsak naročnik *Našega roda* bo za naročnino 20 dinarjev na leto prejemal poleg lista še 4 knjige Mladinske matice. Ministrstvo za prosveto je 28. 7. 1931 priporočilo *Naš rod* in knjige Mladinske

matice za šolske knjižnice. V tem času je Mladinska matica osnovala literarni in gospodarski odsek, v katerem je bil po en učitelj — poverjenik iz vsakega sreza. Odborniki Mladinske matice so se večkrat menjali, najdlje pa so pri matici sodelovali: Josip Ribičič, Albert Žerjav, Anka Levec, Anica Černej, Albert Širok, Alojzij Hreščak, Fran Roš in Rado Grum.

Mladinska matica je dosegla s svojim listom in publikacijami izredne uspehe. Pritegnila je k sodelovanju najboljše pesnike in pisatelje, slikarje in grafike. Zaradi svoje napredne usmerjenosti pa je bila deležna tudi nasprovanja nazadnjaških krogov. Ti so večkrat razširjali razne pamflete, s katerimi so pozivali starše, da naj prepovedo svojim otrokom publikacije Mladinske matice, zlasti *Naš rod*. S svojo gonjo niso dosegli zelenega uspeha. Nasprotno, število naročnikov Mladinske matice je še naraslo. Leta 1937 so poizkušali Mladinsko matico njeni nasprotniki uničiti z ovadbo, da kaže *Naš rod* komunistične tendence in zbuja s svojimi članki nerazpeloženje proti oblasti. Ovadba se je sklicevala predvsem na članek učitelja Vlada Klemenčiča *Kmetje napadajo grad*, ki je bil objavljen v 3. številki Našega roda 1936/37. Poverjeništvo UJU je s posebnim dopisom opozorilo vplivne slovenske osebnosti, da je obstoj Mladinske matice v nevarnosti, kajti prosvetni oddelek banske uprave je v zvezi z ovadbo že sprejel prvi ukrep, namreč preklic akta, s katerim je Ministrstvo prosvete priporočilo *Naš rod* in knjige Mladinske matice za šolske knjižnice. Književniki in uredniki časopisov so pošiljali Poverjeništvu UJU podpisane izjave, s katerimi so listu *Naš rod* in tudi Klemenčičevemu članku izrekli priznanje in zanikali obtožbe, da je v njih najmanjša sled kake komunistične propagande. Trideset kulturnih delavcev pa je poslalo Glavnemu prosvetnemu svetu posebno spomenico, v kateri ugotavljajo, da je *Naš rod* najboljši slovenski mladinski list, pri katerem sodelujejo naši najboljši mladinski pisatelji in ilustratorji, ne glede na njihov svetovni nazor. Spomenico so podpisali odborniki in glavni člani slovenskega PEN kluba, uredniki vseh glavnih literarnih in kulturnih revij, uredniki oziroma kulturni referenti glavnih slovenskih dnevnikov in najvažnejših slovenskih knjižnih založb. Podpisali so jo tudi univerzitetni profesorji, ki so se bavili s slovensko pedagoško ali leposlovno publicistiko, kakor tudi slikar Fran Tratnik, katerega je banska uprava imenovala za ocenjevalca umetniških del. Glavni prosvetni odsek je razsodil, da je ovadba proti *Našemu rodu* lažna.

Nekateri učitelji so predlagali, da bi namesto *Našega roda* izdajali aktualen časopis za šolo, ki bi izhajal pogostejše, tedensko ali vsaj štirinajstdnevno. Tak časopis bi bil namenjen predvsem šolskemu pouku in bi upošteval aktualno snov in učni načrt. In leta 1934 je res izšla poskusna številka novega lista, imenovanega *Mlada Jugoslavija*. Ostalo je samo pri poskusni številki, ker je anketa med učitelji, mladinskimi pisatelji, uredniki in učenci pokazala, da je večina za *Naš rod* v dotedanji obliki. *Naš rod* se je po anketi sicer nekoliko bolj prilagodil potrebam šole in pouka, še naprej pa je prevladalo mnenje, da naj bo mladinski časopis namenjen otroku kot njegovo zasebno, ne pa kot šolsko čtivo.

Naš rod je bil med mladinskimi listi svoje dobe najpopularnejši in so mu visoko kakovostno raven priznavali tudi tuji časopisi. V prikupni in lahko dojemljivi obliki je nudil otrokom različne starosti dovolj gradiva za pouk, vzgojo in razvedrilo. Najmlajšim je bila namenjena rubrika Cicibanov rod, ostali del pa učencem srednje in višje stopnje osnovne šole. Poleg kvalitetnih leposlovnih prispevkov je list prinašal tudi sestavke iz zemljepisa, potopise, opise zna-

menitosti doma in v svetu, zgodovinske prispevke, prispevke iz športa in gospodarstva ter opise naravnih pojavov, tehničnih iznajdb in odkritij. Dopolnjevale so ga še rubrike za zabavo in za dopise mladih. Vsebinsko lista so stalno dopolnjevali in izboljševali, za kar gre dober del hvale pisatelju Josipu Ribičiču, ki je list ves čas urejal, sodelovali pa so pri njem med drugim: Ivan Albreht, Alojz Gradnik, Ksaver Meško, Fran Milčinski, Miran Jarc, Oton Župančič, Mile Klopčič, Miško Kranjec in France Bevk.

Mladinska matica je začela leta 1931 izdajati poleg rednih tudi izredne publikacije. Skupaj je izšlo 47 zvezkov Knjižnice Mladinske matice, 10 izrednih publikacij in 6 zvezkov Cicibanove knjižnice. Med vsemi so bili le trije prevodi iz tuje književnosti, in sicer Jacka Londona *Zgodbe z južnega morja* v prevodu Toneta Seliškarija, *Mizica, pogrni se!* in druge Grimmove pravljice v prevodu Julija Slapšaka ter antologija bolgarske proze *Pirhi* v prevodu Toneta Potokarja.

Med 27 avtorji publikacij Mladinske matice je bilo le 5 takih, ki niso bili vsaj nekaj časa učitelji ali profesorji.

Zbornik *Kresnice* je izhajal v Knjižnici Mladinske matice devet let. Prvi štirje letniki zbornika so vsebovali literarne in poučno-zabavne tekste, razne novice, šale in nagradne uganke. *Kresnice* so imele namen, da prinašajo v kratki in jasni obliki čimveč raznovrstnega gradiva. Prve tri letnike je uredil Vilko Mazi, četrtega pa Albert Žerjav. Peti in šesti letnik je uredil Josip Ribičič, ki je prelomil z dotedanjo tradicijo in je ves peti letnik posvetil leposlovnim prispevkom. Nad 20 pisateljev, ki so do takrat že izdali svoje samostojne knjige, je posebej za *Kresnice* napisalo poseben sestavek *Spomin na mlada leta*. Vsakemu prispevku je bila dodana tudi slika ali risba avtorja. Ta letnik *Kresnic* je pomenil zanimivo novost, šesti pa je bil spet celota in je vseboval realistično in poučno gradivo o naši državi, krajih in ljudeh.

Poslednje tri letnike *Kresnic* sta uredila Josip Ribičič in Albert Žerjav. Največjo pozornost je zbudil pri nas in na tujem, zlasti v slovanskem svetu, sedmi letnik *Kresnic*. Napisali in ilustrirali so ga namreč otroci sami. Okrog 70 otroških sestavkov je predstavljalo dragoceno študijsko gradivo za pedagoge, psihologe in mladinske pisatelje, saj je bilo moč iz njih razbrati veselje, tegobe, zanimanje in življenjsko okolje otrok. Pri nas je pomenila takšna posebna številka otroških prispevkov novost, ki ga je do tedaj delno uvedel le list *Jaselce*, ki je izhajal v Gorici. Večji del letnika 1929 so namreč napisali otroci sami. Osmi in deveti letnik *Kresnic* sta prinašala predvsem reportažne zapise o zanimivostih in novih odkritjih iz prirode, fizike in tehnike ter novice iz vsega sveta.

Leta 1935 je bila na skupščini poverjeništvu UJU predlagana in sprejeta reorganizacija publikacij Mladinske matice in *Našega roda*. Zbornik *Kresnice* naj bi opustili, ker bi njegovo vsebino v prihodnje prinašal *Naš rod*, otroci pa bi mesto treh prejeli po štiri knjige na leto v redni knjižni zbirki.

Pri Mladinski matici je izšlo tudi nekaj slikanic za najmlajše, ki jih prej pri nas skorajda ni bilo. Prva je bila slikanica brez teksta, le z naslovi poglavij *Življenje hudobne kavke Katke*, ki jo je sestavil Edo Deržaj in je izšla leta 1932. Naslednji dve: *Za vesele in žalostne čase* iz leta 1933 in *Kapljice* leta 1934 je prav tako ilustriral Edo Deržaj, besedilo pa je napisala Anica Černejeva. Ta je napisala tudi besedilo k slikanici *Dedek Miha* leta 1939, ki sta jo narisala Marta in Radovan Klopčič. Josip Ribičič je napisal besedilo za slikanico *Kralj*

Honolulu leta 1935 in *Palčki* leta 1937, ki sta bili v treh tednih popolnoma razprodani.

Povesti za otroke nižjih razredov osnovne šole, ki jih je izdala Mladinska matica, opisujejo vse brez izjeme živalski svet. To so dela Josipa Ribičiča: *Miškolin* 1931, *Čurimurčki* 1936, *Nana, mala opica* 1937, *Upornice* 1940 ter deli Franca Roša: *Dija* 1939 in Davorina Ravljena povest v verzih *Grajski vrabec* 1938.

Mladinska matica je izdala tudi nekaj del, ki so bila pravi priročnik pri pouku branja v nižjih razredih osnovne šole. Med takšna dela štejemo zlasti Josipa Ribičiča *Mihec in Jakec*, ki je izšlo leta 1931 kot izredna izdaja. To delo je dopolnjevalo Fleretov učbenik *Naša prva knjiga* in ga je Ministrstvo za prosveto 11. 8. 1932 priporočilo kot pomožno čtivo za 1. in 2. razred osnovne šole. Spričo tega je bila knjiga kmalu razprodana in jo je Mladinska matica ponatisnila še dvakrat, posebej pa je izšla tudi v Trstu. Leta 1938 je Mladinska matica začela izdajati Cicibanovo knjižnico. V njej je izšlo 6 brošuric z naslovom *Ciciban čita* in so razen 5. zvezka služile predvsem kot pomoč pri branju v prvih razredih osnovne šole. Peti zvezek te zbirke z naslovom *Ciciban nastopa* pa je prinašal vrsto prizorčkov za šolske proslave, ki sta jih napisala Josip Ribičič in Anica Černejeva.

Pravljичno snov so obravnavale povesti Radivoja Reharja *Začarani krogi* 1929 in *Vijolica Vera* 1930, deli Josipa Ribičiča: *Miklavževa noč* 1932 in Bogomirja Magajne *Brkonja Čeljustnik* 1933. leta. Ob tem velja omeniti, da so v tem času napredni književni časopisi začeli pravljice zavračati, češ da otroka odvrčajo od realnega življenja in ga slepijo. Vendar so izkušeni pedagogi na take kritike odgovarjali, da otrok v določeni starosti pravljice potrebuje, ker mu bistrijo domišljijo in ga navajajo k dobremu.

Povesti in romani za srednjo in višjo stopnjo osnovne šole pa predstavljajo večji del zbirke Mladinske matice. Najbolj znana avtorja teh povesti sta France Bevk in Tone Seliškar. Prvi je spisal za Mladinsko matico povesti: *Lukec in njegov škorec* 1931, *Lukec išče očeta* 1932, *Tovariša* 1934 in *Pastirci* 1935, Seliškar pa povesti: *Rudi* 1929, *Bratovščina sinjega galeba* 1936 in *Janko in Metka* leta 1939. Poleg teh dveh so pisali povesti še: Adam Milkovič *Barake* 1936, Davorin Ravljen *Šimej iz Roža* 1937 in Oskar Hudales *Postelja gospoda Fibriha* 1936. Večina teh povesti je obravnavala izrazito socialno problematiko. Izjemna med knjigami Mladinske matice je bila zbirka legend z naslovom *Tiho življenje*, ki jo je leta 1931 napisal dr. Joža Lovrenčič.

Ostale knjige, ki jih je izdala Mladinska matica, so bile poučne. Njihov namen je bil obdelati določeno področje, zgodbe v njih so služile le kot okvir. Takšni sta bili na primer knjigi Andreja Skulja *Sadjarčki* iz leta 1928 in *Vrt-naričice* iz leta 1931, napotke za dobro gospodarjenje pa je dala povest Kristine Hafnerjeve *Botra z griča* leta 1932. Za radioamaterje je bila napisana knjiga Zmagoslava Pipana *Kako smo delali radio* iz leta 1929, za pouk higiene pa knjiga Marije Kmetove *Lovci na mikrobe* iz leta 1933, ki opisuje kronološko urejene življenjepise bakteriologov. Razvoj elektronike prikazuje na način, ki je zlasti primeren za doraščajočo mladino, knjiga dr. Lava Črmelja *Nikola Tesla in razvoj elektronike* iz leta 1933.

Knjigi, ki obravnavata gospodarske probleme, sta Edvarda Kardelja *Potovanje skozi čas* iz leta 1934 in Oskarja Hudalesa *Zgodbe o bombažu* iz leta 1938. Prva prikazuje gospodarsko zgodovino človeštva do kapitalistične družbene ureditve, druga pa v pripovedni obliki prikaže vlogo mednarodnega kapi-

tala, kolonializem ter gospodarsko, trgovsko in socialno plat produkcije bombaža. Obe knjigi sta opozorili na izkoriščanje in krivice kapitalizma in nakazali potrebo po odpravi kapitalističnega družbenega reda. Prva knjiga je bila prav zaradi svoje napredne usmerjenosti deležna kritike nazadnjaških krogov.

Zgodovinske povesti so: Frana Erjavca *Pod grajskim jarmom* 1930, Venceslava Winklerja *Hribčev Gregec* 1938, Vlada Klemenčiča *Iz starih in novih časov* 1939 in Arnošta Adamiča *Ljudje v viharju* iz leta 1940. Kot priročnika pri pouku zemljepisa sta bili namenjeni knjigi dr. Rudolfa Andrejke *Po lepi Sloveniji* iz leta 1935 in Pavla Kunaverja *Zakladi sveta* iz leta 1940.

Mladinska matica je prejela za svoje delo med narodom leta 1937 pohvalno diplomu kraljevega fonda. Poleg izdajanja knjig je namreč podpirala nadarjene učence, darovala knjige Slovincem ob mejah in v tujini, sodelovala na številnih razstavah mladinskega tiska doma in v svetu. Knjige Mladinske matice so že pred vojno prevajali v druge jezike, zlasti v hrvaščino in srbsčino. Posebno so se zanimali za knjige Toneta Seliškarka in Josipa Ribičiča.

Posebno pozornost je Mladinska matica posvečala tudi ilustrativnemu delu *Našega roda* in drugih publikacij. Za to je pridobila naše najboljše umetnike, med njimi Maksima Gasparija, Franceta Goršeta, Božidarja Jakca, Ela Justina, Toneta Kralja, Nika Pirnata, Milka Bambiča, Alberta Sirka, Ljuba Ravnikarja, Franceta Miheliča in Hinka Smrekarja.

Mladinska matica je bila poleg Mohorjeve družbe naša najuspešnejša predvojna založba. Nudila je poceni in kvalitetno knjigo. Njena uspešnost in razširjenost sta brez dvoma rezultat požrtvovalnega dela naših učiteljev-poverjenikov, ki so razširjali knjige Mladinske matice tudi v najodročnejših krajih naše dežele in tudi med najsiromašnejšimi otroki.

Mladinska matica je bila med redkimi založbami, ki so razpisovale nagradne natečaje za nove mladinske knjige, s čimer je pritegnila najboljše sodelavce in z njimi izvirna slovenska dela. Tudi je stalno razpisovala ankete o svojem delu, novih knjigah, prevodih, odzivu knjig pri bralcih in o ostalem ter upoštevala umestne pripombe in predloge. Mladinska matica je delovala do sovrtašnikove okupacije leta 1941. Njeno delo nadaljuje in izpopolnjuje leta 1945 ustanovljena Mladinska knjiga. Številna dela, ki jih je izdala Mladinska matica, so še danes popularna in izhajajo v novih ponatisih.

LITERATURA

1. Mazi Vilko: *Mladinska matica*. — Učiteljski tovariš 1927/28 št. 30 str. 1
2. Ribičič Josip: *Naš tisk*. — Učiteljski tovariš 1927/28 št. 5 str. 4
3. Dolgan Josip: *Časopis za šolo*. — Popotnik 1928/29 str. 129—135
4. Žerjav Albert: *Tednik kot centralni mladinski list*. — Učiteljski tovariš 1928/29 št. 12 str. 1
5. Kopriva Alfonz: *Ali je res potrebno?* (Par misli k Žerjavovemu članku o mladinskem tedniku). — Učiteljski tovariš 1928/29 št. 16 str. 1
6. Brinar Josip: *Slovensko mladinsko slovstvo zadnjih let*. — Pedagoški letopis za leto 1929 str. 234—269
7. (Mazi Vilko) -az-: *Na delo za naš mladinski list*. — Učiteljski tovariš 1929/30 št. 14 str. 3

8. P(ahor) J(ože): *Mladinski list*. — Učiteljski tovariš 1929/30 št. 3 str. 3—4
9. Smolik Rupert: *Časopis mesto čitank*. — Slovenski učitelj 1929 str. 23—24
10. Žerjav Albert: *Šolski časopis*. — Slovenski učitelj 1929 str. 24—26
11. Kopriva A(lfonz): *K anketi o »Našem rodu«*. — Učiteljski tovariš 1930/31 št. 3 str. 2—3
12. Gaspari Tone: *Naš rod in šolske čitanke*. — Učiteljski tovariš 1931/32 št. 30 str. 2—3
13. Podjavoršek Albin: *Mladinsko čitanje in »Naš rod«*. — Učiteljski tovariš 1931/32 št. 26 str. 1—2
14. Debenak A(ndrej): *Za »Naš rod«*. — Učiteljski tovariš 1932/33 št. 24 str. 3
15. Kotnik Zorko: *Še Mladinska matica in Naš rod*. — Učiteljski tovariš 1932/33 št. 14 str. 2
16. *O ilustrovanem delu »Našega roda«*. — Učiteljski tovariš 1932/33 št. 44 str. 1—2
17. Žerjav Albert: *Še o mladinskem časopisju*. — Učiteljski tovariš 1932/33 št. 44 str. 1
18. *Anketa o mladinskem tisku*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 31 str. 1—2, št. 32 str. 3, št. 33 str. 2—3, št. 37 str. 2, št. 38 str. 2
19. Černej Anica: *Slovensko mladinsko slovstvo*. — Dečja knjiga 1933 str. 24—26
20. Čiček Franjo: *Mladinsko časopisje v šolski praksi*. — Popotnik 1933/34 str. 235 do 236
21. Dolgan Josip: *Časnik za otroke*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 16 str. 2—3
22. Ribičič Josip: *O časopisu za mladino*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 2 str. 2
23. Tiran E(rnest): *Okrog mladinskega lista*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 32 str. 1—2
24. Tratar Marjan: *Še o šolskem časopisu*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 1 str. 2
25. V(auda) M(irko): *O Mladi Jugoslaviji in drugem*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 34 str. 1
26. Vranc E(rnest): *Časopis »Mlada Jugoslavija« kot tedensko delo v višji narodni šoli*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 30 str. 1—2
27. Zor Miroslav: *O reformi mladinskega tiska*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 45 str. 1—2
28. Žerjav Albert: *Kam, zakaj in kako v reformnem pokretu mladinskega tiska*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 39 str. 2
29. Žerjav Albert: *Mladinski časopis v službi življenja in šole*. — Popotnik 1933/34 str. 161—165
30. Župančič Jože: *O poizkusni številki »Mlade Jugoslavije«*. — Učiteljski tovariš 1933/34 št. 29 str. 3
31. Žerjav Albert: *O mladinski knjigi, kritiki in še kaj*. — Popotnik 1934/35 str. 46 do 49
32. Ferlinc Tone: *Naš rod — razredno čtivo*. — Učiteljski tovariš 1935/36 št. 7 str. 3
33. (Fran) Ločniškar L-r: *Mladinska matica in še kaj*. — Učiteljski tovariš 1935/36 št. 14 str. 1
34. Mencej Martin: *Realistična snov v mladinskem slovstvu*. — Popotnik 1935/36 str. 212—217
35. Ribičič J(osip): *Za reorganizacijo publikacij Mladinske matice*. — Učiteljski tovariš 1935/36 št. 39 str. 1
36. (Ribičič Josip) — bič: *Ob desetletnici Mladinske matice*. — Učiteljski tovariš 1936/37 št. 12 str. 1
37. Župančič Jože: *»Naš rod« in knjige Mladinske matice*. — Učiteljski tovariš 1936/37 št. 1 str. 1
38. *Deset let »Mladinske matice«*. — Slovenska beseda 1937 (23. 4.)
39. Gaspari Tone: *Mladinski časopisi*. — Jutro 1937 (23. 4. in 24. 4.)
40. Jesenovec France: *O slovenskih mladinskih listih*. — Slovenec 1937 (14. 3.) str. 9
41. Samec Janko: *O književnosti za mladino*. — Slovenec 1937 (14. 3.) str. 9
42. Žerjav Albert: *Odlomek o slovenski mladinski literaturi*. Založba in publikacije »Mladinske matice«. Učiteljski tovariš 1937/38 št. 29 str. 1, št. 30. str. 3
43. Ribičič Josip: *Naše mladinsko slovstvo v svobodi*. — Misel in delo 1938 št. 12 str. 196—201
44. Ribičič Josip: *Slovensko mladinsko slovstvo v povojni dobi*. — Popotnik 1938/39 str. 49—52
45. Žerjav Albert: *Poglavje o doživljajsko-poučnem mladinskem slovstvu*. — Popotnik 1938/39 str. 235—242

46. Peruško Tone: *Ob desetletnici »Našega roda«*. — Učiteljski tovariš 1939/40 št. 17 str. 2
47. Ribičič Josip: *Skrb učiteljske organizacije za mladinsko knjigo*. — Učiteljski tovariš 1939/40 št. 1, 2, 3 str. 12
48. Gerlanc Bogomil: *Edvard Kardelj in Mladinska matica*. — Knjiga 1953 str. 565
49. Gerlanc Bogomil: *Mladinska matica*. — Knjiga 1954 str. 341—345, 426—427, 470 do 473
50. Hudales Oskar: *Odsevi idej oktobrske revolucije ob rojstvu moderne mladinske književnosti*. — Nova obzorja 1957 str. 689—694
51. Gerlanc Bogomil: *Josip Ribičič in napredna mladinska književnost*. — Nova obzorja 1959 str. 198—200
52. Hojan Tatjana: *Slovenski mladinski časopisi do leta 1941*. — Zbornik za historiju školstva i prosvjete III, 1967 str. 67—90
53. Žerjav Albert: *Slovenščina kot učni jezik in predmet v osnovnih šolah 1869 do 1969*. — Osnovna šola na Slovenskem 1869—1969, 1970 str. 453—455
54. Pahor Jože: *Iz boja slovenskega učiteljstva za neodvisnost*. — Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 1971/72 št. 1—2 str. 341—352
55. Hojan Tatjana: *Slovenski mladinski tisk*. (Ob 50-letnici Mladinske matice). Ljubljana, Slovenski šolski muzej 1977. 40 str. 8°

Summary

Fifty years ago the progressive teachers' organisation Udruženje jugoslovanskega učiteljstva — Ljubljana branch founded a publishing house Mladinska matica. It should fulfill the old wishes of Slovene teachers: to offer young people a good book collection at reasonable prices, to present home and foreign books for youth in order to support classes at school and to inform. The youth periodical Zvonček, edited from 1899 on by the teachers' organisation, ceased to appear after 30 years, for it did not have enough subscribers and its editorial staff did not show enough will to reform the magazine. Instead of the Zvonček, the organisation Udruženje started to publish a new periodical for youth Naš rod. It was published together with the publications of the publishing house Mladinska matica.

Mladinska matica published 47 volumes of the »Library of Mladinska matica«, 6 volumes of the »Ciciban Library«, 9 annuals of miscellany Kresnice and 10 books for young in irregular publications. Among the books, picture-books for the very young, books for reading classes in primary schools, realistic novels, fairy-tales, educational papers in history, biology and geography classes. Apart from these translations, all the works were originals. The number of the subscribers was very high. At Mladinska matica many well know youth writers and illustrators participated; teachers also contributed a lot to the dispersion of the publications. Under the guidance of the editor Josip Ribičič, the periodical Naš rod constantly improved and adapted itself to new times, introducing new and interesting sections. Literary awards were given for writing in the miscellany Kresnice. The co-workers of Mladinska matica, working on economics and literature section, had constant contacts with teachers, children and writers who gave their opinions and proposals. Mladinska matica was awarded several times for its successful work and the Ministry of education recommended its publications to school libraries. It was, of course, attacked several times by envious reactionary circles, which nevertheless, did not affect her work. At least half of the books published by Mladinska matica, appear still today in reprint, for they have a lasting artistic value.

Mladinska matica is a forerunner of the present publishing house Mladinska knjiga. Mladinska knjiga took into account the guidelines of Mladinska matica, which it could not implement because of war, when founded.

Taras Kermauner

Ljubljana

POLŽEK ORJE

OB SLOVENSKI POEZIJI ZA OTROKE

Pred sabo imam *Sončnico na rami*, antologijo s podnaslovom: Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes. Urednik Niko Grafenauer. Izdala Mladinska knjiga, 1975.

Kot vsak izbor je tudi Grafenauerjev oseben. Izloča pesmi, ki vlečejo v pedagogičnost, moralizem, ideologizem; kot prepričan estēt ali celo esteticist ceni le take, ki so jezikovno ustrezne, samostojne, inovativne. Značilnost izbora pa mi je kvečjemu v korist, saj moj pretres antologije ne more ostati le kritika pedagogike, polemika s stališči, izraženimi v pesmih, ampak je že vnaprej usmerjen k usodnejšim in pomembnejšim stranem literature za otroke.

Prvi čvrsti vtis, ko sem zbirko prebral do konca:

Nisem imel prav, pravo je zadel Strniša. Naj pojasnim, kaj s to čudno izjavo mislim.

Pred leti sem zapisal, da se slovenska povojna in predvojna literatura ločita tudi po tem, da je bilo v drugi nekaj osamljenih vrhov (Prešeren, Župančič...), globoko pod njimi pa je ležala ravna nižina, medtem ko se po vojni dviga visoko mogočno pogorje, masiv z mnogo skoraj enakovrednimi vršaci, ki neopazno prehaja v nižja pogorja. Strniša se je, kot je njegova navada, jezil in je dejal, da to ni res. Pesnik da je zmerom eden, drugi da so epigoni in diletanti.

Poezija za otroke kaže neprimerno jasneje kot poezija za odrasle, kdo je kdo in kaj je kaj. Pri pisanju za odrasle so pomembni različni vidiki: tehnična iznajdba, stilna in ideološka novina, globina misli, morala ali udarec zoper njo; v poezijo se vmešujejo momenti, ki niso bistveno pesniški, živo pa sodelujejo v književnem življenju, v kulturi. Poezija za otroke je čista kot studenec. Če pesnik dviguje prst in svari, je ta prst viden kilometre daleč. Če pesnik filozofira, porečemo, lepo, a poetično ni. Če pesnik ponavlja predhodnika, je kaj lahko razbrati. Pri manjši raznorodnosti tematike in številnosti motivike je mnogo manj osnovnih modelov; kdor ni izviren in samolasten, pri priči pade v izdolben kanal in preočitno posnema. Pesnik za zrele piše o sebi in zase; to ga sili, da se bori za svojo podobo v vsakem hipu in položaju. Kdor piše za otroke, je manj zavezan. Sam ne opazi, kdaj spolzi v splošno rabo. Biti mora prav velik pesnik, da je tudi tu sam svoj; da piše tudi v tem območju zase in da se tudi v tem primeru bori, da ga ne bi zasula množica znanih obdelav. Skratka: pri poetih za odrasle lahko naštejemo plejado pomembnih, v tej knjigi, ki vsebuje

v glavnem vse vredno, kar je na Slovenskem zapisano tovrstnega, pa vidim v predvojnem času dva velika: Levstika, Župančiča in mnogo prav majhnih; v po-vojnem času dva večja, Zajca in Snoja, nekaj boljših, Grafenauerja, Koviča, Pavčka, in mnogo poprečnih.

Drugi vtis:

Poezija za odrasle je prebila ozke meje, določene po cerkveni in vsakršni ideološki gosposki; poje o vsem, kar ji pade v srce, straši se še pred redkimi temami, medtem ko je poezija za otroke še zmerom samoomejujoča se. Ne moralizira več na očiten način, seveda; ozki izbor tém pa kaže, da je stisnjena pod-zavedno: da si ne upa čez moralno konvencijo. Dve tri pesmi pojejo, v *Sončnici*, o smrti; pa še te o smrti junaka (France Kosmač: *Kurirka Lenka*) ali smrti nedolžnega otroka (Cene Vipotnik: *Zelen grobek*). Dve tri pojejo o trpljenju; pa še te so podložene ideološko (Mile Klopčič: *Tri otrokove želje*). Kot da otrok ne trpi in ne umira! Kot da je njegov svet sladka idila ali poligon, rezerviran za vzgojo! Kot da je otrok zgolj samó družinsko bitje, čez glavo potisnjeno pod vodo družinskega čustvovanja, družinske pripadnosti! Kot da je poleg družine edini njegov svet živalska in rastlinska natura, vendar dojeta kot razglednica, kot živalski vrt, kot rastlinjak! Morda sem preoster. Pa bom zapisal drugače: res je, slovenski pesniki slikajo otroka v različnih položajih, vendar je v vseh otrok in se obnaša otroško, če ne celo otročje. Sam pa se sprašujem: je to res? Je otrok res otrok?

Kaj hočem reči?

Ali ni lik, ki smo ga pripisali majhnim, pet, deset let starim bitjem, tak, da ustreza predvsem naši predstavi o svetu, nam, odraslim, ne pa njim samim? Si nismo izdelali podobe bitja, ki da je tabula rasa, primerno za gnetenje, ne-bogljenca, ki sam kliče po vzgoji? Se nam ne zdi nedolžno prav zato, da bi imeli pravico pisati po njem, ne upoštevati njegove narave, ampak mu vsilje-vati svojo? Vsiljevati mu jo surovo, brezobzirno ali pa nežno, hinavsko, oboje pride na isto: direktni teror in gladka persuazija ciljata v isti smoter. Ker je nekdo razglašen za otroka, se ne sme braniti, ne sme imeti lastnih čustev, last-ne oblikovanosti; sleherna tovrstna lastnost — za nas — pomeni, da je otrok trmoglav, nevzgojen, divji, težko vzgojljiv, nesociabilen; če pa je tak, imamo dolžnost — in pravico — da ga prevzgojimo. Če ga bomo preustrojili po naših načelih, mu bomo storili torej dobro.

Z muko se spominjam svojega otroštva, vendar še zmerom toliko, da vem: vzgoja staršev je — zame — pomenila vdor drugega sveta, sovražnega, nemo-jega v moj svet. Med mano in svetom je poprej in še dolgo tekla čudežna reka neomejevane energije. Objemala sva se. Vse, kar sem videl, čutil, slutil, je bilo res. Nikjer nobene laži. Vse sem ljubil. Vse je bilo brez ovir, zidov, prepovedi, zapovedi. Hiše, mesta, časi so se premikali kot lahkotne zračne gmote. Fan-tastična komunikacija. Bil sem obenem na nebu in v zemlji, globoko v nji, spravljen in skrit; in tam sem poslušal zemeljske zvoke, pravljičice rož, korenin. Čutil sem kožo sveta, njegovo meso; njegove barve sem tipal, njegov okus li-zal, živel z desetimi, s sto čuti. Pa nisem idiliziral! Kolikokrat me je bilo groza, triletnega, petletnega, sedemletnega! Noči neskončne môre! Brezumnega stra-hu! Brezdanje ljubezni! Do bolečine podivjanih želja! Tenke nežnosti! Ogromne začudenosti! Težnje po darovanju, po biti obdarjen! Globokega sozvočja z zve-zdami, s soncem, z vijolico! Nisem bil sam, ta korček, ta mačka, ta list? Nisem bil jaz on(i), on(i) jaz? Sem sploh imel jaz?

Da, tu se začenja vprašanje otroštva.

Moderna, kapitalistična, pospešena neolitska civilizacija (ali kultura, vseeno) vzgaja ljudi za pridobitnike, proizvajalce, državljane, akumulatorje, vloge, funkcije, za sinove in očete, za uradnike in kralje, za sužnje in delavce, za pokorne in odgovorne. Zida jih po določenem načelu. Razvija jim razum. Disciplino. Nравnost. Oži jih v palice. Kvadrira in kvadriljira jih v škatle, da bodo imeli čim ustrežnejšo duševno obliko in da se bodo čim efektneje skladali v kontejnerju, ki mu pravimo evropska družba. Vsak da mora postati del institucionalne družbe — veličastne omare z mnogo predali in deli, o komponibilnost našega modernega pohištva, v katerega smo začarani; — obenem pa mora biti sam, individuum, se pravi najmanjši delec celote, ki jo je zmerom mogoče razstaviti, deliti na pravilne dele do najmanjših; dihotomični princip, binarna logika. Vsak je ločen od drugih, ker je sam oseba, jaz, zakon (moralni); ker je pravna oseba, državljan; ker je v njem osrednja točka (jedro), glede na katero se integrira. Osrednja točka je sicer splošni zakon; a nič ne de. Zakon ureja promet sam, iz sebe, abstraktno, prek dela, prek prava, prek socialnih dolžnosti in pravic. — In tako naprej.

Otrok, kakršen sem se doživljal, mi pravi, da sem bil v ljubezenskem občevanju z vsem svetom; da med mano in drugim ni bilo ločitve; da je bil razum le majhen, skoraj zanemarljiv delček mene (mene? vsega!); da sem čutil s sto čuti; da so me prevevale goste želje in barvita domišljija. Otrok, kakršnega so mi kot zgled in ukaz ponujali starši, vzgojniki, policaji vseh vrst, pa je bil pravokotno bitje, poslušno prepovedim in zapovedim, razumno, odgovorno, mehanično, odlično navita igračka, mrtva v sebi, z edino dovoljeno potrebo po vladanju nad nečloveškim svetom, po spodbijanju drugosti, po zanikovanju vsega, kar ni on sam, kar ni človekov jaz.

Prav. Skiciral sem nasprotje med modelom, v katerega stiska moderna doba (od neolitika naprej, a zmerom huje) vsakogar, brž ko se rodi, in nemodeliranim človekom, ki ima možnosti tudi za drugačne modele, želje po njih, darove, sanje, da ne bi bil le člen v sistemu, le ena barva (in še to siva) med tisočeri, ampak da bi, kot temu danes pravimo, »razvijal« tudi druge talente. A kakšno zvezo ima vse to s poezijo za otroke?

Ima jo. Tu nekje tiči skrit odgovor na vprašanje, zakaj tako ozek repertoar motivike, zakaj toliko tabujev. V odraslem, pa naj je še tako pobožen, nraven, discipliniran, prej ali slej predre vse ideološke in kulturne ovire njegova strast, nezadoščenost, obup, nasilje, sanje, želje, sla; vse te oblike so sicer že spačene, že polemičen odgovor na uздо, ki je človeku nataknjena, vendar se kljub skrivljenosti izraza dobro čuti iz njih neznanska, neutešna potreba po drugačnosti. Odrasli norijo, se preganjajo, pobijajo, osvajajo, ljubijo, umirajo — in poezija, poezija za odrasle je, ki jim v takih primerih drži ogledalo; v nji se zagledajo, v nji izvejo, da njihova groza ni nič nenormalnega, da je vsečloveška; da njihova nesreča ni zadela samo njih; da je vesoljna. Poezija je ventil, ki ga disciplinska družba dopušča. Poezija je območje, ki stoji vsaj deloma zunaj zapovedanega in prepovedanega; zato je tako stalna in neuničljiva: ustreza človekovim težnjam, ki so mnogo globlje od vseh civilnih povezav.

Kar sami sebi odrasli dopuščamo, svojim otrokom odrekamo. Takole (si) pravimo: v nas je silovita strast prebila smotrne meje civiliziranega človeka; to je slabo, a kaj hočemo. Otrok pa še ni zel; v njem še ni strasti; zakaj bi ga k nji torej hoté navajali!

Kot da tega, kar je v odraslem, v otroku ni! Ali bolje: strast, ki udarja skoz nas, je res tipično odrasla, ponavadi surova, besna, tudi grda. Razumljivo:

prebiti mora toliko zaprek, tako se na tej poti zveriži, da postane odrasla, so-vražna, kruta, temna. Je res nujen tak model družbe, ki vsako človeško silovitost spači? Ne bi mogli družbovati na manj samouničujoč način?

In še: otroka s tem, da mu jemljemo njegovo naravo (strast, željo, domišljijo), ne spremenimo v idealnega, v govorečo škatlo, v zgleden avtomat, v hipersocializirano — dejansko pa hiperinstitucionalizirano — lutko, ampak ga, ravno narobe, obdamo z gorami zapovedi, prepovedi, brzd, discipline, ga režemo, sadistično bezgamo po njegovem mesu, ga pri živem telesu pregnetavamo, tu nekaj spulimo, tam dodamo, a v glavnem trgamo in sekamo. S tem ko ga skušamo narediti za nedolžnega, za nevednega, za otročjega, ga dejansko naredimo le za kandidata iste, naše, mučne institucionalizirane družbe, v kateri že sami dovolj in preveč trpimo.

Se pravi, da bi bil — na planu poezije — takle rešilni izhod iz mučnega položaja: pisati za otroke kot za odrasle?

Da, kolikor so tudi otroci že spačena bitja neolitika in doživljajo isto trpljenje kakor ga mi. Opažamo, da sega moč odrasle družbe že do novorojenčkove zibelke, in nič ni čudno, če se mladina v zadnjem desetletju tako načrtno infantilizira. Njen postopek pomeni le eno: noče stopiti v svet odraslih, v tak svet, kakršnega opisujem in s kakršnim tudi odrasli nismo niti najmanj zadovoljni.

Za otroke bi morali pisati enako senzibilno kot za odrasle: zabeležiti njihove groze, njihove sanje, njihove bolečine, ki so naše skupne bolečine. Pisati z enako leksiko, z enako metaforiko ali metonimiko. Čudno, da nas otroci ne pobjuvalo, ko jih kar naprej futramo z marcipanastimi metuljčki, čokoladnimi želodki, voščenimi cvetkami in nagačenimi muckami! Oni prav tako ljubijo kot mi, četudi, kot rečeno, spolno še niso dozoreli. Sam se iz svojega detinstva mnogo boljše spominjam *Iliade*, ki mi jo je prebiral — mnogokrat precej netradicionalno vzgojni — oče, kot pa *Cicibana*, četudi sem znal tega na pamet. Moji otroci mi še danes, ko so odrasli, pripovedujejo, da so jim bila največja doživetja bralni večeri, v katerih jim je mati brala Zajca in Strnišo; ne Zajca za otroke, ampak onega resnega, blaznega, nihilističnega, kot so mu očitali; onega Strniša, ki sanja o zvezdah, o morjih, o zadnjih skrivnostih sveta. Pesnice Anice Černejeve in Danila Gorinška, ki pojejo o račkah tačkah in žvrgolečih siničicah, pa so ji pri priči izpuhtele iz glave, izpljunili so jih kot ponarejene bonbone.

Na prej zastavljeno vprašanje je še en odgovor:

Ne pisati samó kot za odrasle! Poskušati najti v nas, v pesniku, v odraslem tisto, kar je v njem nespačenega, nepolemičnega, neneolitskega; iti, kot pravim temu z metaforo, v paleolitik. V čas, ko še nismo imeli nenege, posebnega doma, ampak je bil moj dom — naš dom — vsa zemlja; ko smo bili lovci, ne pa posestniki; ko smo potovali, ne pa zbirali, pridelovali, vzgajali, kopičili, prodajali. Ko smo bili, in grški mit nas še seznanja s tem, otroci sonca, lune, zmajev, nadjad, driad, vodnih bogov, bratje živali in rastlin. Ko še nismo bili okovani v integralne jaze, ampak smo viseli vsepovsod iz sebe, bili zdaj roka breze, zdaj curek studenca, zdaj slast vlažne kože, materine kože, kože prijateljice, kože ljubja, kože zemlje.

Krivičen bi bil, če bi rekel, da vsega tega v slovenski poeziji za otroke ni. Mnogokaj je; vendar, in to je moja glavna pripomba, predvsem ali skoraj izključno po tematiki, po arhetipih, ki se dedujejo od nekdanj, ne pa po izvedbi, po jeziku; ne po pesniški obliki, v katero pesnik arhetipe prelija.

Poezija za otroke opisuje sonce, mesec, drevesa, živali, odprte pokrajine, livade, potoke, sanje, domišljijske kraje celo precej česče kot poezija za odrasle;

kar bi govorilo v prid njene »paleolitskosti«. Obenem pa je — žalostno — res, da so ti simboli dodobra pomeščanjeni ali celo brezupno pomalomeščanjeni; da je natura v celoti skrajno idilizirana. Sonce je téma, vendar v pesmi ne žari kot sonce, ki nas poji, ni energija, ki polje v nas, ki prehaja z neba vate, vame — takšna energija bi bilo, če bi sevalo skoz jezik; in takšna energija je, kadar gori skoz jezik, pri Levstiku, pri Župančiču. Jezik je sonce. Jezik je mesec in je žival. V veliki večini naših pesmi pa se sonce predstavlja kot predstava: kot skrbno izbrani, nenevarni predmet, ki ga pesnik opazuje in opisuje. Kot sredstvo vzgoje ali pouka ali urjenja opazovanja. Celó kot sredstvo poetizacije: lirizacije sveta. V takšni liriki je sonce pesniški objekt, ki ga pesnik v najboljšem primeru raziskuje (tedaj je kot znanstvenik), v najslabšem pa le uporablja, da po njegovem vzoru naslika lepo sličico. Sonce tu ni več mitska prvina, ampak slika z okvirom ali celo okvir s sliko. Kdor ga gleda, ni več sončev otrok, čutni del sonca, vzcvetel iz sončnih žarkov, ampak je gledalec, bralec, jaz, evropska oseba, ki je sama svoja, posebna, človeška in zdaj, ko motri to naslikano sonce, uživa, če je dobro upodobljeno, hip zatem pa enako nepristransko, »objektivno«, sodniško, estetsko uživa, če zapazi posrečeno namalan mesec, ubesedeno vrbo ali vriskanje, udomačeno v durovsko tonsko lestvico.

Tako vzgajamo otroka že v najranejši dobi za opazovalca, sodnika, merilca, estetskega uživača: za gledalca in bralca; tako mu žagamo njegovo energetsko — mitsko — spojenost s soncem, z naturo; tako ga delamo za izgubljenca, ki se bo prej ali slej znašel v tem svetu sam in, v zavesti te svoje samote, obupaval, klel, tožil, se samosmilil in se zatekal k poeziji odraslih: k poetičnemu zdravljenju svoje nesreče.

Namesto da bi se poezija prepuščala svetu, namesto, da bi bili skoz njo njegov del, namesto da bi skoz njo vrel v nas naš mitski izvor, antropomorfizira:

Živali uporabljamo zase. Živali niso živali, to je ono drugo, samolastno, živo, ampak so znaki za nas. (Danilo Gorinšek: *Vesela pesem*; zajček da kožušček, rak škarje, jež iglo, nato: »Kožuh, škarje, iglo imam, / pa copatke ukrojim sam.« Zajček je kožušček, rak = škarje, jež je igla. Živali so tu zato, da iz njih napravim copatke, obleko: da jih jemo; da se — v najboljšem primeru — z njimi igramo ali da nam izprosijo božji blagoslov.) Vsa natura je le za nas, naše sredstvo. Edina resnica — bit: generalni ekvivalent blagovne menjave, vrednost — je človek. Tako ostajamo ljudje zaprti v avtizem, v egotizem, v narcizem neolitskega lika človeške družbe, to je v model, ki prizna nazadnje samó človekov jaz, razum, proizvodnjo, moralo, integralnost, odpravlja pa domišljijo, čute, ljubezen, različnost; oziroma: vse to priznava, a samo, kadar móra, kot podtalna, neodpravljljiva, a zoprna dejstva.

Antropomorfizacija se veže z zgodbami. (Črtomir Šinkovec: *Račka*.) S posipi, kako živali živijo, kakšne so. Živijo kot ljudje, so kot ljudje: spogledljive, perejo se, češejo, uživajo, ponosne so kot gospe, obedujejo, sprehajajo se. Otroka navajamo že kar spočetka, da so živali le posnetki ljudi, a ne ljudi kot odprtih bitij, ampak takšnih, kakršni smo danes, znotraj zaporniškega neolitskega sistema. Ne dopustimo, da bi bile živali drugačne: da njihova hoja ne bi bila sprehajanje. Ni naključje, da za upodobitev takó radi izbiramo domače živali: tiste, ki so nam najbolj podobne, ker smo si jih podredili. Če spozna otrok najprej domačo žival, se vanj že skraja vtisne mogočni občutek, da smo gospodarji sveta, da so nam živa bitja pokorna; da smo edini model sveta; in da so tudi druge — divje — živali domačim sorodne, torej delane po

našem kopitu. Če pa niso, so nam sovražne in jih je treba ali pobiti ali vsaj otroke pred njimi svariti. (Dragotin Kette: *Sultan in kužek*.) Prava, dobra domača žival — recimo pes — je tista, ki služi človeku, ga brani, to je, brani njegovo imetje (neolitska družba je razredna in lastniška). Junak je pogumni pes, ki volka, divjo, sovražno zver, pograbi za vrat, zmikasti in doseže, da ji za zmerom poide vsa volja še kdaj se tu plaziti, krasti! Tatvina je največje zlo; najpogumnejši je, kdor najbolj nesebično brani lastnino. Idealni svet je udomačeni svet. (Matej Bor: *Srna*.) Otrok je bodoči gospodar sveta; poezija mu po vrsti predstavlja njegove podanike in ga seznanja z njimi. Ker pa v poeziji za otroke človeški gospodar skrajnje redko ali nikoli ne razkriva svojega nasilja, zla, ubijavstva, ampak se kaže le kot dobri oče, kot skrbni gospodar, kot moralna oseba (torej skozinskoz ideologiziran), je razumljivo, da ga mora posnemati tudi otrok. Živali ne morejo živeti brez nas. Niso zmožne niti skrbeti zase. A ker smo velikodušni, jih pokličemo; pridejo in nam hvaležne jedó kruh iz rok. Nasilje imperialističnega neolitčana je skrito pod ideologijo njegove poštenosti; blagi človek dela iz sveta živalski vrt, v katerem so živali zavarovane in srečne. Bantustanizacija vsega, kar ni evropski gospodar. Apartheid.

Mnogo je igrice. Vendar niso igre z usodo. Otroka učimo, naj se začne čim prej poigravati s svetom: svet ni živo telo, katerega živa roka, živi lasje, živa koža smo. Svet je naš predmet, naše sredstvo. Otroka učimo (Dušan Mevlja: *Sinek jezdi*), da je konj instrument za jezdenje. Damo mu lesenega konja, naj se najprej izuri na nenevarnem poskusnem konju. Trudimo se, da bi bili vsi živi konji enaki lesenim, vse živali narisanim in domačim, vsi ljudje zglednim in vzgojno popolnim (= čistim členom sistema, zamenljivim, uporabljivim). Pojemo pesmi o konju, ki gre sredi sobe v galop; pravimo mu, da ima dosti paše sredi sobe naše; ukazujemo mu, naj se v kuhinji ustavi, kjer naj mamico pozdravi (konj vojak, konj služabnik). Igriv je človek, ki je ukrotil svet.

Smo sredi družinske idile. Otrok ni bitje iz sebe. Živi v razredni družbi, v kateri je zgoraj razred staršev, spodaj razred otrok. Ker bodo otroci nekoč starši, torej vladarji, se morajo na to odgovorno vlogo pripravljati; naučiti se morajo, kako je treba zmožno in ljudomilo vladati (vdor ideologije). Kar je v otroku lastnega, kar sili proč od družine, je slabo, je asocialno. Starši so zgled, ki ga je treba čim zvesteje ponavljati: pravo otrokovo življenje je gibanje med kuhinjo, očetovo delovno in otroško sobo: jezdenje v zaprtem krogu neolitske ječe, prebarvane v sanatorij, v welfare state.

Žanrske slike. (Vojan Arhar: *Ploha*.) To so podobe, obešene na steno domače hiše. Ali pa celo prijetna, mala doživetja, recimo: zmočilo me je. Nedolžen dogodek — največ, kar se sme otroku pripisati, kar je otrok zmožen nositi. Največja nevarnost sredi dobre nature: poletna ploha. Ploha v počlovečenem svetu; kajti dež ni dež, ni nekaj samolastnega, energija sveta; je priprava neolitskega obrata. Tisoč kapelj je škaf; a škaf poznam, to je domača reč. Prva kaplja vodo prosi; da, celo dež prosi, kot prosimo mi, ponižni ljudje. Druga kaplja vodo nosi; da, celo dež nosi kot kuli, kot prenaša nosač breme proizvodnje, reči, blaga. Kamor koli pogledam, vidim samó naš svet: samó sebe.

Sonce ni nora energija, ki žge, plodí, uničuje, plamti. Med soncem in rastlinami — trobenticami (Jože Šmit: *Trobentice*) — je razmerje kot med dobrim dedkom in nedolžno dečico. Rastline niso ne strupene, ne svoje. Že zgodaj se moramo naučiti, kako so le naš odsev. Ko iz zemlje pokukajo — ko mi izpod odeje zjutraj pokukamo — sonce za žarke nalahno pocukajo. Sonce ima iz oblakov kučmo, torej je človek, dedek; oči si pomane, torej ima oči, očke; ne goreče

oči, da z njimi zažiga kres požarov, da sežiga mojo kri, ne, očke ima, da z njimi opazuje (dela svet za predmet), mežika, se spogleduje, se igračka. Mi pa se igračkamo z njim; poredneži pojemo trilili, trilala, pojemo in piskamo, kar se le da.

So češnje res ljudje, ki se preoblačijo, uživajo, krtačijo (Lojze Krakar: *Češnje v belem*)? Je res pomlad šivilja? Res natura tudi dela? Je res ne moremo vizirati drugače kot skoz oči proizvajavcev? Res pajek tke mrežo in je tkavec? Res ptiči orače celo spodbujajo, naj orjejo in sejejo — naj garažo? (Alojz Gradnik: *Škrjanček*.) So res maskote, ki nam prinašajo pri našem delu srečo? (Karel Širok: *Polžek gre na pašo*.)

Je vse, kar je potepuško, kar nima dóma, kar nori od energije, a kar zna tudi počivati, človeku sovražno? (Alojz Gradnik: *Veter*.) Je res treba veter odganjati od hiše, ker je potepuh, klatež, moč? Je res dober samó domači krov, varnost pri materi, skladnost v družini, poseljevanje polj in mest, statičen obstoj na mestu, topos?

Je res ves svet samo slika? (Lili Novy: *Pika-poka*.) Je res grič ravno prav visok? Kaj to pomeni, ravno prav visok? Prav zame, za nas; grič kot točka na razglednici, kot vzpetina za gričelazca. Z griča gledaš: polje vidiš, gaj in log, vse vasice naokrog. Vse vidiš. Vse je tvoje: tebi v vizualni užitek. In vzklikaš s pesnico: svet je poln prelepih slik! Je to res še svet?

Celo škratje, ta čudežna bitja, so postali pomočniki pri neolitski disciplinski vzgoji otrok. (Janko Samec: *Škrati*.) Niso več samolastna bitja zemlje, dokazi, da svet ni le država, urad, trgovina, asfalt, umna živinoreja; niso več priče, da je svet nekaj drugega, nerazumljivega znanosti in zdravi pameti. Če otrok joka, če se cmeri in dere, ga pridejo iskat škrati in ga vzamejo s sabo. (V drugih pesmih so za strašila cigani; vsekakor zmerom podljudje, bitja, ki so zato nižja od nas, ker se ne zmorejo vključiti v delovno disciplino lastniško proizvajalne družbe.) Glavna naloga škratov — včasih dobijo tudi oni mesto v sistemu, mesto paznikov (zmožni, totalitarni sistem povzame vase že vse, do vil, do hipijev, do zločincev; vsi postanejo — pozitivna ali negativna, vseeno — funkcija sistema) — je, da vneto prisluškujejo, skozi špranje v hišo škilijo in pazijo, kdo vrešči in rjuje. Namen pesmi — in disciplinske družbe — je, da sta otrok in odrasli pridna, tiha, pokorna.

Otroci so prihodnji delavci. Zato jih je treba že sprva navajati na delo. Zdaj se še igrajo, a zakaj se ne bi igrali prihodnjo resnost: delo? (Gustav Strniša: *Mi pa hlebčke pečemo*.) Nikoli ni prezgodaj. In pečejo mamiči kruhek. Sicer je iz rjavega blata, a nič ne dé, gre za princip, gre za metodo, gre za delovne navade. Dobri sonček jim gre na roke; prosijo zlate žarke — simbol nedolžne narurne nežnosti — da blatne hlebčke spremenijo v dobri kruhek. Ker se jim posreči, da hlebčke dobro vsajajo, iz veselja nad svojo koristnostjo veselo rajajo.

Še in še bi lahko našteval. Tako rekoč ni narurnega pojava, ki ga poezija za otroke ne bi spremenila v pojav, ki služi človeku proizvajalcu, človeku gospodarju. Res pa je, da ni malo tēm in obdelav, v katerih prihajajo na dan tudi nekateri drugi poudarki, zdaj manj opazno, zdaj že kar ostro in samosvoje.

Pesniki izhajajo iz antropomorfizacije. Ugotavljajo: polžek orje, miška seje, da bo vzrasla pšenica, polžek jo bo oplel, miška požela, polžek odpeljal v mlin, miška v mlinu zmlela. (Karel Širok: *Polžek orje*.) In vendar, ko pesem preberemo, nismo prepričani, da gre le za propagando poljedelske kulture, dela, organizacije dela. Živali delajo kot neolitski ljudje, in vendar... Kot da se pesem — sama v sebi, kot pesem — preveša v svojo nasprotje. Kot da beremo zraven

tudi nekaj, kar ni eksplicite zapisano, a nas objema s...s čim? Polžkovo in miškino delo se namreč kaže obenem tudi kot fiktivno. In ne samó kot igra. Kot... kaj?

Delu je enakovredno uničevanje dela. (Alojz Gradnik: *Mojškra Mara*.) To je že pravo pohujšanje: vdor tistega, kar je pridržano le za odrasle. Kar podnevi šiva, vse ponoči para, ta čudni človek. Po eni strani dela kot skrbni neolitik: šiva bele srajčke za domače zajčke in za zajčkov tačke šolenčke in hlačke; živali oblači v človeška oblačila, dela jih za človekove znake. Na drugi strani pa zajčki vendar ves čas tekajo bosi po rosi in se brez srajčke nagi valjajo v vlagi. Človeško delo je zaman: živali ni mogoče počlovečiti v mehanične lutke. Lahko jih pojémo, in to se tudi redno zgodi; ne moremo jih pa obleči in vse nagnati v človeški cirkus.

Morda pa sploh ni važno delo. Ni življenje ena sama svatba? Motiv svatbe je zelo pogost. Star, mitski motiv: poroka sveta, združitve različnega, radost, žar, dosega cilja. (Cvetko Golar: *Svatba na poljani*.) S to svatbo ni več simbolizirana le neka človeška moderna svatba. Skoz pesem vdira nekaj drugega. Rdeči mak se ženi s purpalo. Na ovsu ne jezdi otrok, ampak slak. Napiva. Čmrlji basirajo, škrjančki vriskajo, ampak ne človeku; živali same sebi. — Brez dvoma, oblika te poezije je meščanska. Idila. Uradnik gre na polje, opazuje poletno polje in — v hipih počitka, v prostem času — čustveno prenaša svoje življenje vanj. Vendar, ob tem se dogaja še nekaj drugega, nepričakovanega, nenačrtovanega: sam nekako odpada, nehuje biti opazovalec, gledalec; pretaka se v rastline, v živali. Zdaj ni več žival njegov posnetek, ampak postane on metafora za čmrlja, za mak. Začuti energijo sveta — pa čeprav jo doživlja v okvirih enostranskega rajanja impresionistične slike. Iz uradnika je izstopil bohem, bohem se je približal zemlji, ji prisluhnil...

Pomlad je kategorija, neznansko ljuba meščanu, zaprtemu v ječo neolitiskih mest. Je meščanska kategorija idilizma. In vendar vdre skoz konvencionalne oblike ideologije še nekaj nepredvidenega. Ne več užitek nad gledanjem, ampak užitek v samem pirovanju. Obnova sveta. Bližina rekreacijskega mita. Vse se sicer preveč zbiksano lesketa, zlatí, preveč je biserov, bliskanja, isker, kresanja, vriskanja, pa vendar poje izza položenega soboslikarstva nota, ki namiguje, da se ogenj kreše: da energija seva. (Cvetko Golar: *Pesem o čmrlju*.)

Žival služi človeku; dojenčku dela zobček. (Cvetko Golar: *Miška dela zobček*.) Vendar ga izdeluje tako, da vidimo irealnost njenega dela: žene meh, dolbe, pili, s svedrom vrta, s kladvom tolče, iskre kuje. Ta podoba prehaja smiselnost poprečnega sveta. Da ne bi bilo absurdno, rečemo, da je pravično. A kaj pomeni v tej zvezi pravično? Domišljija prehaja prek običajnih in dovoljenih meja. Če bi kaj podobnega, kot beremo v tej pesmi, trdil nepesnik, bi ga pri priči zaprli v norišnico. Poezija sme. Kaj sme? Ne upoštevati siceršnih omejitev. Trditi nesmisle. Se prepuščati domišljiji. Si izmišljati. Odhajati v imaginarno.

Radikalni kritik s tem ne bo zadovoljen. Ve, da je imaginarno le dopolnilo realnega; celó nujno dopolnilo. Človek, zaprt v neolitsko mehanično delavnico, mora bežati v želje, v sanje, v izmišljije, da bi sploh lahko preživel. Ta beg je ventil, ki ga realiteta dopušča. Torej je tudi navedena poezija zgolj dopuščena; ne prebija pravih zidov, ne trga pravih verig.

Katera jih prebija? Jih sploh katera? Ali je v vsaki nekaj, kar predre skoz? Ali pa je le velika — prava — poezija tista, ki prehaja onkraj? Ker prehaja onkraj le jezik — pesniški jezik?

Prehajati onkraj pomeni poslušati, kar je onkraj — onkraj neolitskega modela. Marsikaj v slovenski poeziji za otroke vendarle sliši od onkraj in prevaja v naš jezik.

Pesnik govori mački. (France Bevk: *Muca se nam kuja.*) Razlog je koristoljuben, neolitski: noče mišk več jesti. Zraven pa se takoj vmeša nekaj povsem nekoristnega, skoraj nesmiselnega. Mačka noče preje prèsti. Kot predica je enaka človeku in uporabljiva; vendar njena preja je le besedna igra, ki jo omogoča dvopomenskost besede prèsti. Kar sledi, je še bolj fantastično. Muco je treba kaznovati; to je zares najljubši neolitski posel. Vendar je kazen absurdna — polžu jo bodo prodali. Prodaja je neolitski pojem: blagovna menjava. Zanj bodo dobili drobljaj pogače. Obenem pa je blagovna menjava osmešena, izpodkopana: pesnik bo dobil pol žabje krače. In kaj bo delala mačka pri polžu: v polžji hiši bo lovila miši. Ta — zadnji — verz sega že izrazito čez razumnost logike. Smo v Alicini deželi, v alogičnem svetu drugosti.

Iz tovrstnih absurdnih situacij, iz besednih iger, iz fantastičnih kombinacij sledi humor. Humor nemožnost norih položajev sicer počloveči, naredi jih sprejemljive, civilizira jih, obenem pa omogoči, da jih neolitčani prenesemo. Humor je meja med onkrajnjim in totranskim: navidez udomačeno onkrajanje.

Privlačen je ljudski, otroški humor otroka, ki ni mestjanski zglednež, ampak prebrisanec z izjemno živim in nelogičnim, nedisciplinskim jezikom. (France Bevk: *Pri čevljarju.*) Na vprašanje, kako mu je ime — to je najbolj tipično neolitsko vprašanje, državljanski vprašalnik, nujnost identificiranja, ločevanja od drugega, kontrola, člen(jenje) — odgovarja fantič: tam vprašajte, kamor ste za polž roge. Kje je to? Drugje. Tam, kjer odgovor ni dostopen. Fant hoče ostati anonimen: brez civilnega jaza. Fant želi biti čisti trenutek, neujemljiv. Ko ga vpraša čevljar — odrasli, anketar, policaj, šolnik — kje je doma, bistrroumež odbrusi: Iz tistega sem kraja, kjer za par sta vola dva. Odtod, od nas, iz neolitika, iz parno-binarnе logike, vendar obenem od povsod. Deček nima posebnega, določenega doma, hišne številke. Na koncu pa da za plačilo čevljarju, ki je menil, da je pametnejši od fanta, tale obèt: ko se naredi temà, slepec — polž — vam ga prinese v košu leskovem brez dna. Blagovna menjava je raztrgana; na eni strani delo, na drugi prostost.

Prikazujejo se nam fantastični kraji: kakršnih ni in vendar so. So samó v poeziji? Ni poezija odprtina, skoz katero seva tisto, česar logika noče dopustiti? Kje je žabja vas (Radivoj Rehar: *Tri race*)? V paleolitskem.

Primikajo se fantastične zveze. Jožek polžka v plug zapreže, z bilčico ju zveže. (Igo Gruden: *Jožek ima hiško.*) To delo — oranje — je očitno nesmiselno; tudi igo — prikljenjenost živali in ljudi na njihovo funkcijo, na mesto v sistemu — je nesmiselno, neučinkovito. Sta res polža, prikljenjena z bilčico, zgolj podoba in povrh vsega še imaginarna? Ne bije skoznju drugačen svet? Muren, vprežen v kočijo (Vera Albreht: *Ponesrečena vožnja*), sicer služi človeku, a na način, ki dela človekovo vladu kljub vsemu smešno. Če mesar ves dan kolje komarja (Alojz Gradnik: *Komarjeva smrt*) in daje brencljem krače, pleče, krvavico, gre za svet, ki je drugačen od preračunljivega in ekvivalentnega. Kaj res ni mogoče iz komarja narediti gôre mesa? Smo tako zaprti v našo računsko in znanstveno logiko, da tega ne zmoremo več? Res mravlja ne more pobiti vseh loncev, ko leze čez lončarjeve piskre? (Branko Rudolf: *Huda mravljica.*) Res ne more pohrustati bika? Pesnik ni storil nič drugega, kot da je sledil matematični logiki, ugotovil, da je šest več kot štiri, da je torej neko bitje, označeno s številko šest, močnejše kot bitje, ki je označeno s številko štiri; ker ima mravlja

šest nog in bik le štiri, je nujna zmagovalka. Pesnik je napravil — seveda ho-
te — sicer logično napako, ki ji pravimo pars pro toto, vendar je njegova pe-
sem poskus, pogledati onstran logike. In — ali res velja celota več kot del?
Hiša več kot soba? Soba več kot dragocen rokopis, ki je v nji, kot otrok, ki
v nji spi? Mesto več kot človek, ki se sprehaja po njem? Stara namizna luč več
kot briljantno stikalo na nji?

Naj sklenem. Primeri, ki sem jih navedel in ki niso niti reprezentativni, so
le posamezni, negotovi, približni poskusi, kako uiti neolitski logiki; torej ne le
pedagogiki, moraliki, ideologiji, racionalizmu, nasiljem vseh vrst, ampak nače-
lom razredne družbe, utemeljene na produkciji, blagovni menjavi, znanosti in
sistemu. Prihodnja poezija za otroke bo, tako upam, iz tipajočih poskusov pre-
hajala v »metodo«: v takšno, ki prehaja vsakršno razumsko metodologijo. Pred
nami je svet fantastike. Ne imaginarnosti, ne alibijskega dopolnila vladajoči
realiteti. Samolastna simbolika: vrnitev mitskosti.

Summary

In the review of the anthology of Slovene poems for children, *Sunflower on the Shoulder*, from Fran Levstik until today, the author states that Slovene poetry for children is limited to a narrow selection of themes and that it does not dare to transcend the moral convention. He draws the opposition between the model (from the neolithic up to the modern age) into which everyone is pushed as soon as he is born, and on the other side the unmodeled man. He tries to find an answer to the question, why there are so many taboos in poetry for children. The solution is to write for children as sensitively as for adults. Poetry for children is depicting nature, but nature is totally idealised and symbols are bourgeois. At the early age the child is educated into an observer and reader. In such a way we are killing his mythical link with the sun and nature. The poetry antropomorphises the world instead of being carried away by it. The analysis of individual poems of the anthology shows that there is no natural phenomenon that the Slovene children poetry would not change into a phenomenon serving man the producer and master. There are some themes and creations where other tendencies could be felt. Here something unexpected breaks through the conventional form of ideology. The imagination transcends the usual and allowed limits. The author quotes examples that are individual and uncertain attempts to escape from the neolithic logic. He hopes that the future poetry for children will find the way out of the first attempts to transcend the rationalistic methodology.

Kajetan Kovič

Ljubljana

MOJ POGLED NA KNJIŽEVNOST ZA OTROKE

Pisati poezijo ali literaturo za otroke ni nič drugega kot pisati poezijo ali literaturo nasploh. Mladinska književnost je ena izmed zvrsti književnosti, ki ima prav tako svoje zakonitosti, kot jih ima vsaka poezija, proza ali dramatika. Dobra mladinska knjiga je prav tako zanimiva za otroka kot za odraslega. Podcenjevanje mladinske književnosti kot drugovrstne zvrsti, ki jo lahko piše vsak, je podcenjevanje literarnega dela nasploh.

Vse izrečene teze so v dvajsetem stoletju prodrle v splošno zavest in trdimo lahko, da je zaradi tega to stoletje postalo zibelka nove in predvsem množične mladinske književnosti. K temu je pripomoglo tudi večje upoštevanje otrokove osebnosti v splošnem družbenem življenju, višja raven izobrazbe v širokih družbenih plasteh in v nemajhni meri razvoj tiskarstva in njegovih modernih tehnik.

Mladinska književnost kot polnokrvna zvrst je torej, kljub sijajnim izjemam iz preteklosti, plod moderne dobe. To je navsezadnje razvidno tudi iz tega, da je kritika do nedavnega ni upoštevala v enaki meri kot književnost za odrasle in da za tradicionalno literarno zgodovino še danes predstavlja nekakšno motečo, hibridno zvrst, ki jo uvršča, če jo že mora, nekam na rob svojega področja. Vendar je takšna usoda sleherne novosti, znamenja pa kažejo, da se v splošni zavesti tudi tu nekaj premika, da v zmeraj večji meri izhajajo časopisi in revije, ki gojijo teorijo in kritiko mladinske književnosti in se tako tudi na tem področju uvaja enakopravnost, o kateri pisci in bralci že dolgo ne dvomijo.

Vse te načelne misli na začetku tega spisa navajam predvsem zato, da bi povedal, kako se poetika mladinske literature šele oblikuje, kako sem si sam, ko sem se začel s to zvrstjo ukvarjati, moral pomagati zgolj s prakso redkih pesnikov za otroke pred mano in z ustvarjalnimi spodbudami kolegov.

Moji začetki na tem področju so bili povsem naključni. Leta 1952 me je urednik *Pionirskega lista* v Ljubljani povabil, naj mu napišem kakšno otroško pesem. Ker sem bil študent in sem potreboval denar, sem mu rad ustregel. Začel sem opazovati otroke na dvorišču velike hiše na Prulah, kjer sem takrat stanoval, in iz tega konkretnega gradiva so nastale moje prve otroške pesmi. Pisal sem tudi razne prigodnice za šolske praznike in proslave. Honorar, ki sem ga za to dobival, mi je nadomeščal štipendijo.

Te pesmi so imele vrsto slabosti. Bile so predolge, bolehole so na pomanjkanju domišljije in marsikdaj so skušale nehote preveč posnemati tradicionalno otroško poezijo, kakršno sem imel v zavesti še iz osnovne šole, bodisi v na-

rejeni naivnosti ali v vzgojnih poantah. Vendar sem se že zgodaj zavedel, da je ena bistvenih lastnosti dobre pesmi za otroke humor. To sem opazal tudi v ljudskih motivih, pri Levstiku in Župančiču in še zlasti pri Tonetu Pavčku, s katerim sva hkrati začela pisati otroško poezijo, le da je njemu šlo to mnogo bolj od rok. Poleg omenjenih sem takrat poznal samo še Zmajeve pesmi in pa verzifikacije Wilhelma Buscha.

Prvi korektiv te moje precej razpuščene otroške poezije so predstavljali nastopi po šolah. Tukaj sem čutil, kaj je šlo v prazno in kje sem zadel v polno. Ugotovil sem tudi, da je poezija za otroke izrazito ustna, govorna poezija. Medtem ko prozo berejo, poezijo otroci zvečine poslušajo, bodisi da jo bere avtor na literarnem nastopu, bodisi da se je v šoli učijo na pamet, jo pri uri jezikovnega pouka berejo na glas kot govorno vajo ali jo deklamirajo na šolskih proslavah. Zaradi tega mislim, da so pri otroški pesmi zelo važni zvočni efekti, saj so pri govorjenem tekstu marsikdaj celo primarnejši od vsebinskih. Aliteracije, rime, anafore, geminacije, refreni, predvsem pa učinkovit ritem ustvarjajo po navadi med poslušalci pravo »temperaturo«, bodisi kot samostojno učinkujoči elementi, bodisi kot močna podpora pomenski zgradbi.

Druga izboljšava, če smem tako reči, je prišla v mojo otroško poezijo, ko sem začel pisati o svojih otrocih. Prej sem gledal otroke in njihove igre predvsem od zunaj kot opazovalec, zdaj pa je ta objektivna resničnost začela postajati subjektivno doživetje. Ob svojih otrocih sem se ponovno učil otroške govorice in otroškega sveta, ki sem ju medtem že precej pozabil. Pri tem mi je bilo še zlasti pomembno novo doživetje otroške igre. To sem skušal čimbolj prenesti tudi v literaturo. Ugotovil sem, da se otrok giblje ves čas na meji med resničnostjo in domišljijo, da to mejo zmeraj prestopa, oziroma da je sploh ne občuti: mejo vidimo mi, odrasli, otrok pa živi v enotnem svetu, v katerem so enako resnični ljudje, živali, igrače in bitja iz pravljic. Mislim, da je za avtorja pri tem važen predvsem občutek za mero: kot ne sme biti realnost presuhoparna, tako tudi fantazija ne sme pretiravati. Otrok v življenju svojo domišljijo ves čas konfrontira z resničnostjo, zato mora tudi literatura ohranjati stik z verjetnostjo.

Ob književnosti za otroke se še zmeraj postavlja vprašanje poučnosti ali vsaj vzgojnosti. Tu sem načelno proti vsakršni apriorni tendenci in uveljavljam to načelo tudi v konkretnem pisanju, čeprav to ni zmeraj lahko, ker smo odrasli v vsakdanjem življenju navajeni, da otroke »vzgajamo«. Otrokova prva izkušnja je življenje samo, literatura pa je lahko le zgled te izkušnje. Izkušnja mora biti prva tudi pisatelju, napak je, če postopek obrne in si na začetek postavi »vzgojni smoter«. Najbrž je dobra literatura tudi vzgojno uporabna. Toda to sledi zmeraj post festum in je stvar pedagogov in ne stvar pisatelja. Literatura naj mladega bralca čustveno odpira in bogati, zadovoljuje naj njegovo željo po aktivnosti in mu vzbuja domišljijo ter ga s tem navaja na širše in bolj odprto mišljenje.

Humor, zvočnost, igra, izkušnja — vse to skušam izraziti v svoji poeziji in prozi, ki jo pišem za otroke. Zdaj prevladuje en element, zdaj drugi, predvsem pa se skušam čim bolj znebiti svoje »odrasle« vednosti, izogibam se pre-soji stvari ter jih skušam živeti, kot jih živijo otroci sami. Skušam govoriti barvito in nazorno, z anekdoto in besedno komiko vabim bralčevo ali poslušalčevo pozornost, dogodkom pa puščam, da pričajo sami zase brez odvečnega avtorskega komentarja. Bilo bi idealno, če bi lahko zdaj kot odrasel tako **pisal**, kot sem kot otrok **bral**. Skušam spet doživeti tisto svojo zgodnjo občutljivost, a se mi zmeraj ne posreči. Toliko plasti se z leti naloži na naše otroštvo, da ga včasih

komaj še poznamo. Ne znamo in morebiti si včasih tudi ne upamo povedati sedanjim otrokom, kakšni otroci smo bili mi. Ampak v tej zadregi so najbrž skrite že težave jezika kot takega. Otrok čuti, ves njegov jezik je v glavi, pisatelji in pesniki pa skušamo povedati, naš jezik je v besedah. Te pa so zmeraj samo del celote in zato nezadostne.

Summary

The writer Kajetan Kovič explains that he tries to express humour, music, games and experience in his poetry and prose for children. Very early he realized that an essential feature of a good poem for children is humour. He came to conclusion that poetry for children is essentially a spoken poetry, that is why the sound effects and rhythm are very important. With his own children he experienced again the children games, which he tries to transfer into literature. He refuses every apriori tendency, for the writer has to procede from his own experience. To write poetry or literature for children is just the same as to write poetry or literature in general.

Saša Vegri

Ljubljana

O LITERARNIH TEKSTIH S TEMO NOB ZA NAJMLAJŠE BRALCE

Prvotni namen tega zapisa je bil predstaviti na »Fruškogorskem susretu« (7. in 8. junija 1977) slovenske avtorje in njihova knjižna dela s temo NOB, ki so primerna za najmlajše bralce. Glede na to, da je naše mladinsko leposlovje, ki obravnava to temo, obdelano le delno in so prispevki natisnjeni po strokovnih revijah, ne bo morda odveč, če ga z objavo v reviji *Otrok in knjiga* dam v informacijo našemu bralcu, predvsem pa knjižničarjem za orientacijo pri ureditvi in izboru knjig s temo NOB za najmlajše bralce.

Moj zapis bo obsegal zelo parcialen pogled na naslovno temo. Želela bi prikazati izkušnjo, ki jo imam kot knjižničarka na oddelku za predšolskega in šoloobveznega otroka v Pionirski knjižnici v Ljubljani, kjer delam že deseto leto. Delo v naši knjižnici se ne omejuje zgolj na izposojajo knjig, naša naloga je tudi slediti in oblikovati otrokov bralni okus. Vzgoja otroka v smeri dobre knjige oz. privzganja na vsebinsko in jezikovno primerne knjige temelji zato na izbiri knjižnega fonda in njegove postavitve. Vsem je jasno, da so otroci bralci posebnega profila v primerjavi z odraslimi. Marsikdaj pa radi spregledamo, da so otroci, znotraj obdobja otroštva, različno sposobni sprejeti vsebinsko in jezikovno sporočilo kakega teksta. Pri razvrščanju knjižnega fonda smo pozorni na te razlike in zato je naš celotni tako imenovani »mladinski leposlovni knjižni fond« razdeljen na tri različne starostne stopnje. S tem razvrščanjem dobijo knjige svoje mesto (C)¹ in svojega »uporabnika« (C). Tako ne more priti do nesporazuma pri veliki večini mladih bralcev; če želijo recimo knjigo s tematiko NOB otroci sedmih let, jim ne bomo izposodili M. Haceta: *Iz komisarjevih zapiskov*, ki ima oznako (M), ampak jim bomo dali Bevkovo *Pikapolonico*, ki ima oznako (C). Ta shematska delitev bi se lahko komu zdela nasilna, premalo individualna, a se je v praksi izkazala kot zelo uspešna. Saj so že pri delih posameznih izrazito mladinskih pisateljev (Bevk, Seliškar) velike razlike v vsebinski in jezikovni zahtevnosti za bralca (npr.: *Tovariši* Toneta Seliškarka in njegova povest *Velika žrtev*).

Še posebno je potrebno to upoštevati pri tekstih, ki v njih pisatelji ali zapisovalci pripovedujejo o dogodkih iz časa našega narodnoosvobodilnega boja,

¹ C = oznaka za knjige, ki so primerne za otroka od četrtega do devetega leta starosti.

P = oznaka za knjige, ki so primerne za otroke od desetega do trinajstega leta starosti.

M = oznaka za knjige, ki so primerne za otroka od trinajstega do petnajstega leta starosti.

ki je vezan na neizprosna dejstva bojevanja: trpljenje, nasilje, na kar otrok v različnem starostnem obdobju različno reagira.

Vrsta kritičnih prispevkov je natisnjena v zbornikih festivala Kurirček o temi NOB v jugoslovanski književnosti za otroke. Ni naključje, da kar dva slovenska prispevka² govorita o strahu, da bi naša dela, ki so namenjena mladim bralcem ne zavedla otroka v vsebinsko zamenjavo dogodkov iz časa NOB v navadno pustolovsko dogodivščino, ki jo otrok prebere ob opisu kakega akcijskega dogodka. S tem problemom se dejansko srečujemo, zato je prav, da pogledamo in razložimo izhodišča, ki nas vodijo pri postavitvi oz. uvrstitvi posamezne knjige s tematiko NOB v naš knjižni fond in s tem omogočimo, da je otrok usmerjen h knjigi, ki jo je čustveno in jezikovno sposoben sprejeti glede na svoje psihične sposobnosti.

Podala bi osnovna izhodišča za izbor, ki je namenjen najmlajšim, to se pravi predšolskim otrokom in šolarjem do tretjega razreda osemletke. Če upoštevamo psihične in bralne sposobnosti otroka te starosti, ne moremo mimo dejstva, da poprečen otrok še nima izoblikovanih predstav o zgodovinskem časovnem zaporedju dogodkov naše zgodovine. Današnji sedemletnik je v svojem začetnem bralnem obdobju za vse dogodke, podane skozi neko realnost zgodovinskega dogajanja, opredeljen le etično. Zanj sta kmečki punt in OF dogodek, ki sta vezana na boj za pravico in pri tem ima pravica pozitiven predznak. Osnovna naravnost v otroku, da je borba vedno borba proti tistemu, kar ni dobro, je že zgodaj pridobljena. V literarnem tekstu otroku predstavljajo zlo enako intenzivno enkrat zmaj, drugič čarovnica, tretjič sovražnik, kot mu dobro predstavljajo prijazna vila, hraber deček in zapostavljena Pepelka. Največkrat in velika večina otrok v pogovoru s starši ali v šoli dobi le osnovno informacijo o dogodkih med vojno. Zato otrok v literarnih delih s temo NOB pričakuje konflikt boja med pozitivnim in negativnim, ga hoče brati oz. ga je sposoben razbrati, če je izpeljan kot jasen fabulativen razplet, in upravičeno pričakuje pri tem srečen konec. Znotraj tega je otrok te starosti pripravljen sprejeti tudi veliko žalostnega in krutega, ne da bi mu to povzročalo travmatične šoke. Pomembno je, da otrok pri branju oziroma poslušanju v tem starostnem obdobju dobi jasen odnos med dobrim in zlim. Da pojem dobrega enkrat prikriva beseda svoboda, drugič mak, tretjič ime junaka, je tista izrazna besedna relacija, ki bogati otrokov predstavi in čustven svet. Pri literarnih tekstih s tematiko NOB za najmlajše velja isto merilo kot za ostale pravljice. Tekst je lahko dober, če je poenostavljen in motivno podoben. Ni nevarnosti v vsebinski poenostavitvi, nevarnost je, če je jezikovno šablonski, kar je enako kot izrazno reven.

Pri prebiranju vseh knjig, ki posredujejo najmlajšemu bravcu čas NOB s svojo vsebino, zaznamo tri osnovne tipe pripovedi:

1. Podajanje dogodkov NOB v obliki povesti

To so teksti, ki zaokroženo opisujejo neko dejanje ali pripovedujejo o dogodku in so v njih glavni junaki navadno otroci.

² Ivan Potrč: *Za podobo partizanskega kurirja*. — 7. festival Kurirček. Tematika iz revolucije v sodobni mladinski književnosti. Maribor 1969. Str. 1—5.

Martin Šircelj: *Patriotizem v mladinski literaturi*. — 8. festival Kurirček. Patriotizem v sodobni mladinski književnosti. Maribor 1970. Str. 8—21. Tudi v: *Otrok in knjiga* 3, 1975, str. 34—41.

Iz bogatega mladinskega opusa Toneta Seliškarja in Franceta Bevka smo izbrali — T. Seliškarja: *Dimka, Jernejčkov odred*, zbirka devetih zgodb z naslovom *Liščki* in France Bevk: *Ognjeni krst Gregca Petelinčka, Bosopetec, Pikapolonica, Kurir Marko* in *Zgodba o Drejčku*.

Oba pisatelja v teh delih pokrivata otrokovo sposobnost dojemanja vsebine in v jezikovnem pogledu so ti teksti napisani tako, da jih otrok ob branju ne sprejema le šablonsko. To je bistveno; ker če pogledamo tekste podrobneje, ugotovimo veliko enakih prvin: glavni junaki Seliškarjevih in Bevkovih povesti so otroci ali mlajši ljudje, ki izhajajo iz socialnega okolja revnega kmečkega prebivalstva. Poglejmo pri Bevku: Tinka v *Pikapolonici* je sirota, pastirička, v *Bosopetcu* Jurko spi v listju, Drejček, glavni junak *Zgodbe o Drejčku*, je otrok revnih staršev. Seliškar v povesti *Jernejčkov odred* pripoveduje: »Jernejčkova domačija je stala na kraju vasi . . . Bila je siromašna hiša.« V *Veliki žrtvi* pravi: »V strmi gori nad reko Kolpo je v majhni bajtici živel Tonček s svojo materjo.« V *Dimki* je deklica Anka gozdarjeva hči. S tem, ko sta izbrala podobne junake, sta tudi dogajanje postavljala v enako okolje — kmečko. Tako mlademu bralcu posredujeja poleg same teme NOB tudi razsežnost socialnega porekla svojih glavnih oseb, ki so se borile za svobodo.

Vendar sta Bevk in Seliškar po svojem jezikovnem izrazu in opisu dogodkov in oseb zelo različna. Bevk začenja svojo pripoved z zniansiranim zunanjim opisom glavnega junaka, ki pa bralcu posreduje tudi zavest o nebogljem, pomoči potrebnem otroku. »Ko se je začela vojna, je bilo Drejčku komaj deset let«, »Ko se je zgodilo, kar vam pripovedujem, je bilo Tinki komaj šest let. Majhna kot bobek, drobna kot sinička . . .«, »Trdi, predivnati lasje, ki so mu štrleli na vse strani, pege po licih in po nosu, sive oči — to je bil Gregec Petelinček,« predstavi Bevk glavne junake svoje povesti. Seliškarjevi junaki v delih iz našega izbora so podani drugače npr.: »Gozdarjeva Anka — majhna deklica, dvoje sinjih oči, rdeča lička, vrsti belih zobkov in na obrazu smeh«, »Slovenec sem in Slovenec bom ostal! je odgovoril Jernejček, ki je hodil že tretje leto v šolo in ker so ga doma tako učili«, »In v tem preplahu je vse pozabilo na Tinčka. Kje neki je tičal paglavec pogumni?«, »Jaka je bil visok dva metra, kajpak suh kot trlica, kajti dolgini so vedno suhi, in vedno je bil vesel«. To so opisi, ki z njimi Seliškar predstavi mlademu bralcu junake svojih pripovedi, to niso plahi dečki in deklice, ampak so veseli in šegavi, lahko bi rekli, že rojeni za junaška dejanja. Bevkovi otroci premagujejo strah in si želijo, da bi bili pogumni. »Četudi se mu je z nočjo bližala rešitev, so ga vendar navdajali strahovi . . . Kako vse drugače si je zamišljal partizansko življenje! Hodil bi s puško okrog in streljal, a sovražniki bi bežali pred njim . . . Tako si je mislil. Ognjeni krst, ki ga je doživel, mu je pognal strah v kosti.« S tem opiše Bevk Gregčev strah v knjigi *Ognjeni krst Gregca Petelinčka*, ko se deček skriva v senu pred fašisti. Od tam ga reši Pologarica. V košu ga odnese v hrib k sestri Štefki, ki je partizanka. Ali v *Bosopetcu*, ko Jurko prisluškuje v listju, kjer leži, šumom: »Nič več ni bilo slišati, niti najmanjšega glasu. Že je mislil, da se je morda zmotil, ko je znova zašumelo. Tako razločno, da ni moglo biti dvoma. Dečka je mrzlo spreletelo po hrbtu.« Bevk posreduje mlademu bralcu podobo poprečnega, nejunškega otroka, ki se udeležuje vojnih dogodkov, zato so tudi njegove reakcije reakcije vsakega prestrašenega otroka.

Seliškar ne opisuje otrokovega strahu. Bralcu želi v svojih povestih podati čim jasnejšo sliko junakov. Ko Jernejčka zaslišujejo Nemci, ta ne pozna strahu: »Kje je tvoj brat Matevž? Če ne boš resnice govoril, ti bomo glavo odsekali. —

Ne vem, šel je v mesto iskat delo, je trdovratno odgovarjal Jernejček.« Tudi v *Veliki žrtvi*, kjer opisuje strah, opiše Seliškar Tončkov strah takole: »Spodaj v dolini je vedno bolj pokalo. Padlo je še več snega in neko popoldne je mati, ki je stala pri okencu, v strahu zaklicala: ‚Že gredo!‘ Tonček je planil k svinjaku, da bi odnesel zajčka v skrivališče, a se je takoj vrnil. ‚Partizani so!‘ je rekel in jim bredel po globokem snegu naproti.« Seliškar ne pripoveduje o otrokovem strahu, samo opisuje situacijo, ki bi lahko povzročila strah, a kot razberek pri Tončku, se deček obnaša ravno nasprotno — junaško.

S tem bi želela opozoriti na različnost načinov prikazovanja in podajanja dogodkov NOB v sebinskem in jezikovnem pogledu: Bevkovega, grajenega na psihološko prepričljivem opisu junakov in dogodkov, ter Seliškarjevega, grajenega na akcijskem prijemu. Oba pisatelja v svojih pripovedih dasta otroku to, kar otrok pričakuje, in to je srečen konec. Čeprav pri tem ni otroku razvidno na prvi pogled, da Bevkovi junaki postajajo junaški, Seliškarjevi junaki pa se rodijo junaški, to spoznanje prehaja v bralca med branjem nezavedno. Mladi bralci, ki skozi ti dve različni perspektivi doživljajo podobo junaštva, doživljajo tudi neizkrivljeno podobo o dogodkih našega narodnoosvobodilnega boja.

Z bolj ali manj razvidnimi izhodišči pri pisanju, kot smo jih srečali v Seliškarjevih in Bevkovih povestih, so napisani tudi teksti, ki smo jih izbrali za najmlajše bravce: Venceslav Winkler: *Hlebček kruha*, *Mali Smolček*, Leopold Suhodolčan: *Hi, konjiček*, Adam Milkovič: *Pregnanci*, Zima Vrščaj: *Veverica in Taščica* (ki sta izšli v knjigi z naslovom »Sinička nas je obiskala«) ter *Kaj je našel Šarek*, Ivan Potrč: *Pravljica o Vanču*, Branka Jurca: *Miško Poleno in njegov ognjeni krst* ter dve zgodbi Janeza Vipotnika: *Hruška*, *Mati Brodarička* in Cvetko Zagorski: *Zimska zgodba*.

Venceslav Winkler v pripovedi *Hlebček kruha* opisuje, kako otroci z veseljem pričakujejo kruh, ki jim ga bo spekla mati. Tega težko pričakovanega kruha pa ne pojedjo sami, ker ga dajo izmučenemu partizanu. Dogodek je zapisan tako, da otrok lahko zazna čustvo odpovedi, ki ga pisatelj podaja kot živo izražen opis otroškega pričakovanja (»Kako ga bomo pa razdelili?« Jožek se je zganil. Čez trenutek je menil skrbno: »Na tri dele. Vsem trem enako.«).

V povesti *Mali Smolček* Winkler pripoveduje o pogumnem in iznajdljivem dečku, ki ima večkrat smolo, a se izkaže kot dober izvidnik. Z zvijačo se prebije v sosednjo vas in iz nje mimo nemškega stražarja. Ko sporoči vse, kar je videl v vasi, partizanom, pripravijo partizani napad. Nemci, ki so spregledali Smolčkovo ukano, ga zasledujejo, a ga ne najdejo. Reši ga namreč znežni metež. V ta akcijski tip pripovedi pisatelj vnaša pravljичne elemente s poosebljenjem plota, grma in snežnega meteža. (Smolček je o pravem času stekel iz hiše. Nekaj časa je begal sem in tja in žalosten vzklikal: »Kdo me bo skril? Kdo me bo varoval?« Stisnil se je k razmajanemu plotu ter ga vprašal: »Plotek Srobotek, ali me boš varoval?«)

Med literarnimi deli pisatelja Leopolda Suhodolčana, ki obravnavajo čas NOB, je *Hi, konjiček* (v katerem je glavni junak šegav mož Kruhek, ki prevaja kruh iz vasi v vas in spotoma vozi kruh tudi za ranjene partizane) edini tekst, ki je primeren za otroke te starosti. Čeprav pisatelj v zbirki devetih krajših črtic *Punčka* pri pisanju misli na bralca te starosti, so posamezne črtice za otrokovo psiho preobremenjujoče s pritiskom krute moči vojakov nad ne-močnimi igračkami, ki ostajajo brez pomoči in razrešitve.

Pregnanci Adama Milkoviča imajo vse značilnosti povesti, ki so bile pisane v duhu socialističnega realizma in so izhajale v mladinskem revialnem tisku

po vojni na Slovenskem. S svojimi jezikovnimi elementi pravljíčnosti (»Šest dni so v tednu hodili zgodaj na delo in se šele na noč vračali domov«, »Dobri in slabi časi so prihajali in se spet zgubljali v pozabljenje«, »Zemlja in nebo pa sta bila gluha za vse njihove prošnje«, »Majhen in skromen je bil njegov dom, toda imel ga je spet, pa so tako živeli zadovoljno in srečno še dolgo let«) le zaokvirja realne dogodke v tekočo pripoved. Otroku ta pripoved podaja podobe oziroma doživetja resničnih dogodkov med vojno, ko so očetje odhajali v partizane, matere in otroke pa so Nemci vozili v taborišča.

Zima Vrščaj v kratki pripovedi *Veverica* poskuša otroku približati dogodke iz boja partizanov s tem, da uvede razne živali in dedka Mraza kot pomočnika partizanom, veverico pa opiše kot rešiteljico portizanov. V *Taščici* pripoveduje o ranjenem dečku Janeku, ki ne more s partizani nadaljevati poti, zato začasno leži pri stari ženici, kjer se mu toži po veselih, prijetnih borcih, kljub vsej skrbi stare žene. Stara ženica skuša pregnati njegovo otožnost in mu poleg vsega prinese nekoč celo taščici. Ko Janek ozdravi, se vrne v gozdove k partizanom in v gozd odletita tudi taščici. Zelo neposredno je v povesti *Kaj je našel Šarek* Zima Vrščaj upodobila lik stare tete Ane in majhnega prijaznega psička Šarka. Mlad bralec z radovednostjo sledi teti Ani, ko jo Šarek pelje k ranjenemu kurirju, ki ga je našel v gozdu. Tega kurirja teta Ana in Šarek umno in varno rešita pred sovražnikom, a ne takoj, šele potem, ko je teta Ana oddala kurirjevo pošto, da je pravočasno prispela v njegovo brigado.

Sem sodi tudi tekst *Pravljica o Vanču*, ki v njej pisatelj Ivan Potrč pripoveduje o tem, kako gre deček Vanč po svetu iskat pravico in med potjo sreča muca Mrjava in psa Čuvaja, ki ju tako kot dečka preganja krutost vojne in njenih povzročiteljev — fašistov. Napotijo se iskat pravico, ki je pri očku in mami. Ta dva pa sta v partizanih. K njima ju pelje pes Čuvaj. Potrčeva pripoved je slikana črno-belo in je pisana enostavno, kar na žalost včasih deluje okorno. (»Vanč in Mrjav sta si povedala, kar jima je težilo srce. Izjokala in izmijavkala sta se.«).

Na anekdoti zgrajena zgodba Branke Jurce *Miško Poleno in njegov ognjeni krst*. Pisateljica postavi bralca takoj v sredo dogajanja: »To pismo nesi v štab«, in pripoved steče gladko do konca, kjer bralec izve, zakaj je glavnemu junaku ime Miško Poleno. Čisto preprosto zato, ker je ob kurirski nalogi, ki jo je moral izpeljati, na poti domov k svoji četi zašel in se izgubil. Po naključju ga najde kuharica pri skladovnici drv, čisto blizu partizanskega štaba, kjer je premražen spal pod snegom ob polenih in so ga zaman iskali zaskrbljeni borci.

Kot Branka Jurca tudi Janez Vipotnik v svoji pripovedi *Hruška* uporabi anekdoto, ko pripoveduje, kako je partizan Peter prestrašil Nemce z navadno hruško, ker so Nemci mislili, da ima bombo, ki so jo med vojno ljudje poimenovali zaradi oblike hruška. Opis dogodka mlademu bralcu na zabaven način in v gladko tekočem zapisu posreduje enega izmed vedrejših dogodkov iz vojnih časov. Tudi v zgodbi *Mati Brodarička* bralec spozna v glavni junakinji Brodarički prebrisanost staro ženičko, ki užene domobrance v kozji rog in reši dva partizana, ki ju je skrila v svoji bajtici.

V *Zimski zgodbi* Cvetko Zagorski postavi dogajanje v zasnežen zaselek, kjer na Miklavžev večer, na topli krušni peči štirje otroci čakajo, da se vrne mati, ki je šla k teti po klobase. Tako namreč mislijo trije mlajši otroci, najstarejši pa ve, da mati ni šla po klobase, ampak je s sosedo nesla partizanom hrano. Otroci čakajo, a ne dočakajo ne matere ne Miklavža. Namesto njiju pride iz vasi mešetar in z njim nemški vojaki. Vojaki otroke odženejo in vzamejo

s sabo vse, kar se je dalo vzeti. Na poti jih iz zasede napadejo partizani in otroci so rešeni in srečni, to tembolj, saj sta med partizani tudi njun oče in mati, ki jih varno odpeljeta v partizansko taborišče. *Zimska zgodba* je zasnovana preprosto, v njej so z občutkom podani opisi tesnobnega vzdušja. »Otroke je spreltel srh, veselje in strah obenem. Oči so uprli v vrata. Na dvorišču so se oglašali moški glasovi, nekaj je zarožljalo, takoj zatem je počil strel. Čuvaj je zacvilil in umolknil. Zaropotalo je po vratih. Odpahnila so se in v hišo je buhnil mrzel veter s snežinkami. Plamen v petrolejki je vztrepetal. Za hip se je pogreznila hiša v plešoče sence.«

Vse te knjige, o katerih smo govorili doslej, lahko ponudimo bralcu (C) starosti brez strahu, da bo ob branju zamenjaval dogodke našega boja z navadno pustolovščino, ko se obrača na knjižničarja s tistim znanim stavkom: »Ali imate kako knjigo o partizanih?«

2. Podajanje dogodkov NOB, ki imajo spominsko ali polspominsko obeležje

To so zapisi, v katerih pisci popisujejo resnične dogodke kot informativno tekoče branje za poseben tip bralca (otroka ali odraslega), ali jezikovno navadno zahtevnejši teksti z avtobiografskim obeležjem.

Od teh del smo izbrali za najmlajše bravce: Marjanca Šeme: *Spomini partizanske učiteljice*, Stanko Semič-Daki: *Partizanček*, Sergej Vošnjak: *Kruh, ki ga ni bilo*, Vida Brest: *Orehovo leto*, Kristina Brenkova: *Dolga pot*, Zima Vrščaj: *Sinička nas je obiskala*, Slavko Krušnik: *Podmornica na suhem*, Sandi Sitar: *Mala vojna pošteevanka*, Ivo Zorman: *Nedeljska jutra*.

Izrazito krajevno in časovno je omejila svoje opise dogodkov zapisovalka Marjanca Šeme v knjižnici *Spomini partizanske učiteljice*. Zapisani so tako, da jih lahko učitelji uporabljajo v nižjih razredih osemletke kot ilustracijo ob podajanju dogodkov NOB.

Enako je uporaben zapis *V obroču* Francka Mirtiča, kjer opisuje, kako se je rešil iz slamnate kope, ki jo je obkobil obroč madžarskih vojakov in od koder je pobegnil s soborcem Štefanom.

Tudi Dakijev *Partizanček* je tekst, v katerem je Daki opisal osebno srečanje z dečkom z Barja, ki je prinesel sporočilo za proletarsko četo in potem ostal v njej kot partizanček.

Največ in najbolje je zapisala te spomine najmlajšim bralcem Vida Brestova v knjigi *Orehovo leto*, kjer je zbranih šestnajst zaokroženih dogodkov o pisateljičinih doživetjih iz časov NOB. Zapisi se ne začenjajo kot pravljice pri Bevku in Seliškarju ter ostalih. Brestova je z reportažnim slikanjem atmosfere v jedrnatem izrazu podala podobo lastnega otroštva tako, da ga lahko dojamejo tudi današnji otroci. V zapisu *Orehovo leto* pravi: »Takole je bilo; V eni izmed mnogih prijaznih vasi so mi napolnili torbo z orehi in nasuli kopico dobrih navetov: kako naj hodim, da me ne bodo sovražniki ubili, kako naj ponoči spim, da ne bom — bog ne daj! — dobila pljučnice in umrla, kako naj to in kako naj ono.« Ali v zapisu *Odred se proslavi*: »Nikar ne mislite, da je naš odred poslušal samo lepe junaške, vesele in žalostne zgodbe. Ne. Zgodbe so prišle na vrsto redkokdaj! Naš odred je delal. Delal pa je tako tiho, da mu nihče od starejših ne bi ničesar prisodil. Ob belem dnevu in vsem na očeh so se potikali fantiči in dekletca od enega konca vasi do drugega, požvižgavali in tiščali roke v žepih. Pogledali so to od daleč, ono od blizu, kakor jih je pač kaj zanimalo. Ampak vse so videli in vse so si zapomnili«. Ob branju večine zapisov Vide Brestove

mlad bralec ne čuti želje po srečnem koncu, ker ga Brestova spodbuja v svojih pripovedih v drugo smer, in to je: kako je bilo in kaj se je zgodilo takrat in takrat, temu in temu, kje, kdaj in kako. Zato otrok prek njenih jezikovno čistih zapisov spozna čas naše vojne in otroštvo otrok, ki so živeli v tem času na avntičen način.

V zapisu *Kruh, ki ga ni bilo* Sergej Vošnjak skuša predstaviti trpko socialno obarvano doživetje, ko se trije partizani zatečejo k revnemu kmetu nekje na Hrvaškem in otrok tega kmeta za besedo kruh nima predmetne predstave, ker še nikoli ni videl kruha.

Z veliko več ambicije kot Vida Brestova želi otroku prikazati Kristina Brenkova v lepem slovenskem jeziku neko svoje osebno doživetje. V črtici *Dolga pot* takole začenja svojo pripoved sinu Andreju: »Bila je dolga pot, najdaljša pot mojega življenja... Bila je pomlad v zadnjem letu vojne«. S to svojo skrbjo za lep in bogat jezik prerašča otrokove sposobnosti za dojemanje simbolnega izražanja. (»Nikomur nisem povedala, a trdno sem verjela: ko se bo odprl prvi drobni cvet, tisti dan bo konec vojne. Zvečer ne bomo več poslušali bobnenja topov tam od borovniškega mostu in v opoldanskem soncu ne bodo več zlokobne ptice smrti — bombniki preletavali neba.«). S tem opisom otrok težko podoživlja tiho, a veliko željo po svobodi, ki jo pisateljica želi otroku podati. Lažje sprejme njene opise tam, kjer so bolj konkretni. (»Ponoči, polnoč je že odbil kembelj na železni zvon v zvoniku blizu naše hiše, je potrkal na moje okno kot že tolikokrat«.) Kristini Brenkovi kot mladinski pisateljici, ki v svojih delih obravnava čas NOB, se bomo vrnili pri tretjem tipu pripovedi.

Na konkreten dogodek — tiskanje partizanskega časopisa za otroke — je oprt zapis *Sinička nas je obiskala* Zime Vrščajeve. V njem skuša Vrščajeva skozi izkušnjski svet, ki je otroku znan (navezanost udomačene ptice na ljudi — v njeni pripovedi je to sinička) prikazati dogodek, ko so partizani morali skriti svoje tiskarske stroje.

Enako temo, le v drugem okolju opiše v *Podmornici na suhem* Slavko Krušnik. V tekočem jeziku pripoveduje, kako je v njihovi hiši bila partizanska tiskarna in je kot petleten deček, ne da bi vedel, prenašal v čevlju ilegalna sporočila. Opis otroku ponuja podatek o življenju meščanskega otroka, ki se je nezavedno srečeval z ilegalnim delom odraslih in v njem tudi sodeloval.

V to skupino zapisov sodi tudi *Mala vojna poštevanka* Sandija Sitarja. Ne računajoč na bralca, ampak predvsem na doživljajski izkušnji otroštva v okupirani Ljubljani je Sitar zapisal svoje refleksivne zapise. Zaokrožil jih je v opis pričakovanja, ko bodo poleti šli na morje, in med popis, ko po osvoboditvi na nemškem vojaškem motorju končno le odidejo proti morju z očetom in mamo. Vmes popisuje z močnim avtobiografskim pudarkm z očmi otroka gledane prizore, ki se vedno bolj stapljajo v podobo vojne. (»Zmerom sva skupaj z mamo. Oče hodi po svojih poteh, nič ne pove, odkod je prišel, kam odhaja. Toliko molka je okrog mojega očeta in včasih se mi zdi, da mama razume ta molk ko najbolj zgovorno pripoved. Z mamo greva skozi mesto. Vrvež na ulicah hoče biti vesel, kot da je treba čimbolj izkoristiti morda zadnji lepi jesenski dan. Že jutri se lahko prične dolgotrajno deževje. Danes pa ljudje nekam hite, veseli hočejo biti, toda na vsakem koraku zadevajo ob tuje vojake in ob ovire, ki so jih ti postavili po pločnikih in cestah«. V Sitarjevih zapisih ni likov sovražnika, da bi bralca opozoril na bojevanje. Vse je v navidez neprizadetem opisovanju, ki izraža samo nenavadno stanje. Poglejmo, kako Sitar popisuje svoje spoznanje,

da očeta ni, da so ga izgnali v taborišče, v daljšem dialogu z mamo. »Mama, kje je očka? Saj sem ti že povedala. Pozno je, zdaj zaspi. V jutranjem mraku sem črkoval na paketu: D-A-C-H-A-U. Kje je to, mama?« In ob branju ali poslušanju te pripovedi v knjigi *Mala vojna poštevanka* bo današnji otrok prekinil branje in vprašal enako kot sedemletni zapisovalec — kje je to, mama, Dachau? Poprečni mlajši bralec to knjigo odkloni kot nezanimivo. Pripoved Sandija Sitarja najde pot do tistega mlajšega bralca, ki ima že po naravi večje sposobnosti opazovanja in doživljanja prek zapisa ali pripovedi.

Ivo Zorman pogosto v svojih mladinskih leposlovnih delih opisuje čas pred vojno in partizansko bojevanje. V knjigi *Nedeljska jutra* pripoveduje spomine iz NOB v obliki jutranjih pogovorov. Deklica Metka zleze k očku, ki je bil partizan, v posteljo in ga prosi, naj ji pripoveduje. Zorman spretno vpleta med deklčina vprašanja spomine in dogajanja iz vojnih časov (»Kdo je to Polde, očka?« vpraša čez čas. »Mojčkov stari oče, pa ga ni več.« »Je umrl?« »Ustrelili so ga.« »Nemci?« »Nemci,« pravim. »Zaprli so ga v Stari pisker in ga ustrelili.« »Kakšen pisker?« Celjskim zaporom pravijo tako. To so stari zapori. Med poslopji je malo malo dvorišče, kjer so Nemci streljali zapornike.«) ali (»Zakaj?« pravi Metka. »Strah ga je bilo.« »Kaj ni bil partizan?« »Bil. Kurir je bil. Vsak drugi dan je nosil pošto štiri ure daleč. Štiri ure tja, čez reko, dve cesti in čez železnico, pa spet štiri ure nazaj.«). Tako dekllica Metka in današnji otrok izvesta, kako so Nemci zapirali naše ljudi v zapore in o strahu, ki so ga poznali tudi partizani, in še veliko tega, kar današnjega otroka zanima. Zormanova pripoved v osnovi izhaja iz realnega okvira neposredno doživetega spomina na življenje v partizanih.

3. Literarni teksti pisani kot fantazijska pravljica

To so teksti, ki si v njih mladi bralci prek zapisa ustvarjajo podobo o življenju junakov in se znjimi gibljejo v okolju, ki ima več realnih in nerealnih dimenzij, iz katerih se jim pri branju sestavi pravljlična razsežnost dogodka.

Ela Peroci: *Kje so stezice*, Vida Brest: *Ptice in grm*, Anton Ingolič: *Udar na brigada*. Saša Vuga: *Škorenjček Matevžek*, Branka Jurca: *Gregec Kobilica* in Kristina Brenkova: *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*.

V slovenskem leposlovju za najmlajše, ki ima izhodiščno obeležje v junaku partizanu, je tako napisan tekst Ele Perocijeve *Kje so stezice*, čeprav bi ga ob povrnem branju lahko uvrstili med Zormanov način pisanja v *Nedeljskih jutrih*. Perocijeva v tekstu *Kje so stezice* otroku poda pravljlično nedoločeno predstavo gozda, (»To je bil velik gozd,« in potem je malo počakala in otroci so jo radi vprašali: »Ali je bil zelo velik?« »Da, tako velik gozd je bil, da ga nisem nikoli vsega prehodila in če sem se ozrla kvišku, sem komaj ugledala košček neba med vrhovi smrek in bukev, tako daleč je bilo. In debela drevesa so bila tanka in ravna.«), napolni ta gozd z dogodki: poroka (partizanove) neveste in ženina (najhrabrejšega partizana), njune smrti, srečanje očeta in mame. Ko potem otroka, mama in oče iščeta kraj v gozdu, kjer bi se naj to bilo dogajalo, nikakor ne morejo najti pravih stezic, koč, a povest se končuje takole, ko oče pravi: (»Lepo je bilo, čeprav nismo našli tistih stezic.« Ciklame, ki so jih nabrali, so dali doma v mamino belo vazo na mizi.)

Otrok pri branju te pravljice podoživlja ne dejansko podobo bojevanja partizanov, postavlja ga v prostor, ta prostor pa je v otrokovem fantazijskem podoživetju.

Vida Brest v tekstu *Ptice in grm* v znanem reportažnem jeziku njenih zgodb, zbranih v knjigi *Orehovo leto*, vnese s tem, ko v zgodbo vključi ptice in grm kot živa bitja, element fantazijske pravlјice. Ostalo, kar neki pravlјici daje razsežnost prave fantazijske pravlјice (prevrednotenje realnosti, nenavadna dejanja), v tem tekstu manjka.

Najdaljši in prežet z vsemi elementi fantazijske pripovedi za današnjega otroka je Ingoličev tekst *Udar na brigado*. Je povest o junaških igračkah, ki prehodijo dolgo pot od Ptujja do Loznice, kamor so Nemci izgnali dečka Borčka in njegovo družino. Od tistega jutra, ko sončni žarek zaman budi dečka, ter lastovica Črnokrilka in kuža Pazi povesta kegljem, punčki, opic, medvedku in pajacoma, kaj se je zgodilo, se igrače spremenijo za bralca v žive junake, ki se na bojnem pohodu srečujejo z vsemi grozami vojne. Današnjemu odraslemu bralcu je jasno razviden prenos realnih dogodkov in stanja v povesti (»Kralj, pelji nas k Borčku!« zahtevajo vsi kot eden. Zdaj kralj zares vzroji: »Ali ste ob pamet? Nikamor ne bomo šli... Skrili se bomo na podstrešje in počakali boljših časov.«). Današnjemu otroku šestih in sedmih let pa ta kralj ne predstavlja konkretnega zgodovinskega kralja, ampak slabega strahopetnega kralja. Tako otrok doživlja s kegljem Bliskom, lastovičko in ostalimi personificiranimi igračkami podoba dobrega, s škorpijoni, krvosesi, smrtoglavci pa podoba zlega. Zato ob branju podoživlja z grobo izraženimi prizori (Škorpijonov obraz je ves v krvi, brzostrelka pa mu pade iz rok) ali pa (»Jutri ob zori bomo njega in njegovo drhal postrelili kot pse! Halo, naprej, tolpa.« Bič zažvižga in useka Pera po obrazu, da se mu v hipu ulije kri.) samo močno čustvo pričakovanja, da se zlo premaga in dobro zmaga, kar se v pravlјici *Udar na brigado* tudi zgodi. Saj so igrače premagale vse ovire in prišle do Borčka. Zaradi teh pravlјičnih prvin otroci že skoraj trideset let berejo *Udar na brigado* z enakim zanimanjem kot vse pravlјice, ki obravnavajo temo dobrega in zlega.

Z izrazitim poudarjanjem krajevnih obeležij (Tolminsko območje) — gozdovi, grape, hudourniki — in zaradi poosebljanja živali in predmetov spominja Škorenjček Matevžek pisatelja Saše Vuga na ljudsko povest o gozdnem škratu. Škorenjček Matevžek, ki je glavna oseba v Vugovi pripovedi, mora najti junaka, ki ga je spoznal v sanjah in ima nadnaravne moči (pleča kot Bučenica, stegna kot pošastna Zelena baba). A ko ostane Škorenjček Matevžek sam na svetu in zares sreča junaka svojih sanj, je to samonog mlad fant partizan, ki se imenuje Ščavo, kot ga je Škorenjček Matevžek poimenoval v svojih sanjah, v spomin na ubogo grajsko deklo Ščavo, ki je morala služiti pri krutem graščaku, kjer sta živela mati in oče Škorenjčka Matevžka. V povesti z junakom Ščavom Škorenjček Matevžek tudi umre med bojem s fašisti. Dogodki se razvrščajo za mladega bralca razvidno, težje pa se prilagodi pisateljevi bogati metaforičnosti jezika, ki jo Vuga v tej pravlјici uporablja. (Škorenjček je poslušno sedel v kot in se lotil smole. Gledal je proti vhodu, kjer je opoka prepuščala ozko šilo trepetajoče svetlobe, in s strahom poslušal, kako zunaj sika, hrešči in zavija. Hotel je počakati na rezket maščevalnih strel. Toda počasi, kot rahel mrak, ki priplava na zelene veje in se zgosti v temo in zbrše živo in mrtvo v črn nič, se mu je v dušo vlival spanec. Potlej se je divjanje Oblakov in šumenje gozda zlilo v sladko uspavanko, ki ga je narahlo zazibala in ga pokrila z nemirnimi sanjami.).

Takoj razberljivo je izhodišče fantazijske pravlјice Branke Jurce v literarnem tekstu *Gregec Kobilica*, kjer si deček Nejc, ko je sam doma, nariše podoba partizana. V dečkovi domišljiji steče dialog med njima (»Je zdaj prav?«

»Prav lepa ti hvala — prav. Ampak, kdo si ti?« »Jaz?« vpraša Nejc začudeno. »Nec sem, pa ti?« »Doma so me klicali za Gregca, pri partizanih pa so me klicali Kobilica — saj veš — zaradi dolgih nog.« »In od kod si prišel?« »Sovražna krogla me je zadela naravnost v srce. Zakopali so me na rob gozda pod hrast. Nihče ne ve za moj grob. Zato sem vesel, da si me oživil.« in Nejc spoznava Gregčevo življenje med vojno in njegovo pomoč partizanom Nevi in Nevenu in tudi Gregčevo smrt. Nejc se vrne v realen svet, ko mama pride iz službe, Nejc risbo po nerodnosti polije in Gregec Kobilica izgine. To je pripoved o anonimnem junaku partizanu, pisateljica to posreduje tudi malemu bralcu (»No, pa sem bil partizan, junak, veš, pa čeprav se nobena šola ne imenuje po meni«).

Jasno je uvedla v pripoved pravičnega partizana Veterana pisateljica Kristina Brenkova v literarnem tekstu *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*. Deklica Delfina po prometni nesreči, ki jo doživi na poti v šolo, sreča lisico Zvitorepko in se znajde v pravičnem svetu, ki ga odklene zlati ključek. Na koncu drugega poglavja — Ponedeljkova cesta — stoji rdeč šotor in v njem partizan-veteran. (Ponedeljkova cesta je pripeljala do rdečega šotora in se ustavila. Do semkaj in nikamor dalje nocoj! Pred šotorom je sedel partizan-veteran. Kadil je iz dolge pipe. »Tu bova prenočevali,« je rekla lisica Zvitorepka, ko sta s široke ceste zavili proti rdečemu šotoru. »Le naprej, le naprej, saj bo vse dobro in prav,« ju je pozdravil veteran in se jima prijazno nasmehnil.). To je literarni tekst, ki v njem pisateljica zavestno predstavi današnjemu otroku partizana kot pravično bitje.

Pri predstavitvi tekstov sem želela najti predvsem skupne imenovalce za literarni tip pripovedi, po katerih sem tekste razvrstila. S tem so teksti razvrščeni po svoji naravni literarni funkciji in kot taki dostopni bralcem. Namreč — tista pavšalna kritičnost, ki je precej razširjena med bralci mladinskih del s tematiko NOB, da iščejo v delu le idejna izhodišča in prek njih ocenjujejo posamezne tekste, se mi zdi precej jalov posel. Idejnost nekega zgodovinskega dogodka ima veliko širše območje uveljavitve, kot je lahko literarno delo. In če današnji otrok sega po tekstih s temo NOB kot po vznemirljivem pustolovskem branju, je to posledica napačnega podajanja realnih dogodkov tistega časa (spomnimo se samo izrabljanja otrokove čustvene dojemljivosti pri prikazovanju nasilja, ki so ga izvajali Nemci nad našim ljudstvom, in prikazovanja junštva posameznih borcev). Mislim, da v tem leži vzrok napačne orientiranosti večine mlajših bralcev, ko segajo po literaturi s temo NOB, ne pa v Seliškarjevih vedrih literarnih junakih in njegovi akcijski pripovedi, ki je samo ena med oblikami literarnega zapisa, ki jo otroci zaradi razgibanosti dogajanja in jasnih situacij radi berejo.

Zusammenfassung

Aufgrund der Erfahrungen, die sich die Autorin bei der Arbeit mit jungen Lesern in der Jugendbibliothek erworben hat, erklärt sie, welche Bücher mit der Thematik des Volksbefreiungskampfes für die jüngsten Leser geeignet sind, das heisst für die Vorschulkinder und die Schüler bis zur dritten Klasse der achtjährigen Elementarschule. Das Kind hat auf dieser Stufe noch keine ausgebildeten Vorstellungen von der geschichtlichen Reihenfolge der Begebenheiten unserer Geschichte, er ist

ihnen gegenüber nur ethisch veranlagt. In den literarischen Werken mit der Thematik des Volksbefreiungskampfes erwartet es den Ausgang des Zusammenstoßes zwischen dem Positiven und dem Negativen. Beim Lesen solcher Werke für diese Lesestufe erweist sich, dass man drei Erzählungsstufen gruppieren kann:

1. Werke, die Begebenheiten aus dem Volksbefreiungskampf in Form von Erzählungen darbieten
2. Werke, die Ereignisse aus dem Volksbefreiungskampf mit Charakter von Memoiren oder Halbmemoiren darbieten und
3. phantastische Erzählungen mit der Thematik des Volksbefreiungskampfes.

Marjana Kobe

Ljubljana

POGLEDI NA TEKMOVANJE ZA BRALNE ZNAČKE NA ŠOLAH DRUGE STOPNJE

V šolskem letu 1975/76 je odbor Zveze bralnih značk Slovenije predlagal Pionirski knjižnici v Ljubljani, najstarejši in največji javni knjižnici za mladino do 18. leta v SRS, naj pripravi osnutek predloga za seznam knjig, primernih za tekmovanje za bralno značko na šolah druge stopnje.

Ob pripravljanju tega seznama pa se je pričela pred nami odpirati obsežna problematika, ki je najtesneje povezana s temeljnimi izhodišči tekmovanja, kot so:

- **smoter in koncept** kulturnega projekta, ki mu pravimo tekmovanje za bralno značko na šolah II. stopnje,
- **način animacije** med mladostniki za vključevanje v to bralno akcijo,
- **organizacija izvedbe,**
- **metoda izvedbe.**

Če že ne prav v vseh, v večini naštetih postavk bodo tekmovanja za bralno značko na šolah druge stopnje verjetno **različna** od istoimenske bralne akcije na ravni osemletk. Zakaj? Poskusimo na tem mestu z nekaterih vidikov vsaj delno odgovoriti na to vprašanje.

I. Na osemletkah je tekmovanje za bralno značko lahko gradilo in še zmemor gradi na nekaterih že povsem jasnih in razčiščenih postavkah:

1. Za izbor del je bila bralni akciji že od vsega začetka na voljo tako imenovana **mladinska književnost**, ki je v primernem izboru (za posamezne starostne stopnje) zanimiva in hkrati doživljajsko dostopna mladim bralcem od predbralnega obdobja do 14. leta, se pravi do konca osemletke.

2. Mladinska književnost (slovenska, jugoslovanskih narodov in narodnosti, svetovna) sistematično izhaja v že utrjenih in uredniško strokovno zanesljivo vodenih **posebnih knjižnih zbirkah za posamezne starostne stopnje** (založbe Mladinska knjiga, Borec, Partizanska knjiga), iz katerih se dá zanesljivo izbrati **pravo knjigo za pravo starost in literarni interes oziroma literarni okus** osemletkarskih tekmovalcev za bralno značko.

3. Za dostopnost ustreznih mladinskih knjig na knjižnem trgu skrbi in s tem akcijo bralne značke omogoča še posebna knjižna zbirka **Moja knjižnica** (založba Mladinska knjiga) s ponatisi v velikih nakladah in po nizki ceni, opremljenimi s potrebnimi biografskimi in bibliografskimi podatki o avtorjih in njihovih delih.

4. Še živeči, sodobni pesniki in pisatelji aktivno sodelujejo z obiski po šolah in z bralnimi nastopi med mladimi značkarji, kar vsekakor prispeva k živosti in zanimivosti bralne akcije.

Pri uvajanju tekmovanja za bralno značko med mladostnike na šolah druge stopnje pa je stanje v grobih obrisih naslednje:

1. Mladinski književnosti analogne **posebne književnosti za mladostnika** ni oziroma **skoraj ni**. Poznamo sicer odlična leposlovna dela »o mladostniku«, o »obdobju mladostništva« (Musil: *Zablode gojenca Törlessa*, Salinger: *Igra v rži*, itn.), vendar ta dela niso pisana z namenom, da bi jih bral »predvsem mladostnik«, saj so za poprečnega mladostniškega bralca prav gotovo prezahtevna. Kadar pa si pisatelji prizadevajo pisati »predvsem« za mladostnika ali »samo« za mladostnika, so rezultati tudi v evropskem ali svetovnem merilu redko zares kvalitetni. Primerno knjigo za mladostnika je v večini primerov treba potemtakem izbirati **iz literature »za odrasle«**, kar pa ni lahko opravilo.

2. Pravkar nakazano stanje po svoje drastično ilustrira tudi dejstvo, da imamo na Slovenskem (ob številnih leposlovnih zbirkah za mladino do 14. leta) po konceptu **mladostniku namenjeni** samo dve leposlovni knjižni zbirki: Kondor in Odisej (obe pri založbi Mladinska knjiga).

Kondor nudi mladostniku v sistematični kontinuiteti primeren in uredniško skrbno pretehtan izbor del iz slovenske, jugoslovanske in svetovne književnosti za odrasle, Odisej pa si prizadeva »loviti« »prave« mladostnikove in mladostničine bralne interese, upoštevajoč bralne sposobnosti (poprečnega) mladostnika. V tej zbirki so izšle npr. knjige *Rosni zaliv* (Zorman), *Martinovo jutro* (Flor), *Ljubezenska zgodba* (Brezan), *Pripoved Arthurga Gordona Pyma* (Poe), *Vojskoval sem se s Hanibalom* (Baumann), *Četrta faza* (Malzberg), *Iskalec izgubljenega tisočletja* (Bragin) itn.

Na tem mestu bi kazalo — če že ne upoštevati, pa vsaj omeniti — še zbirko Pota mladih (založba Mladinska knjiga), v kateri izhajajo leposlovni prvenci najmlajših slovenskih avtorjev, kar pomeni, da je njihovo estetsko sporočilo (tudi) rezultat še ne tako davnih mladostniškihkušenj in potemtakem zanimivo in odmevno tudi v (zahtevnejšem?) bralcu med 15. in 18. letom.

3. Za področje mladostniškega bralca se (še) ni izoblikovala zbirka, ki bi bila po svojem namenu analogna knjižni zbirki Moja knjižnica in bi skrbela za resnično množično dostopnost knjig, ki bi se izkazale za mladostniku primerne, zanimive in hkrati doživljajsko dostopne (ne prezahtevne).

II. Druga bistvena razlika med področjema »mladina do 14. leta« in »mladostniki od 14. do 18. leta« je naslednja: na eni strani dokaj strnjena strukturno enotnejša — torej tudi enotneje vzgojno obvladljiva! — »gmota« mladih bralcev, ki jo predstavljajo učenci **obveznega osemletnega šolanja**, pri katerem je učni načrt (vsaj v teoriji) **enoten** oziroma isti, pa naj gre za mesto ali vas; na drugi strani mladostniki, ki jih — mimo bistvenih psihofizičnih sprememb v individualnem razvoju — tudi usmeritev v različne »nadaljevalne« tipe šol, strok in poklicev pričenja zmerom bolj **razlikovati** med seboj. Tega dejstva se je pri sestavljanju (enotnega?) programa treba v prvi vrsti zavedati.

III. Osemletkar v poprečju **bere več**, oziroma bolje povedano: **poprečni** osemletkar **bere več** kot poprečni mladostnik. To dejstvo tekmovanje za bralno značko na šolah druge stopnje sicer osmišlja, vendar se je potrebno pri tem zavedati, da gre pri mladostnikih, kar zadeva bralne potrebe in navade, še za dve značilni skrajnosti:

- mladostnik, ki **sploh ne bere** leposlovnih knjig ter
- bralno izoblikovani, zahtevni mladostnik, ki bere leposlovje že **na način odraslega bralca**.

Zato je na mestu vprašanje: koga se bodo tekmovanja za bralno značko na šolah druge stopnje v prvi vrsti »lotile«? Ali tistega mladostnika, ki je bralno že »saniran«, ali tistega, ki **ne bere rad**, ki še ni odkril, kaj mu dobra knjiga lahko dá, v čem in s čim mu lahko pomaga tudi pri iskanju samega sebe in svojega mesta v družbi?

Zdi se, da bo prav temeljna odločitev, kdo bo v prvi vrsti predmet mentorskih prizadevanj (bralno zahtevni mladostnik, poprečni bralec, mladostnik-nebralec) pogojevala tudi:

- način animacije med mladostniki za vključevanje v tekmovanje za bralno značko,
- organizacijo izvedbe,
- metodo izvedbe,
- predvsem pa seveda **izhodišča za sestavo programa, za izbor knjig**.

Na tem mestu se mi kot problemsko vprašanje zdi umestna naslednja pripomba: ali ne bi kazalo temeljiteje premisliti predlog, naj bi mladostnik imel **večje možnosti soodločanja pri izboru knjig**, kot jih ima pri bralni akciji istega imena osemletkar?

IV. S tem v zvezi bi se bilo treba tudi odločiti:

- ali naj seznam vključuje predvsem knjige, ki se odraslim mentorjem zdijo **smiselne, potrebne** za mladostnikov duhovni razvoj, **primerne** zanj in tudi **doživljajsko dostopne**? Pri tem pa ne bi smelo priti do morebitnega »pokrivanja« z domačim branjem. (Opozoriti kaže tudi na problem domače in svetovne klasike: marsikatero romantično, realistično ali naturalistično delo je zaradi komunikativnega stila sodobnemu mladostniku sicer bralno dostopno, a hkrati tematsko, problemsko itn. tako oddaljeno, da mu ostaja doživljajsko tuje, torej nezanimivo.)

- ali pri sestavljanju programa (v soodločanju z mladostniki) iščemo predvsem v smeri **resničnih bralnih interesov mladostnika** (ter upoštevamo tudi tematsko in literarno estetsko »problematična« dela, če bi se mladostniki sami radi o njih pogovarjali)

- ali skušamo, s **poznavanjem mladostniških bralnih interesov** in v smiselnem **soodločanju** značkarjev samih, smotrno in v primernem sorazmerju upoštevati oba zgoraj navedena vidika pri izboru del.

Če se odločimo za tretjo inačico, ki se mi zdi tudi najbolj smiselna, bi v zvezi z njo kazalo morda razmisliti še o morebitni razširitvi koncepta o demokraciji odnosu mentor—značkarji. Mislim na tako obliko tekmovanja za bralno značko, ki okvirnega »izbranega« programa ne bi jemala togo, preveč strogo dobesedno, kot nekaj, kar je »predpisano«, marveč bi bila sposobna »dogovorjeni« seznam smiselno presegati na ta način, da bi se odzivala tudi najaktualnejšim dogodkom na knjižnem trgu, v prvi vrsti seveda tistim, ki so ali utegnejo biti odmevni v mladostniku; v tem smislu naj bi tekmovanje za bralno značko upoštevalo kajpak tudi tiste pobude za programske spremembe, ki bi prišle iz vrst mladostniških tekmovalcev.

V. Tematika, ki zanima mladostnika in ki bi jo bilo treba upoštevati pri izboru knjig za tekmovalne programe na šolah druge stopnje:

1. Ena od tem, ki mladostnika nezadržno zanima, je brez dvoma **mladostnik sam**, v širokem razponu iskanja samega sebe in stika s sočlovekom (vrstnikom, odraslim, mlajšim) kakor tudi iskanja svojega mesta v družbi. Pri izbiranju primernih knjig s to tematiko naleti mentor praviloma na težave, o katerih smo že nekaj malega spregovorili: dela, ki mladostniško tematiko **ne poenostavljajo** so hkrati za poprečnega mladostniškega bralca **prezahtevna**; dela z obravnavano tematiko, ki pa skušajo komunicirati prav z mladostniškim bralcem, gredo na račun »doživljajske dostopnosti« mnogokrat v neavtentično poenostavljanje in s tem nezadržno tudi v nižanje literarno estetske ravni; večkrat pa se tudi zgodi, da nekatera dela, ki nemara vendarle sporočajo mlademu bralcu o avtentičnem svetu mladostnika, odrasli kaj radi označimo za »problematična«; nasploh pa je treba ugotoviti, da je, žal, zelo malo knjig z avtentično mladostniško tematiko.

V okviru mladostniške tematike in tudi nasploh so pri mladem bralcu nadaljnje prednostne teme

2. **ljubezen, ljubezenska zgodba, ljubezenski roman**,
3. klasična in sodobna **znanstvena fantastika** (science fiction),
4. kvalitetna **sodobna detektivka** (Christie, Simenon itd.),
5. **pustolovka** (London, Traven itd.),
6. **vojni romani** (npr. v zbirki Ti vražji fantje na letelih škatlah, MK); tudi dela, ki nagibajo v čisto vojno dokumentarko (npr. zbirka Svet v vojni, Cankarjeva založba),
7. **zgodovinski (oziroma psevdozgodovinski) romani**; tudi dela, ki nagibajo v čisto zgodovino (npr. Toman: *Sonce je zašlo nad Rimom*),
8. **biografski romani** (npr. knjižna zbirka Veliki možje, Obzorja),
9. **zdravniški romani** (Hailey, Konsalik, Kades itd.),
10. za vso različnost mladostniških literarnih okusov nasploh pa bi lahko rekli, da nadvse cenijo **humor, humornost, humorističen način pisanja**, pa naj gre za ljubezensko, vojno, pustolovsko, znanstveno fantastično ali kako drugo priljubljeno tematiko.

11. Z obrobja leposlovja zanima mladostnike:

— **potopis**, vendar ne toliko potopisna dela, ki opisujejo kraje, dežele, njihove običaje itd., marveč predvsem tista potopisna dela, ki opisujejo akcijo, fizične in psihične dosežke posameznika ali skupine (npr. Horvat: *Nad brezni oceanov*, Heyerdhal: *Ra*, itd.),

— **planinska literatura** (npr. *Kangbačen*, drugi dnevniški zapisi naših himalajcev, itd.).

VI. **Mejna področja leposlovja; poljudno znanstvena, informacijska, dokumentarna dela.** Glede na povečano zanimanje sodobnega mladostnika za neleposlovno, za informacijsko knjigo, bi kazalo razmisliti tudi o razširitvi programov tekmovanja za bralno značko vsaj na **mejna področja leposlovja** (biografije in biografske monografije, vojni romani z dokumentarnim obeležjem, potopisna dela vseh vrst itd.), če ne že tudi na čisto informacijsko knjigo. Zavedati se je namreč treba, da je primerno izbrana in primerno posredovana ter obravnavana informacijska, poljudno znanstvena knjiga lahko zelo smiselna »kanal«, po katerem utegne domiselni mentor bralno zakrknjenega mladostnika sčasoma uvesti tudi v beletristiko.

VII. Nekatere knjižne zbirke, ki utegnejo v prvi vrsti priti v poštev pri izbiranju primernih knjig za tekmovalne programe:

- Kondor, Odisej, Pota mladih, Humor, Naša beseda, Nova slovenska knjiga, Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev, serija Ti vražji fantje na letečih škatlah (založba Mladinska knjiga),
- Nobelovci, Uspešnice, serija Svet v vojni (Cankarjeva založba),
- Biografije (Državna založba Slovenije),
- Veliki možje (založba Obzorja).

VIII. OSNUTEK PREDLOGA ZA PROGRAM TEKMOVANJA ZA BRALNE ZNAČKE NA ŠOLAH II. STOPNJE

Pričujoči osnutek predloga za seznam knjig je nastal na osnovi izkušenj mladinskega oddelka ljubljanske Pionirske knjižnice, se pravi, na osnovi poznavanja določenega (nikakor torej ne splošnega) »vzorca« mladostniških bralcev, ki so končali obvezno šolanje. Poudariti je treba, da je v upoštevanem »vzorcu« močan odstotek gimnazijcev. Iz povedanega je potemtakem razvidno, da utegne seznam služiti samo kot splošni predlog za smernice, **kako in v kateri smeri** iščimo knjižna dela, ki utegnejo interesno zazveneti v mladostnikih in tudi doživljajsko izzveneti v njih z vsemi pozitivnimi posledicami, ki jih pri tem odrasli mentorji želimo. V trenutni delovni fazi projekta »tekmovanje za bralno značko na šolah druge stopnje« je predloženi osnutek programa lahko samo izhodiščna točka za širšo (toda konkretno!) strokovno razpravo in nič več. Kot **poskusni predlog** osnutek zato namenoma upošteva samo **knjige, ki so izšle v letu 1976**, ker so le-te še vse dostopne na knjižnem trgu in potemtakem s stališča mentorjev najlažje preverljive.

V okviru možnosti ki mu jih daje knjižna bera 1976, pa skuša osnutek predloga za izbor knjig smiselno združevati **aktualnost** (ki je mladostniku zmerom simpatična) s »**koristnim in prijetnim**«, kar pomeni, da skuša pokrivati tako literarno vzgojne težnje mentorjev kot bralne interese mladostnikov. Izbor vključuje področje **poezije in proze**; dramska dela naj bi si mladostnik **ogledal** na gledaliških odrih, na TV ali jih poslušal po radiu; področje debatnih srečanj značkarjev bi se lahko širilo tudi na področje aktualnih in v mladostnikih odmevnih gledaliških predstav ter literarnih radijskih in televizijskih oddaj.

Na predlog odbora Zveze bralnih značk Slovenije obsega osnutek predloga 40 naslovov (20 naslovov poezije, 20 naslovov proze), ki so razvrščeni v dve zahtevnostni oziroma starostni skupini (npr. 1., 2. razred gimnazije; 3., 4. razred gimnazije). V obeh skupinah so upoštewane slovenska književnost, književnost jugoslovanskih narodov in narodnosti ter svetovna književnost; s poudarkom pa bi kazalo opozoriti predvsem na slovensko sodobno leposlovje, ki je prav gotovo najbolj »deficitarno« v zavesti našega mladostnika.

Osnutek predloga utegne zadeti pomislek, da je prezahteven — celo za profil poprečnega gimnazijca. Če to drži, ga je vzeti pač samo kot konkretno **startno točko za nadaljnjo razpravo o izhodiščih in smotrih akcije za bralno značko na šolah II. stopnje**. Brati pa ga je izključno samo v kontekstu problematike, ki sem jo skušala vsaj orisno osvetliti v dosedanjem razmišljanju.

I. stopnja (npr. 1. in 2. razred gimnazije)

POEZIJA

1. Padovan Ana: *Zopet stojim na obali*. — Mladinska knjiga. (Pota mladih.)
2. Simčič Samo: *Hram*. — Mladinska knjiga. (Pota mladih.)

3. Bregar Jože: *Molčeči črv*. — Mladinska knjiga. (Pota mladih.)
4. Menart Janez: *Pesnik se predstavi*. — Mladinska knjiga.
5. Košuta Miroslav: *Pričevanje*. — Lipa. (Sodobna slovenska poezija.)
6. Kokot Andrej: *Nekje pa pesmi pojo*. — Obzorja.
7. Šömen Branko: *Prekmurski rokopis*. — Pomurska založba.
8. Zlobec Ciril: *Kras*. — Lipa.
9. Vipotnik Cene: *Zemlje zeleni spomin*. — Cankarjeva založba.
10. Krakar Lojze: *Nekje tam čisto na robu*. — Mladinska knjiga. (Nova slovenska knjiga.)

PROZA

1. Flor Françoise: *Martinovo jutro*. — Mladinska knjiga. (Odisej.)
ali Gaborovič Nada: *Objokuj jutro*. — Mladinska knjiga.
2. Březan Jurij: *Zgodba o ljubezni*. — Mladinska knjiga. (Odisej.)
3. Kranjec Miško: *Povest o dobrih ljudeh*. — Pomurska založba.
4. Slodnjak Anton: *Tujec*. — Mladinska knjiga.
5. Stanković Borisav: *Nečista kri*. — Državna založba Slovenije.
6. Čopić Branko: *Človek, ne jezi se*. — Mladinska knjiga. (Humor.)
7. *Enolončnica*. — Mladinska knjiga. (Humor.)
8. Hunter Norman: *Profesor Modrinjak*. — Mladinska knjiga. (Humor.)
ali Stevenson Robert Louis, Osbourne Lloyd: *Izgubljeni mrtvec*. — Mladinska knjiga. (Humor.)
ali Twain Mark: *Jenki iz Connecticuta na dvoru kralja Arturja*. — Mladinska knjiga. (Humor.)
9. London Jack: *Morski volk*. — Mladinska knjiga.
ali: London Jack: *Potepuhi*. — MK.
ali: London Jack: *Prisilni jopič*. — MK.
ali: London Jack: *Upor na ladji Elsinore*. — MK.
10. Deighton Len: *Bombnik*. — Mladinska knjiga. (Ti vražji fantje v letelih škatlah.)

II. stopnja (npr. 3. in 4. razred gimnazije)

POEZIJA

1. Kosovel Srečko: *Moja pesem*. — Lipa.
2. Pavček Tone: *Poganske hvalnice*. — Mladinska knjiga. (Nova slovenska knjiga.)
3. Kovič Kajetan: *Labrador*. — Cankarjeva založba.
4. Udovič Jože: *Darovi*. — Cankarjeva založba.
5. *Pesmi*. (Kajetan Kovič, Dane Zajc, Gregor Strniša.) — Mladinska knjiga. (Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev.)
6. Šalamun Tomaž: *Praznik*. — Cankarjeva založba.
7. *Antologija hrvaške poezije*. (Izbor Slavko Mihalić.) — Cankarjeva založba.
8. *Afrika, mati moja*. Črnska umetna lirika. — Obzorja.
9. Mao Tse-Tung: *Pesmi*. — Mladinska knjiga.
10. *Pesmi*. (Blaže Koneski, Aco Šopov, Ante Popovski, Jovan Kotovski.) — Mladinska knjiga. (Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev.)

PROZA

1. Kavčič Vladimir: *Pustota*. — Slovenska matica.
2. Kovačič Lojze: *Resničnost*. — Mladinska knjiga. (Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev.)
3. Zidar Pavle: *Sveti Pavel. Dim.* — Mladinska knjiga. (Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev.)
4. Andrić Ivo: *Most na Drini*. — Državna založba Slovenije. (Zbrano delo. 1.)
5. Nušič Branislav: *Avtobiografija*. — Mladinska knjiga. (Humor.)
6. Lalić Mihailo: *Hajka*. — Mladinska knjiga. (Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev.)
7. Bunin Ivan Aleksejevič: *Gramatika ljubezni in druge novele*. — Cankarjeva založba. (Nobelovci. 22.)
8. Jones Dennis Feltham: *Kolos*. Znanstveno fantastični roman. — Mladinska knjiga. (Krog.)
9. Simenon Georges: *Rumeni pes*. — Mladinska knjiga. (Krog.)
10. Brontë Emily: *Viharni vrh*. — Cankarjeva založba.
ali Brontë Charlotte: *Sirota iz Lowooda*. — Pomurska založba.

DODATNI PREDLOGI (biografske monografije, potopisi, vojne dokumentarke itd.)

Biografske monografije:

Strube Wilhelm: *Pierre in Marie*. Odkritelja radia. — Obzorja. (Veliki možje. 34.)

Rojc Vida: *Dušan Kveder Tomaž*. — Obzorja.

O'Neill John Joseph: *Nikola Tesla*. — Državna založba Slovenije.

Ellert Gerhard: *Atila*. — Obzorja. (Veliki možje. 33.)

Buck Pearl: *Orhideja*. — Obzorja.

Székely Julia: *Chopin v Parizu*. — Pomurska založba.

Potopisi, planinska dela:

Horvat Jože: *Nad brezni oceanov*. — Partizanska knjiga. (Potopisi.)

Škarja Tone: *Stene mojega življenja*. — Mladinska knjiga. (Domače in tuje gore. 11.)

Kangbačen. (Andlovic in drugi.) — Mladinska knjiga. (Potopis.)

Vojne dokumentarke:

Deakin F. W. D.: *Gora trdnjava*. — Državna založba Slovenije.

Boyington Gregory: *Črne ovce*. — Mladinska knjiga. (Ti vražji fantje v letcih škatlah.)

Gallaj Mark: *Čez nevidne ovire*. — Mladinska knjiga. (Ti vražji fantje v letcih škatlah.)

The Reading Contest for Reading Badges spread largely through the primary schools (8 year compulsory education) during the last 15 years. The great success of this cultural project gave an idea to the organisers and expert sponsors to introduce and spread such kind of a Contest for Reading Badges also in secondary schools. The paper deals with problems concerning the Contest, if a similar success is to be expected among the young from 14 to 18. The author concludes her paper with the list of books that would be useful for organisers and sponsors of the Contest for the Reading Badges. It would serve as a starting point for the further debate on the aims of this cultural project.

Vili Vuk

Maribor

KNJIGA IN TELEVIZIJA

Današnji čas terja čedalje več vprašanj in razmišljanj o odnosu televizije ne samo do gledalcev, temveč tudi do tistih medijev, ki so klasična kulturna dediščina in ki prav spričo razvoja tako imenovane osme umetnosti vsaj navidezno ostajajo v ozadju. Televizija je mlad kulturni medij in se glede na svoje pester obveznosti, ki jih ima do gledalcev — od posredovanja informacij do uprizarjanja televizijskih dram —, vsekakor po krivici razglša za osmo umetnost. Televizijski program ni v celoti umetniški, temveč je predvsem dokumentaren, torej v glavnem žurnalističen, zato daleč od umetnosti, pač pa bliizu kulture.

Ni več dvoma, da je med kulturnimi mediji (če mednje prištevamo vse od knjige do glasbe in gledališča) televizija prevzela krepko vodstvo. Program, ki ga vsak dan oddaja, je navadno zares gledan, ne sicer v celoti, toda vsakovečerno migotanje plavkaste svetlobe v naših domovih je postalo navada, ki se utegne spremeniti v razvado, to bi pa pomenilo škodo za gledalca. Televizijski program namreč terja selektivnost, za sedanjega gledalca pa je značilno, da gleda vse, četudi je ob gledanju nezadovoljen; toda prepričan je, da izpred TV zaslona ne sme oditi, dokler ne bo napovedovalka odjavila dnevnega sporeda in napovedala oddaje za prihodnji dan.

Vsi dobro vemo, da so zvesti gledalci televizije tudi otroci, pri katerih je selektivnost še vprašljivejša, saj jih živa slika priklepa nase s tako močjo, da bi si radi ogledali vse, kar prikaže televizijski ekran. Prav zato bi bilo nujno obširneje načeti vprašanje o otroku in televiziji, kar bi lahko bila navsezadnje tudi dolžnost naše revije, saj televizija vendarle še ni toliko televizična, da v njej ne bi mogli prepoznavati trdnih prisotnosti vseh umetniških zvrsti, torej dovolj močno tudi književnost.

Prav zavoľjo tega si za zdaj postavljamo vprašanje o knjigi in televiziji, pravzaprav o mladinski knjigi in televizijskem sporedu za mlade, hkrati pa še vprašanje o televizijski vzgoji. Vprašanja so navezana na serijo lutkovnih oddaj *Zverinice iz Reziye*, ki je bila na sporedu ljubljanske televizije konec leta 1976 in v prvih mesecih leta 1977. Serijo so pripravili mariborski lutkarji pod režijskim vodstvom Tineta Varla, televizijsko realizacijo pa je pripravil Marjan Ciglič.

Serija *Zverinice iz Reziye* je bila med mladimi gledalci brez dvoma odmevna in je pravzaprav po svoje opozorila na istoimensko zbirko pravljic, ki jo je pripravil Milko Matičetov. Vplivi lutkovnega gledališča na mlado občinstvo so znani in imajo pomen, ki ga ne bi smeli prezreti načrtovalci kulture in kultur-

ne vzgoje. Tudi po svoji odmevnosti so lutkovna gledališča veljavne in potrebne kulturne ustanove in so — enako kot mladinska književnost — uvod v človekovo kulturno prihodnost ter izobrazbo nasploh. Ko se na popularnost lutkovnega gledališča naveže popularnost televizije, pride do zanimivega stika, ki bi ga bilo vredno upoštevati pri posredovanju kulturnih oziroma umetniških dosežkov mladim gledalcem.

V tem je torej tudi osrednji pomen, ki ga lahko ugotavljamo ob lutkovno-televizijski nadaljevanki *Zverinice iz Rezije*. Rezijanske pravljice, ki jih je »ujel in udomačil« (Zverinice iz Rezije. Ljubljana: Mladinska knjiga; Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1973)* Milko Matičetov, so književna zbirka ljudskega gradiva, ki seveda ni zanimivo le zaradi svoje vsebinske pestrosti iz pripovedi, temveč tudi zaradi ustvarjalne ljudske misli, ki se v tem narodnem blagu kaže. *Zverinice iz Rezije* potemtakem niso literatura, ki bi svojo izpoved gradila umetno, temveč vsebujejo ljudsko pristnost, ki jim daje svojevrstno dimenzijo, s čimer njihova izpoved ni usmerjena zgolj v otroško dožemanje, kot to sicer radi pripisujemo pravljici literaturi, temveč je naravnana širše in globlje.

Ker pa je lutkovno gledališče po sedanjih nazorih predvsem gledališče za otroke, vidimo seveda v televizijski lutkovni priredbi *Zverinice iz Rezije* zlasti niz otroških oddaj. Televizijski seriji ne bi bilo kaj očitati, predvsem ne zato, ker je lutkovna dramska ustvarjalnost znotraj sicer tudi ne kdo ve kako razvite domače dramatike še precejšnja neznanka. Prav tako je ta ustvarjalnost, ki ji načelno pripisujemo velik pomen, podobno kot nasploh mladinska književnost, odsotna v večjih kritičnih spisih o besedni umetnosti, tako da se lutkovna dramatika razvija v glavnem v krogu tistih ustvarjalcev, ki imajo z lutkovno dejavnostjo povsem praktične skušnje.

Mariborski lutkar Tine Varl je človek z določeno lutkarsko prakso. Prav to mu je omogočilo poseben vizualni pristop pri branju rezijških pravljic. Iz prepesnjenih zapisov Milka Matičetova je ljudsko gradivo dramatiziral Jože Roda in se zaradi kratkosti posameznih pravljic odločil za združevanje več zgodb. Kolikor je bilo mogoče ugotavljati ob gledanju televizijskih oddaj in ob primerjanju govorice teh oddaj z govorico pravljiske knjige Milka Matičetova, se je dramatizatorju Rodetu posrečila smiselna združitev dejanj in dialogov oseb-živali, tako da je v ekranizaciji prišlo do samostojne veljave tudi televizijsko sredstvo, ki je pravljice posredovalo po svojih zakonitostih, predvsem pa seveda v svojem jeziku.

Bolj kot kjerkoli pa je pri lutkovni uprizoritvi pomembno skupinsko delo, ki mora biti harmonično, če bi naj bila predstava učinkovita in za gledalca prepričljiva. Disharmonija v izvedbi bi ustvarjala občutek umetnega in nedejanskega, to pa bi mlade gledalce odvrčalo od njihove napete sledi dogodkom na lutkovnem odru. Pri *Zverinicah* na televiziji je bilo vseskozi čutiti harmoničnost lutkovnega ansambla, ki se je kazal na relaciji od že omenjenega režiserja in dramatizatorja prek osnutkov za lutke (Breda Varl) do glasbe (Emil

* Hkrati s televizijsko nadaljevanko sta pri Mladinski knjigi v zbirki Male slikanke izšli dve knjižnci za najmlajše bralce, ki vsebujeta tri rezijanske pravljice:

1. *Grdina in rusica* (v knjigi *Zverinice iz Rezije* na str. 155 ima pravljica naslov *Rusica pregnala grdinico iz lisičje hišice*),

2. *Lisica pridigala kokošim* — vsebuje dve pravljici: *Lisica pridigala kokošim* (*Zverinice iz Rezije* str. 83) ter *Petelin, volk in lisica* (prim. Biski volk, rávanški petelin in lisica iz *Zagate* — *Zverinice iz Rezije* str. 144).

Na vsaki strani spremlja besedilo prizor iz televizijskega lutkovnega filma *Zverinice iz Rezije*.

Rošker) in izvajalcev. V desetminutnih epizodah je poznopopoldanski televizijski zaslon med *Zverinicami iz Rezijske* vendarle zaživel v dovolj pristnem in mlademu gledalcu ustreznem vzdušju, da je bilo v njem čutiti tako umetnost kot informacijo.

Posebej se velja v tem kratkem zapisu ustaviti zlasti ob informaciji. Na televiziji je tudi umetniški program včasih informativen, ker televizija sega po izdelanih projektih drugih umetniških zvrsti in jih pri svoji uprizoritvi le podreja pravilom televizijske igre. Kot je že film na veliko segel po literaturi in iz znanih romanov iz svetovne književnosti napravil filmske uprizoritve, se tudi televizija kot sestra vizualne komunikacije, kakršno je prinesel film, ni odrekla kar precejšnjemu seganju v književnost. V tej zvezi pa ni narobe poudariti, da predvsem otroški in mladinski televizijski programi tudi pri nas prinašajo razmeroma dosti v televizijo spremenjene mladinske književnosti. *Zverinice iz Rezijske* so zato spodbuda za misel o odnosu med knjigo in televizijo. Zdelo bi se, da je ta odnos prej sovražen kot prijateljski, prej v škodo knjige kot televiziji. Res je televizija vnesla v »odjemanje« klasičnih umetnosti (književnost, gledališče) neke vrste zmedo, ker so se nagnjenja »odjemalcev« znenada strnila okoli nje. Toda to je bila le normalna in časovno omejena reakcija, kakršna je lahko značilna za vse nove pojave. Vendar pa ni mogoče zanemariti veljave vizualnih komunikacij, ki postajajo večinska značilnost sodobne kulture in ki terjajo tudi »vzgojiteljsko« pozornost. Pri tem je mišljena za zdaj še pomanjkljiva izobrazba o vizualnih komunikacijah, saj se tu ustvarja sistem, ki mu ne bo mogoče slediti, če ne bo imel ustreznih učiteljev.

Učitelji, če bi bili, bi lahko znatno potolažili tudi vse tiste, ki so zaradi prevladujočega zanimanja za vizualno posredovanje umetnosti zaskrbljeni. Vizualni sistem gotovo ne uničuje klasičnega, torej ne znižuje zanimanja za knjigo, če znamo to dediščino pravilno vključiti v nove okvire in če se seveda naravnost ne vdamo prepričanju, da je z nastopom filma in televizije konec vsega, najprej pa književnosti, hkrati s tem pa tudi predvsem zanimanja mladih za književnost. Če ostanemo pri televizijski uprizoritvi *Zverinic iz Rezijske*, lahko ugotavljamo izdatno pomoč novega medija književnosti. Nasploh kažejo podatki, da po predvajanju posameznih dramatiziranih romanov na televiziji silno naraste zanimanje za same romane. Podatki za *Zverinice iz Rezijske* ne bi mogli biti drugačni od drugih, če bi jih zbrali. Televizija v trenutku svojega predvajanja režijskih pravljič teh pravljič ni samo posredovala, temveč je prenašala tudi informacijo o njih. Informacija pa je mogla biti le spodbuda za branje pravljiškega originala.

Summary

The article deals with the relationship between television and its spectators particularly with the connection between television and literature. It is based on the television puppet-series, *Zverinice iz Rezijske*, which is not juvenile literature only for it also contains pure folklore elements. During the puppet-series performance the greater part of the audience were children who are, in any case, very faithful television does not mediate the artistic program only, but it also informs the audience about the artistic inheritance. According to this television should be more often used for its informative purpose. As the major part of the television children program is based mainly on literary works, the popularisation of literature through the television medium is even more important.

Marinka Svetina

Ljubljana

RADIJSKA USTVARJALNOST ELE PEROCI

Govoriti o tistem delu ustvarjanja pisateljice Ele Peroci, ki je napisano za radio, pomeni govoriti tudi o delu režiserja, izvajalcev, navadno so to naši dramski umetniki, in o delu, ki ga prispeva tonski tehnik, včasih pa sta v ta krog vključena še skladatelj in glasbeni opremljevalec. Posebnost radijskega ustvarjanja je namreč v tem, da pri dokončnem oblikovanju, takrat, ko delo slišimo, vemo, da je zelo velik krog soustvarjalcev, ki so avtorjevo zamisel posneli na magnetofonski trak. Seveda je še vedno prvi in najvažnejši ustvarjalec v tem krogu avtor, ki piše z mislijo, da je to namenjeno poslušanju, kjer morajo biti zvok in zvočni efekti, ki spremljajo igralčev govor, izbrati tako, da poslušalcu razgibajo domišljijo. Izredno važna je tudi interpretacija, saj igralci lahko s posebnimi glasovnimi niansami podajo tekst tako, kot si ga je avtor zamislil; dogaja pa se tudi, da delo izzveni veliko lepše, kot ga je avtor pri pisanju »slišal«, ali pa tudi slabše.

Literarno delo, ki je namenjeno radiu, je torej močno odvisno tudi od soustvarjalcev ter od tehnike in ne more v celem zaživeti, dokler ta krog ni sklenjen.

Vendar pa se moram pri tem zapisu omejiti le na ohranjene tekste oddaj; za nekatere izmed njih ni več tonskih posnetkov (oddaje za dobro jutro), za oddajo *Bele posteljice* (leta 1964) pa tudi teksta ni več. Omejila sem se torej na tekste oddaj, ki so še na tonskih posnetkih ali pa so v radijskem arhivu le teksti oddaj.

Bogato ustvarjalno delo za radio pisateljice Ele Peroci, ki sila tiho in včasih skoraj neopazno že drugo desetletje teče mimo nas, se je začelo septembra 1962. leta, ko je uredniško delo pri reviji *Otrok in družina* zamenjala za uredniško delo na radiu. To je bil tudi njen prvi stik z radiom, ko je začela pripravljati oddaje radijske šole za srednjo stopnjo, od leta 1968 dalje pa skrbi za nižjo stopnjo. V ta zapis pa bom zajela oddaje, ki so nastale do jeseni 1977 v uredništvu mladinskih in izobraževalnih oddaj.

Če hočem opisati njeno uredniško delo, moram vsaj na kratko povedati kaj več o radijski šoli. Prve oddaje radijske šole so bile na sporedu 1947. leta in odtlej tečejo nepretrgoma. Namenjene so učencem v osemletki; nižja stopnja zajema učno snov prvih treh razredov, srednja četrtega in petega razreda ter višja zadnjih razredov osemletke. Ker pa radio ne more pripravljati programa za tako zaprt krog poslušalcev, morajo biti te oddaje take, da jih lahko poslušajo tudi tisti, ki se želijo dodatno izobraževati, in naključni poslušalci.

Pripravljanje takih oddaj je torej zelo zahtevno delo, kjer je razen vsebinskih, jezikovnih in oblikovnih elementov oddaje potrebno napisano tudi »slišati«. Prav pri tem pa je delež Ele Peroci izredno velik in neoprijemljiv. Za vsako šolsko leto je sestavila program oddaj (40 polurnih oddaj), poiskala avtorje in se z njimi dogovorila o vsebini oddaje, načrtala osnovno misel, ki bi jo avtor lahko v oddaji uporabil, z marsikom sodelovala med nastajanjem teksta. Marsikatero izmed oddaj, ki je bila sicer dobro napisana, vendar ni bila sprejemljiva za najmlajše poslušalce ali ni bila radiofonsko dobro zastavljena, je predelala, prav tako je nemalokrat trdoto izraza omehčala s svojim občutkom za jezikovne tančine, preoblikovala slabo povedano misel ali kaj dodala, da bi bilo boljše razumljivo, včasih pa je preoblikovala celo oddajo. Tako so oddaje dobivale njen pečat, marsikateri se pozna, da so nastale pod njenim uredništvom, čeprav ni njihova avtorica.

Ob vsem tem uredniškem in redaktorskem delu je tudi sama veliko napisala za radio. V tri skupine bi lahko razdelila te oddaje: v prvo skupino bi sodile oddaje, kjer je bila vezana le na programski čas; torej je bil omejen obseg dela, medtem ko je ustvarjalno fantazijo lahko sprostila. V drugo skupino sodijo oddaje, kjer se je morala držati programskega časa in tudi okvirne teme (oddaje radijske šole). V tretjo skupino pa uvrščam oddaje, ki imajo tako kot vse druge, določen programski čas, tema pa je natančno določena s sinopsisom, ki ga pripravi strokovnjak (psiholog, zdravnik...). Avtor oddaje mora to strokovno napisano analizo problema preoblikovati tako, da napiše dramatisirano zgodbo, ki mora vsebovati glavne elemente sinopsisa (npr. za oddajo *Nenavadni pogovori*).

Glede na to sem ta zapis razdelila v naslednja poglavja:

- ustvarjalno delo pisateljice Ele Peroci v mladinski in izobraževalni redakciji radia,
- drugo radijsko in televizijsko delo,
- povzetek.

I.

V prvo skupino oddaj, kjer si je pisateljica sama izbrala temo, omejeval jo je le programski čas, sodi zgodba *Za deževne dni*, ki je bila na sporedu 1971. leta. To je počitniška nadaljevanka, sestavljena iz 10 oddaj, vsako nadaljevanje je dolgo 15 minut, celotnega teksta pa je približno 50 strani.

Za deževne dni je lirična pripoved o odrasčajočih sestrah Potoniki in Pikapolonici (tudi ti dve imeni nas uvajata v liričnost pripovedi), iz drobnih dogodkov, ki jih pisateljica niza, pa sledimo zorenju teh dveh deklet. Prvo zgodbo o tem, kako bo, ko bosta odrasli in bosta imeli dojenčke, stopnjuje v nežno občutje pričakovanja sreče in prve ljubezni; v enem izmed naslednjih nadaljevanj to poudari s pričakovanjem prvega pisma, ki ga Pikapolonica dobi in je to njena velika skrivnost, Potonika pa ostane žalostna in razočarana; a pisateljica pripelje zgodbo do srečnega konca.

Neodvisno od te zgodbe, vendar pa tesno povezana z njo, ker jo pripoveduje, živi svoje življenje njuna igrata — punčka. Pisateljica jo je oživila, to pa je skupaj s srečnim koncem tudi edini pravljlični element v tej zgodbi. Ob bogato doživljanje obeh sester je postavila to statično igrato, ki sta jo bili sestre nekoč imeli zelo radi. Ta punčka je tu vez med svetom otroštva in svetom odraslosti in k njej se sestre zatekajo samo, kadar sta žalostni ali osamljeni. Punčka torej tu pomeni tisti svet, ki ga poznata in ki se ga v negotovosti oklepata in se vanj vračata, kadar se bojita stopiti v neznano.

V tej pripovedi ima punčka funkcijo pripovedovalca, povezovalca in komentatorja dogajanja ter vzdržuje stik s poslušalci. Ker je pripoved pisana za radio, je treba povedati, da imajo v njej velik delež tudi glasba in drugi efekti.

Niz zgodb, ki jih je tudi lahko svobodno oblikovala in jo je vezal le programski čas, je šest nadaljevanj za jutranjo radijsko oddajo *Dobro jutro, otroci* — za vsak dan v tednu eno nadaljevanje. Nekoliko predelane (izpuščeni so stavki, ki se nanašajo na poslušalce) je nato pripravila še za zbirko *Na oni strani srebrne črte* (Mladinska knjiga, 1970) in jim dala naslov *Babica pride v sredo*.

V teh zgodbah je vsakemu dnevu v tednu pripisala neko lastnost: torek je na primer dan, ko se spominjamo pozabljenih stvari, zato je tudi torkova zgodba o pozabljeni lutki; ali četrtek, ko je četrti dan v tednu in ves dan delaš štiri stvari (štiri šolske naloge, vprašani iz štirih predmetov itd.).

V drugo skupino oddaj spadajo oddaje radijske šole. Doslej je napisala 13 polurnih oddaj, vsaka ima približno 12 strani.

Ustvarjalno izhodišče pri tem tipu oddaj je pedagoško didaktično. Okvirna tema je tu določena in če pogledamo, katerih tem se je pisateljica Ela Peroci lotevala, vidimo, da bi te oddaje lahko uvrstili med naslednje šolske predmete: jezik in književnost — sem spadajo oddaje *Mladi smo in veseli* (izbor pesmi s komentarjem), priredba ene izmed pravljic Svetlane Makarovič iz zbirke *Miška spi* (Mladinska knjiga, 1972), *Žalostni stekleni maček* (kako napišemo spis) in *Brez naslova* (kako recitiramo); spoznavanje narave — *O listku, ki ni hotel odpasti*, *Dvanajst mesecev* ter vzgojne *Drobno pisemce potuje* (koga naj s pismom razveselimo), *Darilce* (medsebojno obdarovanje za novo leto), *Kako naj se učim*, *Dedki, babice in vnuki* (odnos do starejših) in nazadnje še praznične oddaje: za dan žena z naslovom *Za praznik* ter za začetek novega šolskega leta oddaja *Bob ob steno*. Te oddaje so torej pisane z natančno določenim namenom in v osnovi niso zastavljene kot literarno delo, zato tudi bolj ali manj ostajajo v pedagoško didaktičnem okviru (*Kako naj se učim*, *Za praznik*), nekatere med njimi pa to didaktično snov presegajo, ne da bi pri tem njihov prvi (šolski) namen ostal v ozadju. Med te oddaje sodijo *Žalostni stekleni maček*, *O listku, ki ni hotel odpasti* in *Bob ob steno*. Osnovna misel oddaje *Žalostni stekleni maček* je, da moramo natančno vedeti, kaj bomo v spis napisali, in da mora vsak sestavek imeti začetek, jedro in zaključek. Ob tej misli in v želji, da bi mladim poslušalcem pomagala pri pisanju spisov, je razložila svoj ustvarjalni postopek. V osrednjem spisu, napisala je pravljico, je dala razmah svoji fantaziji. V oddaji zaživi igrača, stekleni maček, ki je žalosten zato, ker ga nihče ne razume. Zaključek pravljice pa je tak kot v *Tacku*: zgubi se v noči in se več ne vrne. Vendar pa otrok ne pusti v ugibanju, kje je zdaj žalostni stekleni maček, zato ponudi za nadomestilo živega mucka, ki spi v isti košari, v kateri je prej spal stekleni maček.

Tudi v oddaji *O listku, ki ni hotel odpasti* je iz delovne teme, kako se ljudje, živali in rastline pripravljajo za zimo, napisala pravljico, kjer je vse te elemente upoštevala. Nastala je pravljica o brezi na vrtu, ki ji je veter počasi otresal liste, le zadnji list ni hotel odpasti vse dotlej, dokler ni na gredi omrtvičen zaspal zadnji cvet krizanteme. V to pravljico, ki jo čustveno stopnjuje vse do konca s pričakovanjem, kdaj bo odpadel še zadnji list, je z dialogi to pričakovanje stopnjevala tako, da je medtem nevsiljivo povedala učno snov.

V oddaji *Bob ob steno* — dogajanje je postavila na predvečer novega šolskega leta in na prvi šolski dan — je ustvarila čustvena razpoloženja otrok in

oddaja izzveni kot liričen zapis o počitnicah, v katerega je vnesla vse polno barv. V oddaji poslušalcem prepušča izbiro med »Počitnic je konec« in »šola je spet tu« in med tema dvema točkama, ki se stikata, je stkano vzdušje poslavljanja od počitnic in pričakovanje novega. Glavno vlogo je pisateljica namenila dekletu, ki rado sanjari in svoje sanjarjenje prelije v pesmi. V realnost pa jih vračata mama in učitelj.

Še preden začnem zapis o tretji skupini oddaj, o *Nenavadnih pogovorih*, ki so v tem sklopu najboljše in so nastajale od 1969. leta dalje, moram povedati, da je podlaga za te oddaje sinopsis, ki ga napiše psiholog, v katerem strokovno opiše vzroke in posledice za različne čustvene napetosti in deviantna obnašanja mladostnikov, s katerimi se srečujejo v vzgojnih posvetovalnicah in drugih vzgojnih zavodih. Na tem mestu ne bi govorila, iz kakšne potrebe so nastale te oddaje in kakšen je njihov namen, omejila se bom le na literarno ustvarjalnost, ki jo je v te oddaje vložila Ela Peroci. Sem se uvršča 20 oddaj, od katerih traja vsaka med 15 in 20 minut (to je od 6 do 10 tipkanih strani) in 9 oddaj, dolgih med 5 in 9 min. (to je 2 do 4 strani).

Oddaje opisujejo psihične situacije, dogajanja v človeku; izbor tem, o katerih piše, je širok, zajema pa odnose med mladimi, med starši in otroki, med vzgojitelji in otroki in njihova razmerja do sveta.

Med najprepričljivejše in izpovedno najmočnejše dosežke ustvarjanja v tem sklopu oddaj bi uvrstila naslednje: *Vrni se točno ob uri*, *Pismeni opomin*, *Mama mi je posvetila vse svoje življenje*, *Jaz že ne zmorem* in *Mama nima časa zame*.

Značilno za te njene oddaje je, da so podane izredno čustveno in da so nosilci teh dramatiziranih oddaj dekleta, le v oddaji *Mama mi je posvetila vse svoje življenje* (oddaja je napisana v obliki pisem) si vlogo delita enakovredno s fantom.

V nekatere probleme, npr. pretirana odvisnost od matere, stiska, ob kateri pomisliš na smrt, pomanjkanje čustvenih stikov med starši in otroki in druge, se je močno vživela, v nekaterih, npr. problem oblačenja in dolgih las pri mladini, problem starokopitnosti staršev in podobno, pa ne toliko, zato nekatere izmed teh oddaj tudi niso tako doživete in nas ne prepričajo. Zgodbo zgradi iz drobnih in dobro izbranih detajlov, v oddaji *Jaz že ne zmorem* na primer govori o dekletu, ki v šoli ni tako uspešna kot njena sestra, in o njenem počasnem umikanju na rob dogajanja.

V oddaji *Pismeni opomin* je izrazila stisko dekleta, ki doma išče primerne priložnosti, da bi to povedala in da bi ji šolski opomin podpisali. Stisko stopnjuje od »v mamino ploho besed ga nisem mogla vtakniti« do »tega čaja ne bi rada pokvarila ne njej ne sebi« do tovarišičinega opomina »upam, da bo jutri podpis tu«, ki jo je pehal v laži in ko je bila stiska največja, si je želela, da bi ji kdo pregledal torbico in v njej našel podpis. Nazadnje beležko pusti na mizi in z očetom se potem v miru pogovorita o problemu. Z drobnimi detajli (iz šole do doma gre po najdaljši poti, mamina ploha naročil, kaj naj ji hitro pomaga, pranje perila in mamino veselje ob opravljenem delu) je mojstrsko podala čustvena razpoloženja in jih stopnjevala do razrešitve problema.

Ti elementi so prisotni v vseh oddajah *Nenavadnih pogovorov*, vendar pa celota zaživi šele takrat, ko jo slišimo in bo o teh oddajah mogoče celoviteje pisati šele takrat, ko bodo dosegli tudi na kasetah.

II.

Ob tem delu, ki je ostalo zapisano ali ga je mogoče slišati, pa je pisateljica Ela Peroci napisala še celo vrsto stvari, ki so izginile v etru: Za oddajo *Enajsta šola* (oddaja vzpodbuja ustvarjalnost mladih) je pomagala izbirati celo vrsto tem, o katerih se ji je zdelo, da bi se mladim pišočim ljudem lahko razmahnila fantazija. Njihove spise in pesmi prebira in izbira najboljše, ki so objavljene v oddaji. K oddaji je nekajkrat napisala tudi kratek uvod, kjer je povedala svoje misli ob branju njihovih spisov.

V teh letih se je pojavljala tudi drugje v radijskem programu, v kulturni redakciji na primer, z izborom pesmi in z literarnim večerom in s celo vrsto intervjujev, napisala je otroško silvestrovsko popoldne (1974), sodelovala v oddaji *Spoznajmo svet in domovino* (1975). Za televizijo je napisala 11 nadaljevanj o Ivu in Nini (zgodbe so izšle kasneje tudi v zbirki *Na oni strani srebrne črte*, MK 1970).

Izven tega okvira pa je bila na radiu in na TV predvajana še cela vrsta del, ki so bila napisana za tisk in pri radijski ali TV priredbi avtorica ni sodelovala.

III.

Pisateljica Ela Peroci se nam v ustvarjalnem delu za radio kaže kot tenkočutna ustvarjalka, ki ima čut za tanjčine v otrokovem doživljanju do najmanjših detajlov. Zato tudi vsa svoja dela gradi na čustvenih razpoloženjih. Te poudarja na vizualni in slušni način, ki je močno izražen v barvah in zvočnih efektih.

Prav tu pa zaznamo zelo občutno razliko med pisanjem za knjigo in delom za radio. Pri pisanju za knjigo je avdiovizualni način že vključen v avtorjev tekst. Pri pisanju za radio pa se slušni efekt v tekst vključuje drugače in ob režiserjevi ter glasbenikovi soustvarjalnosti dobi še nove razsežnosti. Zato se je tudi naknadna predelava teksta, ki je bil najprej napisan za radio (*Žalostni stekleni maček* na primer) pokazala kot neuspešna, medtem ko je obratni postopek (oddaja *Breskve* in *Violinski ključ*) boljši, ne dosega pa del, ki so bila pisana za poslušanje.

Značilne za njeno ustvarjanje so tudi poenostavitve opisa. Na nekaj zelo izbranih stvareh zgradi celotno zgradbo, izlušči samo detajlne karakteristike in lirično zgodbo gradi v prepletu teh detajlov, ki so enostavni in iz sveta starostne stopnje otrok, za katere piše. V tem je treba iskati njen značilni literarni pristop in literarno vrednost radijskih oddaj za otroke, ki pa lahko marsikaj povedo tudi odraslim.

Izhodišče pri ustvarjanju oddaj radijske šole in nenavadnih pogovorov je sicer vzgojno didaktično, vendar pa je v večini njenih oddaj viden ustvarjalni napor, da bi vzgojne in didaktične cilje dosegla na način, ki ni niti prevladujoč, zato se namembnost oddaje vraste v celoto dokaj naravno; mnogokrat (*Žalostni stekleni maček*, *Vrni se točno ob uri*, *Jaz že ne zmorem*, *Bob ob steno* in dr.) pa ji je uspelo to občutno preseči in oddaje doživimo kot dobro literaturo. Ta uspešnost se pokaže predvsem v temah, ki so ji blizu in kadar opisuje to, kar je doživela in se v različnih transformacijah pojavlja v oddajah, manj uspešna pa takrat, kadar ti elementi manjkajo.

V radijskem delu Ele Peroci opazamo v zadnjih letih tudi premik od pisanja za najmlajše na odrasčajoče (*Za deževne dni*, *Nenavadni pogovori*) in ob

tem tudi stilni premik. Tu pa se odpira novo in obsežno področje obdelave, saj je novost, ki ga s stilom vnaša v mladinsko književnost, prav stiliziran pogovorni jezik, ki ga vnaša tudi v redatorsko delo.

Pregled oddaj

Drobno pisemce potuje (1965)	Dare je vzel (1973)
Bele posteljice (1965)	Usoden korak (1973)
O listku, ki ni hotel odpasti (1965)	Mama ni nikoli prijazna z menoj (1973)
Žalostni stekleni maček (1965)	Družinski poglavar (1973)
Brez naslova (1965)	Bob ob steno (1974)
Dvanajst mesecev (1967)	Miška spi (1974) prir. pravlјice S. Makarovič
Darilce (1968)	Vse imaš, kar potrebuješ (1974)
Za dobro jutro (1969)	Fantje, pridite, jaz plačam (1974)
Grdi mali raček (1969)	Otroci niso krivi za grehe svojih staršev (1974)
Pismeni opomin (1969)	Dedki, babice in vnuki (1975)
Mama nima časa zame (1970)	Najraje bi kar umrl (1975)
Nismo vsi enaki (1970)	Breskve (1975)
Dolgi lasje (1971)	Če boš takšen, bom žalostna (1975)
Mladi smo in veseli (1971)	Najraje bi kar umrl (1975)
Za deževne dni (1971)	Mama mi je posvetila vse svoje življenje (1976)
Vrni se točno ob uri (1971)	Ne maram svojih staršev (1976)
Povej, ne bodi reva (1971)	Violinski ključ (1977)
Pozdravi (1972)	Kakšen je moj otrok (1977)
Starokopitnost (1972)	
Jaz že ne zmorem (1972)	
Iščemo dobro voljo za mamo (1972)	
Kako naj se učim (1973)	

Summary

The work of Ela Peroci written for the radio presents a special trend of her creating, keeping at the same time all the characteristics that we meet in her book collections. The particularity of this creating lies in the fact that writing for radio is bound to the programme time and the themes about which she has to write. At the same time the written text has to be »heard« well also, so that her co-creators of the transmission (director, actors, music selectors, technicians and others) can make her work alive. Radio creating is a team work and writer has to be aware of this.

Ela Peroci wrote for the radio transmissions, where she was tied only to the programme time. In these transmissions her creative imagination found the right place, representing the summit of her creating for radio. In other transmission where she was bound also to the theme and the basic purpose was pedagogic or didactic (transmissions of Radio School and Unusual Talks), she sometimes reached beyond the framework and we can enjoy this broadcasting as good literature.

A part from the transmissions preserved in the Radio Archives and the Phonoteque, there are so many transmissions that are lost in the air, for the Archives only mention that they were on the programme.

In her work for radio Ela Peroci is a very sensitive creator for children and adolescent young people. She introduced in her work a stylized spoken language, achieving an emotional relation with the listener.

RAZNOVRSTNE SPODBUDE, VENDAR...

Rotar Janez: Povednost in vrsta pravljičice, balade, basni, povesti. Opremila Metka Testen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976. (Otrok in knjiga. 6.)

Knjiga ima na platnicah spremno besedo (priporočilo) Vincenca Žnidarja, profesorja metodike slovenskega jezika, saj je namenjena predvsem predmetnim učiteljem slovenščine, čeprav je večina razprav bila objavljena v Dialogih 1975 (št. 2, 5, 6, 9, 12). Uvodno razpravo: *Socialno-psihološka ozadja nekaterih fenomenov tradicionalne pravljičice* pa lahko preberemo v reviji Jezik in slovstvo (1974/75 št. 7). V to revijo bi zaradi načina podajanja sodile tudi vse druge. Za knjižno izdajo jih avtor ni bistveno predelal, čeprav je nekatere razširil in opremil s podnaslovi, pravzaprav samo opazneje razčlenil. Na koncu je nekako prilepljena še Tematska učna priprava za dve učni uri (izdelala Ana Modrijan). Nanaša se na Bevkovo *Učiteljico Bredo*, na žalost pa ni povezana z zadnjim poglavjem oziroma razpravo: *Rastoča zgodovinska razsežnost realistične povesti*. Avtor se tu in tam sklicuje na pedagoško delo s svojimi študenti, torej naj bi knjiga nastala iz prakse za prakso, o tem nas prepričuje celo fotografija, raztegnjena čez naslovno in hrbtno stran platnic. Kljub temu ali prav zato te študije niso neposredno uporabne za delo v razredu, kakor je ugotovil v svoji oceni že profesor Stanko Kotnik (Naši razgle-

di 1977, št. 7, str. 178). Omenjenega ocenjevalca motijo med drugim tudi številne tujke. To je sicer obrobna opazka in nekoliko diši po staromodnem purizmu, ki se večine slavistov oprime v času študija. (Velja bržkone bolj za pretekli kot sedanji čas.) Me ne bolj moti slog, ker ni izčiščen, je nekaj med poljudnim in znanstvenim, ne mogli bi ga imenovati esejističnega.

Morda je slogovna neizčiščenost povezana tudi z ne docela razvidnimi namerami ali naperjenostjo posameznih sestavkov, ki so, nekateri bolj, drugi manj, določno namenjeni predvsem šolnikom. Vsekakor je študija *Baladna ubeseditev ljubezenske zgodbe* nastala priložnostno in nima praktične vrednosti za učitelja, ker ljudske balade *Smrt Omera in Merime*, naj je še tako kvalitetna, pri nas v osnovni pa tudi v srednji šoli ne obravnavamo. Najbrž bi jo avtor priporočil namesto slavne *Hasanaginice*, ki da ni primerna za osnovno šolo, ker utegne pri občutljivejših otrocih povzročiti celo travme. Če smo pedagoško previdni, tankovestni in razgledani, bomo najbrž imeli pomisleke še ob marsikaterem berilu za šolarje, ne da bi mogli kaj ukreniti. Sicer pa na mlado in staro našega časa najbrž odločilneje vplivajo avdiovizualna bombardiranja vseh vrst kot pa knjige. V študiji *Ljudska balada Desetnica in Milčinskega baladna pravljičica* izhaja iz ugotovitve o njuni izredni

živosti, ne da bi jo posebej dokazal. Ker to in podobne pesmi bolj ali manj sistematično obravnavamo šele v srednji šoli, bi smeli celo trditi, da zaradi arhaičnosti in drugih značilnosti bolj sodijo na to stopnjo, pa ne samo v prvi razred, saj se ljudski motivi v najrazličnejših preobrazbah pojavljajo v novejši in najnovejši literaturi. Nedvomno pa je odprtost in širina učiteljeve obravnave na vseh stopnjah potrebna, seveda v razumnih mejah in oblikah.

Verjetno zato, da bi dokaj zahtevno branje poživil in napravil privlačnejše, je avtor izbral in dodal nekaj faksimiliranih ilustracij in besedil častitljive starosti. Pri tem se mu je primerila nekoliko zabavna pomota: namesto »antologijske« *Desetnice* je dal natisniti »neantologijsko«. Pazljivega bralca lahko taka površnost nekoliko zmede, saj tudi nima vsakdo pri roki Korytkovih petih zvezčičev *Slovenskih pesmi krajnskega naroda*, Štreklja ali Glonarja, da bi si pri priči razjasnil zmoto. Že Korytko ima tri variante *Desetnice* in naš avtor je ponatisnil »neantologijsko« iz četrtega zvezka, medtem ko se prava nahaja v drugem zvezku na straneh 86—89. Problematičen je tudi faksimile Trstenjakove etimološke razlage imena Stribog. Vsekakor bi bilo dobro preveriti »znanstvenost« člančiča, če se nam že zdi vreden objave, da ne bi prišel kdo od lahkovernih v skušnjava.

Tudi to so samo obrobne opazke, ki nočejo in ne morejo bistveno zmanjšati pomena in vrednosti pričujočih osmih razprav. Koristno je že to, da so v knjižni obliki dostopne bralcu, čeprav bi ne bilo odveč piščevo pojasnilo o nastanku in zamisli knjige. Seveda pa to še ne bi odpravilo vtisa nekakšne zlepljenosti in naključnosti brez trdnjše organske povezave, ki utegne zahtevnejšega bralca motiti, saj gre za bolj ali manj fragmentar-

ne obravnave naključno izbranih primerov pravljice, balade, basni in povesti. Zanimivejši utegnejo biti ugovori in pomisleki ob nekaterih avtorjevih trditvah, ki so zares ali dozdevno premalo podkrepjene in prepričljive. Nekaj tega je bežno omenil že S. Kotnik v svoji oceni.

Dokaj neenotna in tudi problematična je že prva (uvodna?) razprava. V prvem delu (podnaslov: Socialna celica družina in pravljiska možnost obravnave notranjih človeških nasprotij) imamo poleg drugega v glavnem primerjavo med *Mlado Bredo* Milčinskega in *Striborovim gozdom* Ivane Brlić-Mažuranić. Moteče, čeprav nebstveno, je že to, da avtor navaja naslov in citate v hrvaščini, kakor da ne bi imeli odličnega Potočkarjevega prevoda *Pripovedk iz davnine* že ali pa šele iz leta 1955. To, da skuša rehabilitirati pravljiske predelave balad, ki so jih nekateri znani literarni zgodovinarji in teoretiki Milčinskemu slabo ocenili, je sprejemljivo in prav, saj je podobnih primerov v ljudski in umetni literaturi na pretek. Ker pa pisec v svojih izvajanjih poudarja stališče znanega ali domnevnega pripovedovalca, ga to zapelje v dokaj enostransko in tudi krivično vrednotenje *Striborovega gozda*. Zdi se, da je pisec razprave premalo ali sploh nič upošteval zrelo in izredno enotno ubranost vseh *Pripovedk iz davnine*, kar je škoda že zaradi tega, ker ima slavna hrvaška pravljíčarka tudi zelo zanimiv primer z motivom hudobne mačeha (*Jagor*). To je tem bolj čudno, ker prav to problematiko obravnava v drugem delu razprave (Drugi temeljni vidik razreševanja notranjih nasprotij v socialni celici družini). Življenjske nazore evropsko znane in priznane hrvaške mladinske pisateljice bi smeli imenovati konservativne, nikakor pa ne neživljenjsko aprioristične in pristranske, kakor nam to bolj ali

manj določno skuša sugerirati J. Rotar. Pazljivemu bralcu (odraslemu) *Pripovedk iz davnine* ni težko izluščiti poglavitnih etičnih načel ali prepričanj njihove avtorice. Ljudstvo potrebuje avtoritarno oblast ali zakonito gosposko, vendar je le-ta še bolj odvisna od ljudstva, od njegove pripravljenosti in sposobnosti, da jo vzdržuje in brani. Reveži in matere so zvesti in poštene, zato varujejo zapupane dragocenosti bogatih in dediščino otrok-sirot. Tako mati iz pravljice *Striborov gozd* hoče sina obvarovati škode, saj ima snaha kajji jezik, kar je samo znamenje popolne nesposobnosti, da bi sinu ohranjala in množila srečo. To lahko stori le siromašna deklica, zato konec ni prav nič prilepljen ali kompromisen, ampak docela v skladu z avtoričinim prepričanjem in hotenjem. Menda je tvegano trditi, da je motiv hudobne snahe manj življenjski ali celo manj primeren od motiva hudobne tašče.

Še bolj presenetljivo in tudi nevzdržno je vrednostno primerjanje med Bevkovo *Učiteljico Bredo* in Jurčičevim *Sosedovim sinom*. Gre sicer samo za opazko v korist prve in škodo druge na račun zgodovinske pomembnosti. Seveda je avtor to povedal zelo učeno, vendar Jurčič ni kriv, da so se v njegovem času skušali Slovenci ohraniti in uveljaviti na drugačen način kot v času NOB. Menim, da bi bilo zelo potrebno in koristno razmisliti o možnostih in načinih zares sodobne obravnave naših klasikov v osnovni šoli, ko učenci niso niti dovolj zreli niti vsestransko razgledani ali pripravljeni za celovito sprejemanje relativno zahtevnih besedil, ki nekoč (ob nastanku) niso bila namenjena otrokom, pa so sedaj po nekakšni zakonitosti razvoja postala skorajda izključno mladinska literatura.

Sodobna (in avtentična) mladinska literatura je tako bogata in tudi kva-

litetna, da je bralec nekoliko razočaran nad relativno skopostjo paralel ali vsaj namigov v zvezi s sodobnimi predelavami pravljiskih in drugih motivov, zlasti še, ker si je avtor to vsaj v skromni meri privoščil pri obravnavi basni. Da mladi berejo marsikaj, česar v šoli ne obravnavamo ali celo ne priporočamo, je najbrž dobro in prav, gotovo pa neizbežno. Tako je tudi E. Kästner ljubljenec mladih bralcev, ne glede na to, kolikor ga učni programi upoštevajo ali ne. Zdi se, da se je naš avtor pri sicer zelo izčrpni in kvalitetni obravnavi *Dvojčic* nekoliko preveč trudil, da bi razkrinkal pisateljevo prikrito ali odkrito malomeščanskost. Verjetno bi bilo res bolje, ko bi Kästner vsakršno vrednotenje prepustil izključno svojim junakom, vendar tudi v tem primeru ne bi skočil iz svoje kože. Ta koža pa je res nemško natančna in redoljubna. Vendar Palfijeve gospodinja Rezka ni podana tako negativno in socialno zaznamovano, kot nas skuša prepričati J. Rotar. Seveda pa ni prav nič idealizirana in avtor ne štedi z ironijo na račun odraslih in tudi otrok ne, kadar so ti le pomanjšane izdaje staršev. Pa tudi ime glasbenika je najbrž bolj zvočno učinkovito kot nacionalno označeno, o kaki pejorativnosti ni ne duha ne sluha v tekstu.

Kljub temu da so nekatere Rotarjeve trditve sporne ali celo nevzdržne, da bralec marsikaj pogreša ali pa se mu zdi tudi nepotrebno, ni mogoče knjigi odrekati zanimivosti ter razlagalske prizadevnosti, zato je škoda, da bo najbrž marsikoga odbil dokaj zahteven in zapleten slog. Po drugi strani pa se spleča potruditi, čeprav bo treba pridobljeno znanje najprej prevesti v preprostejši jezik za šolsko rabo. Seveda pa mora biti pedagog pri tem kritičen in iznajdljiv.

Helena Malek

POMEMBEN PRISPEVEK K PROUČEVANJU BOSANSKO-HERCEGOVSKE KNJIŽEVNOSTI ZA OTROKE

Idrizović Muris: Književnost za djecu u Bosni i Hercegovini. Sarajevo, Svjetlost 1976.

Književnost za djecu u Bosni i Hercegovini Murisa Idrizovića je vsekakor pomemben prispevek k spoznavanju te literature v družbenopolitičnih in literarno-estetskih okvirih ter njenih dosežkov. To delo je solidna osnova nadaljnjih podrobnejših in bolj usmerjenih proučevanj književnosti za najmlajše, te zahtevne in zapletene zvrsti ustvarjalnosti. Ko jo presojamo, moramo upoštevati literarna dejstva kakor tudi psihološka dejstva otroštva.

Idrizović se je lotil obravnave gradiva predvsem kot literarni zgodovinar, ki je z veliko delovno vnemo in prizadevnostjo tenko prisluhnil glasovom preteklosti, hkrati pa dokazal, da zelo dobro pozna sodobna prizadevanja literature za najmlajše. Njegovo delo je vertikalno in horizontalno prerez celovitosti tovrstnih stvaritev v koordinatah bosansko-hercegovega ozemlja in podnebja. Časovna ambivalentnost vidikov, s katerih je avtor prikazal raven literarnih dosežkov sedanjosti in preteklosti, je dala knjigi svojevrstno fiziognomijo, ki se kaže predvsem v kompoziciji in v (iskateljski) usmerjenosti k izsledovanju.

Knjiga obsega tri okvirna poglavja: Začetki književnosti za otroke v Bosni in Hercegovini, Sodobna književnost ter Izbor proze in poezije, ki vključuje natančnejši prikaz pojavov in ustvarjalcev ter njihovih del.

Sodobna literatura za otroke, povsem razumljivo, obsega največji del študije, ki je razdeljena na štiri enote: Ustvarjalci, Sopotniki, Najmlajša generacija ter Kritika in kritiki.

Toleranten, toda ne brez določenih pomislekov zlasti glede mlajših ustvarjalcev, je Idrizović doslej najizčrpnije prikazal kulturna in ustvarjalna prizadevanja in dosežke na področju bosansko-hercegove literature za najmlajše. Avtor osvetljuje književnika v kontekstu časa in celovitosti njegovih stvaritev, jih obrazloži in presodi, sklicuje se na mnenja drugih kritikov, toda ne zato, da bi jih ovrigel ali jim pritrdil, temveč zaradi možnosti, da drugačna dognanja dopolnijo njegove ugotovitve in opombe.

V soočenju z avtorji različnih ustvarjalnih hotenj, temperamentov in literarnih metod, se je Idrizović bolje znašel pri obravnavi pripovednikov kot pa pesnikov, zato jih je prikazal — razen Pandža in delno Bekrića — precej medlo in posplošeno in kdaj pa kdaj sploh ni prisluhnil bistvu pesmi. Verjetno je temu tako zaradi tu in tam pretirane deskriptivnosti in parafraziranja: izpisoval je pomembne nadrobnosti, ne da bi prikazal njihove kreativne funkcije in njihove zakoreninjenosti v umetniškem življenju.

Primerjava izvirnega besedila in njegove »analize« najbolje prikazuje nesmotrnost in neučinkovitost takšnega ravnanja. Tako avtor verze *Uspavanke* Nasihe Kapidžić-Hadžić

Tiha pjesmo, išarana
paunovim sjajnim krilom

paučinom izatkana,
opšivena žutom svilom,
tiša nego voda plava

razlaga s sledečimi stavki: »Njena pjesma je tiha, išarana ,paunovim sjajnim krilom'. Gotovo nepostojeća,

ograđena u svom svijetu, od paučine izatkana i žutom svilom opšivena. Tiha je njena pjesma, tiša nego ,voda plava'.« (str. 154).

Tuga na livadi iste avtorice:

Sa najljepšim vjenčićem,
ukrasom na glavi,
bijela rada cvjetala
u visokoj travi.

Kad su ljudi kosili
travu vitku mladu,
nečujno posjekoše
ljepoticu radu.

Tužno krila spustiše
leptirića jata
a sunce se zaplaka
suzama od zlata.

pojasnjuje govoreč o »bijeloj radi s najljepšim vjenčićem ,kao ukrasom na glavi'. Došli su odnekud, ljudi, ne djeca, kosci neki, pokosili ,travu vitku, mladu', ugasio se život ljepotice rade, tužno su savehli njeni cvjetići kao krilo ptice. Tom tužnom činu prirode ni sunce nije moglo odoljeti, ,zaplakalo se' ,suzama od zlata'.« (str. 155).

Toda takšnih »globokoumnosti« ni napisal le v razlagah pesmi, čeprav so prav v njih pogostejše. V eksplikaciji vzgibov doživljanja v zvezi s pravljičami Ahmeda Hromadžića Idrizović med drugim piše: »Posmatra prirodu, to jest život. Vidi jata bespomoćnih ptica kad prži sunce i kad bjesne oluje. Vidi ptice i zvijeri. Vidi jih srećne i tužne. Kao u životu. Vidi zvijeri lude od mržnje, vidi nježne majke, dobre prijatelje.« (str. 111)

Če primerjamo citirano besedilo z odlomkom Hromadžićeve analize ustvarjalnega procesa (*Dječji pisci o sebi I*, Sarajevo 1969, str. 64—65): »Posmatrao sam prirodu. Posmatrao život. Posmatrao sam ptice i zvijeri. I vidio sam ih srećne. Vidio sam ih

tužne. Vidio sam ih lude od mržnje. Vidio sam nježne majke, dobre prijatelje,« je povsem očitno, da Idrizović vsekakor ni mogel računati s tem, da bi s svojo interpretacijom doginal kaj pomembnega o bistvu umetnine.

Avtor ostaja na površju, pri evidentnih nadrobnostih, ne da bi prodrl do jedra pesniške stvaritve, zato se dogaja, da precenjuje vlogo in pomen posameznih ustvarjalcev (npr. Kulidžana) ali da slučajno podobnost posplošuje v dominantno pesniško kvaliteto. Takšna je npr. trditev, da ustvarjalnost Nasihe Kapidžić-Hadžićeve »živi u dalekom odjeku Zmaj-Jovine poezije«. Toda če se temeljiteje poglobljamo v njene verze in tudi v to, kar se dá prebrati med vrsticami, ugotovimo, da je v Nasihini poeziji, ki je nedvomno samonikla, duhovna in čustvena sorodnost z lirskimi stvaritvami Desanke Maksimović. Rahločutna je in filigranska, polna čustvenih odenkov, vzhičena hvalnica naravi, ki je zanjo svet cvetov in žuželk: njene lirski ubrane pesmi, ki so ožarjene z notranjo svetlobo in jih odlikujejo zvočna ornamentika in ekspresivna ter ritmična plastičnost, se še najbolj približujejo partituri *Sunčevih podanika* Desanke Maksimović.

Tudi glede motivike je zaslediti neke skupne spodbude: pesnici sta našli navdih v istih pojavih, toda šele njihova verbalna realizacija potrjuje samoniklost umetnine. V Nasihinih pesmi *Svitanje* marsikaj spominja na okolje in čustveno vzdušje *Vožnje* Desanke Maksimović, čeprav se razlikujeta po okvirni in časovni determinanti: sončni zaton — jutranja zarja. *Tuga na livadi* Nasihe Kapidžić-Hadžićeve je odmev lirski ubranosti *Pokošene livade* srbske pesnice, a iskrive in kakor iz čipk stkan *Pahuljice* so svetel odblesk *Pahuljica* snežnih Desanke Maksimović.

Spričo možnosti takšnih primerjav postane tisti morebitni »Zmajev odjek« irelevanten. Tenko prisluhniti otroštvu — to je skupna značilnost dobrih književnikov, ki ustvarjajo za najmlajše, in upoštevajoč to stališče, moramo pritrditi, da med njimi obstaja vsebinska, duhovna in čustvena sorodnost.

Svojevrstnost Nasihine poezije je vsekakor nekakšna dvoglasnost čustev: otroška brezskrbnost in materina zaskrbljenost, ki kakor svetle in temne niti prepletajo njeno lirično besedno tkanje.

Idrizoviću je neustrezní metodični postopek onemogočil, da bi misel in čustvo povezal z izraznimi sredstvi, da bi pokukal v laboratorij pesniškega snovanja, se osredotočil na besedo in zvok, ki sta najkonkretnейše in najotipljivejše gradivo pesniške umetnine in prodril v edino avtentično sfero umetnikovega bistva in bistva umetnine: le tako bi zaobjel pomensko celovitost pesmi, ki ni samo v predmetnosti izrečenega, temveč tudi v nakazovanju zamolčanega, v podpovršinskih plasteh in odtenkih misli, čustev, primerjav in asociacij, iz katerih umetnina črpa svoj vitalizem in svojo večpomenskost.

Podobni spodrsrljaji so tudi v obravnavi proznih del, ki so izrazito lirično ubrana.

Ko presoja zaradi marsičesa pomemben roman *Planina* Draška Šćekića, Idrizović spregleda časovno mozaičnost, svojevrstno dekompenzacijo fabule in to, da lirična in dramska jedra zajezujejo tok pripovedi in drobne njeno epsko strukturo.

Šćekićeve edina pesniška zbirka *Radio-kljun* ni njegova zapoznala lirična izpoved, kar bi se dalo sklepati po letnici izida, temveč je nastala dosti prej, v dneh pesnikovih prvih navdihov in besedne obsedenosti, toda zaradi določenih okoliščin je to delo izšlo precej pozneje, v obdobju, ko

je avtor že dokazal svojo plodovitost v drugačni zvrsti literarne ustvarjalnosti.

Potem takem *Radio-kljun* ne »zaključuje kroga«, ki ga je književnik spletel svetu svojega otroštva, temveč ga celo šele začena in nakazuje ter pojasnjuje nekatere Šćekićeve afinitete in značilnosti. Prvotni impulz liričnih doživetij, ki ga je avtor izpovedal v pesmih, je sublimiran v novo pomensko kvaliteto v romanu *Planina*, ki je psihološko dognana, iskrena, realistična izpoved, svojevrstna avtobiografija otroštva in po marsičem pravcata posebnost v bosansko-hercegovski literaturi za otroke.

Zamorjeni pesnik je v *Planini* spregovoril s pravcatim izbruhom subjektivnih čustvenih vsebin in gostobesednostjo osebno obarvane govorice, vnesel pa je tudi rekli bi nekatera sredstva, značilna za liriko: svobodnejšo manipulacijo časa, elemente asociativne kompozicije, drobi strnjeno fabularne plasti in kaže čut za zvočno-pomenske vrednosti pesniškega izražanja.

V *Zlatih legendah* je prikazan prerez vertikalne in horizontalne ravni časov (legendarni in sedanji), zgodba je bolj strnjena, kaže večjo koherenco, toda v marsičem je zbledel čar Šćekićeve najboljše knjige.

Torej, tu ne more biti govora o »narušavanju stilske cjeline« in o »ne sasvim funkcionalnoj metaforičnosti«, temveč o svojevrstni povezavi načinov ustvarjanja epike in lirike, o takšni metaforični projekciji, ki konkretnosti posameznega doživetja — avtobiografskemu podatku — vtisne splošnejši pomen in tako planina ni samo realno življenjsko okolje, temveč tudi sinonim domačijske pripadnosti in otroštva.

Idrizović v oceni pravljčnega sveta Ahmeda Hromadžića ugotavlja, da

so njegove bajke »uvelo djecu u vilinski, čarobni svijet bajki, u ambijent šuma i životinja u kojem se na najfantastičniji način događaju ličnosti njegovih knjiga,« (str. 109).

Takšna opredelitev je pomanjkljiva, ker ne precizira svojevrstnosti teh zgodb, ki nikakor niso »vilinske«.

Predpogoj uspešne komunikacije z delom je točna opredelitev kvalitete fantastičnega, iz katerega nastaja tkivo Hromadžićevih pravljicnih besedil. Fantastično se v njegovih zgodbah le redkokdaj prikazuje kot nekaj čudežnega in nemogočega, precej pogostejše kot nekaj izjemnega, torej možno, toda malo verjetno, kar daje izjemnost stvaritvam Ahmeda Hromadžića, ki »visoko nadmašuje mjeru prosječnog«.

Fantastično v pravem pomenu besede se pojavlja le v nekaterih primerih, in sicer v povezavi s sanjami — *Mrtvi grad* — ali v pojasnilu, kako so nastale in izginile skratove pravljice (pojavlja se in izginja del prostora) v zbirki *Patuljak vam priča*.

Škratje, junaki otroške fantastične kozmogonije, v njegovih pravljicah niso nikakršna čudežna bitja, temveč bitja, ki so po svoji psihologiji in mentaliteti, po ravnanju in nehanju blizu otrokom (ali ljudem). Hromadžić zelo pogosto stke svojo pravljico iz dogajanj, ki se primerijo v resničnosti, vendar so izjemna in nesprejemljiva v svetu naših izkušenj. Zaradi tega pisatelj večkrat pojasnjuje izjemnost kot dominantno kvaliteto in tako osvetli pomen opisanih dogodkov (»Dogodilo se nešto što se događa u stotinu godina, što se gotovo i ne pamtí, što se možda nikad u toj planini nije dogodilo«, »Jer što se toga dana dogodilo događa se zaista rijetko, u stotinu godina, a ipak se dogodilo«).

Zvečina nastopajo živali kot junaki (zlasti ptice v zbirki *Patuljak vam*

priča) in prav zato imajo Hromadžićeve pravljice lastnosti basni: zgoščenost dogajanja, razraščanje zgodbe z dialogom, jasno orisane, v psihološkem oziru poenostavljene osebnosti, ki imajo eno samo dominantno lastnost, dramski poudarek in naposled poanto, ki od posameznih usod stremi k splošnejšim ugotovitvam o življenju in izkušnjah.

Idrizović je začutil ambivalentnost sestavnih prvin teh izjemnih stvari in osvetljuje (govoreč o *Bijelom slavuju* in *Plamenoj*) možnosti njihovih alegoričnih razlag, vendar ne omenja tega, da prav alegorična substancialnost bistveno opredeljuje Hromadžićeve pravljicne zgodbe. Torej, ne pozabimo, alegoričnost je svojevrstnost zbirke *Patuljak vam priča* pa tudi romana *Patuljak iz zaboravljene zemlje*.

Avtor poudarja nitmičnost in zvočnost Hromadžićevega stavka, toda ne opazi dveh divergentnih stilskih postopkov v strukturi njegove pripovedi. Za Hromadžića je bistveno to, da se v njegovi zgodbi vedno pojavlja pripovedovalec, ki malokdaj skriva svojo identiteto ali pa prevzame podobno škrate, ki pripoveduje pravljice.

Zgodba živi v svojem svetu, realizira se z drugačnimi jezikovnimi sredstvi kot tisti deli, ki so le nekakšno vezivno tkivo, s katerimi pisatelj navezuje stik s svojimi malimi poslušalci oziroma bralci, budi njihovo radovednost in jih spodbuja k sodoživljanju pravljicne pustolovščine otroštva.

Ker je Idrizović v analizah s svojega zornega kota zajel samo pesniška in prozna dela, ni obravnaval dramskih stvaritev in radijskih iger za otroke, ki postajajo vse bolj popularne: s to zvrstjo literarne dejavnosti se ukvarjajo tudi nekateri avtorji, zastopani v *Književnosti* (Bekrić, Nasiha K. Hadžić, Jeknić), ki so na tem področju dosegli lepe uspehe.

Te pripombe, mimo tistih, ki so jih že navedli predhodni kritiki (Marjanović, Radanović, Jeknić, Trifković) vsekakor ne zmanjšujejo izjemne pomembnosti Idrizovićevega ustvarjalnega podviga. Seveda, v besedilih so tudi nekateri spodrsaljaji, ki so nastali zaradi uporabe neustreznega metodičnega postopka pri obravnavi literarnega gradiva, v njej namreč manjkajo nekatere teoretične pojas-

nitve, kar pa je bilo neizbežno, saj avtor ni dovolj celovito prikazal poetike ustvarjanja za otroke.

Izid knjige *Književnost za djecu u Bosni i Hercegovini* pomeni važen datum v zgodovini te literature in afirmira svojega avtorja, ki vestno in temeljito obvešča ter pojasnjuje njene pojave in dogajanja.

Zorica Turjačanin
(Prevedla Gema Hafner)

PO SLEDI NAIVNE PESMI

Danojlić Milovan: Naivna pesma. Ogledi o dečjoj književnosti. Beograd, Nolit 1976.

Književnost za otroke predstavlja specifično ontologijo in zato je logično njen bivanjski prostor pod nebom otroštva. Čeprav se ustvarjalnost za najmlajše in odrasle po značaju literarnega in življenjskega gradiva, ki ga obsežeta, pojmovno pa tudi načelno razhajata, je kritični akt enoten, ker se ukvarja predvsem z literarno estetskim bistvom umetnine (»z umetniškim v umetnosti«), a šele nato z razlikami, ki izvirajo iz psihološko emocionalnih dimenzij dela.

Notranja korespondenca s stvaritvijo, ki je v podtekstu vsakega kritičnega vrednotenja, seveda implicite terja neudusenost otroške senzibilnosti, izključuje pa njihovo naivno zavest, kajti književna kritika te vrste se ne omejuje na čustvo in intuicijo, temveč se naslanja na znanje, izkušnjo, ustvarjalno logiko, način lastne udeležnosti v celovitosti umetnine, ki jo opazujemo.

Kritik književnosti za otroke mora potemtakem ohraniti določeno mero pesniškega in otroškega začudenja nad svetom, emocionalno drhtavico,

ki jo izzove čudežna prisotnost bitij in stvari, pa tudi trezno sodbo, zrelo refleksijo, ustvarjalni dvom in preverjeno izkušnjo. Drugače povedano — idealni kritik te poezije bi bil pesnik-esejist. Če bi prevladala le ena komponenta — racionalna ali infantilno kreativna — bi bil dosežek manjši. Kajti pesnik lahko najbolj pristojno govori o tem, kar je v poeziji blizu njegovemu otroškemu obstoju, tistim metafizičnim prostorom otroštva, ki so del njegovega ustvarjalnega sveta in človeške zavesti, esejist pa po urejenosti svojega miselnega angažmaja izključuje iz te poezije otroka, podvrže jo racionalnim spekulacijam, ki neredko prese-gajo predmet izhodiščnih literarnih določil.

Milovan Danojlić je v svojem teoretično-kritičnem postopku asimilirал ta dva pristopa otroški pesmi. Najnovejša knjiga — *Naivna pesma* — odkriva ambivalentnost njegove ustvarjalne narave.

Svoj čas pozdravljen kot avtor uspešnih pesniških zbirk za najmlajše (*Kako spavaju tramvaji*, 1959; *Furunica jogunica*, 1969), se je z dragoceniimi ustvarjalnimi izkušnjami znašel

pred nalogo, da govori o pisateljih in knjigah, da išče psihološka in ontološka osnovna načela »naivne pesmi«, katere bistvo se mu kaže ne v predmetni obrnjenosti k svetu otrok, temveč v občutku pesnikovega nepripadanja svetu odraslih.

Sledeč svojemu pesniškemu nagnjenju je avtor spregovoril o peterici pesnikov (Jovan Jovanović Zmaj, Aleksandar Vučo, Branko Ćopić, Dragan Lukić, Dušan Radović), ki so mu sorodni po duhu in tonu, v celoti ali delno po svojem občutju otroštva kot tudi po ustvarjalnem postopku, s katerim ubesedijo njegovo psihološko-emocionalno bistvo.

Ko se loteva Zmaja kot utemeljitelja naše otroške poezije, čigar verzi so postali »lirske aksiome jednog jezika, opšta mesta jedne duhovne zajednice« (str. 74), Danojlić loči njegovo poučnost od strastnega zagovora igre in svobode, od iracionalnega parodičnega tona, od razgibane pripovednosti in sposobnosti lirskega transponiranja celovitosti otroškega sveta. Zdi se da je Zmaj Danojlića predvsem pritegnil s svojo ljubeznijo do dobrega, z elementarno radostjo in nesporno lepoto življenja.

Dobrota je tudi bistvena notranja potreba Danojlovičevega poetičnega mita, je sinonim za lepoto otroštva in pogoj njegovega trajanja.

Pri Vuču pritegujejo Danojlića, zlasti v predvojnih pesnitvah, njegovo prizadevanje za popolno svobodo otroštva, ki je »edino zmožno z igro razbiti okove odraslega sveta«, ter nevezani ustvarjalni odnos do oblike pesmi in njene jezikovne izkušnje. Avtor *Dečjeg zakonika* ustvarja v poeziji prostor popolne otroške osvobojenosti, odpravlja pregraje in omejitve, ovire in prisilo, ko ji daje neskončnost in nepreglednost, ko jo osvobajajo miselne povezanosti z realno družbeno uresničljivostjo in v bistvu dela iz nje metafizični fenomen.

Bistvo in privlačnost Ćopićevega ustvarjalnega daru vidi Danojlić v pisateljevi zaverovanosti v daljne skrivnosti otroštva, ki ga je tematsko prevzelo, a je še več — je pravo ime za duhovno izkušnjo in imaginativno svobodo, je darilo. Danojlić dobro opaza, da je otroštvo vest in zavest, vsebina in bistvo Ćopićevega talenta. Njegovo lirsko in emocionalno jedro, ta urečenost s preteklostjo, s svetlim in čistim človeškim začetkom, s prvobitno dobroto ter lepoto bitij in stvari, se kaže kot duhovna vez med tema dvema pesnikoma. Razen tega ju povezuje jezik, ki mu pristopata kot področju spominov, v njih najde ta besede, ki so del skupnega otroštva.

Težnja, da bi utrli novo pot pesmi in otroku, da bi odkrili drugačne miselno-zvočne vrednosti jezika, da bi se »mrtva mesta govora vključila v živo jezikovno cirkulacijo«, je stična točka med Danojlićevim in Radovićevim pesništvom.

Eseji o pesnikih pomenijo pretehtavanje lastnih stališč in dosežkov, so izkaz subjektivnih izkušenj, prepoznavanje podobnosti in razlik, presoja pomembnih lastnosti otroške pesmi, njene duhovne in emocionalne entitete.

Danojlića so najbolj pritegnili tisti prostori pesnjenja in mišljenja, v katerih se dotikajo izkustveni svetovi njegovih in tujih pesmi. Skladnost lastnih in tujih pesniških nagnjenj ni zmanjšala moči avtorjeve kritično teoretične argumentiranosti. Pripadnost svetu poezije se tukaj kaže bolj v razbohotenosti in plastičnosti izraza, v slikovitosti in emocionalni obarvanosti govora kot pa v preciznosti in jasnosti raziskovalnega postopka.

Najpomembnejši del knjige je obsežno in utemeljeno razglabljanje o ontološkem bistvu pesmi za otroke,

videnje tega literarnega pojava z novega zornega kota, ki nekoliko ruši doslej sprejeti vrednostni red. Danojlič zavrača ustaljene termine: pesem za otroke in otroška pesem in se odloča za termin »naivna pesem«. Tako že iz imena izloča otroka kot vsebinsko in psihološko determinanto. Pesem opira na otroštvo kot na stanje duha, na otroštvo v človeku kot na določeno raven mišljenja in čutenja, na nedolžni aspekt, ki je prisoten v vsaki stvari in vsakem pojavu brez zamegljenosti in metafizične brezupnosti, ki polni zaprto zavest odraslih. Ustvarjalec naivne pesmi se ne pokorava otroški publiki, temveč ustvarja iz notranje nuje, po ukazu svojega ustvarjalnega bitja. Neobremenjen z dilemami in neizrekljivostjo tako imenovane resne poezije ustvarja naivni pesnik prostor jasnih in do konca določljivih pojavov, odnosov in pomenov. Ne da bi odrekal svetu celovitost, govori o vsem, toda v umirjenih razsežnostih o obstoju in bistvu stvari. Naivni pesnik je po Danojliču tisti, ki občuti, da ne pripada svetu odraslih, a naivna pesem je tista, ki je sklenila, da ne bo odrasla.

Naivna pesem je nastala kot pričevanje o svetu, kot proizvod določene čustvenosti, vedno znova budi otroka v človeku, potrjuje njegovo neuničljivo prisotnost. Zato je sama na stopnji večnega začetka, ki onemogoča slutnjo bodočega. Po Danojliču si je otroška pesem prisvojila otroka kot formalni izgovor in opravičilo. Otrok se je njenemu vabilu odzval, kar ni nepomembno, toda njeno življenje se je začelo že pred to zvezo, neodvisno od nje. Če pesnik govori

iz otroštva, če odraža svoje stanje otroštva, vendarle zre otroka, ne konkretnega, posameznega, temveč otroka nasploh, torej srečanje naivne pesmi in otroka ni naključno. Kot proizvod ustvarjalnega akta odraslih se naivna pesem ne oblikuje po otrokovem okusu, toda ne izključuje otroškega izvirnega intuitivnega estetskega merila in ga ne more zanikati. Na literarni ravni ustvarja zunajčasovni prostor človeške stalnosti, v kateri se v večno prisotnost otroštva stekajo nekdanjosti našega lastnega otroškega obstoja. Zato naivna pesem nikomur povsem ne pripada, a je odprta vsem; otroku, ker odraža naivnost in nedolžnost njegove vizije sveta, in pesniku, ki se ji, osvobajajoč se kasnejših spoznanj in drugačnih izkušenj, z ustvarjalnim dejanjem uporno približuje.

Naivna pesma Milovana Danojlića je pomemben prispevek k teoretičnemu in literarnozgodovinskemu spoznavanju bistva in možnih pojavov pesmi za otroke. Danojlič težišče opazovanja premika s psiholoških dejstev otroštva na psihološke razloge ustvarjanja in prihaja do zaključkov, ki izzivajo najresnejše zanimanje.

Njegovi teksti, ki jih piše z znanjem in argumentirano, odkrivajo zapleteno stvarnost naivne pesmi in relevantne razloge njene literarne eksistence. Čeprav se ne bi strinjali z določenim odrivanjem otroka v edino možnem trojstvu knjižne uresničljivosti (pisec-delo-bralec), veljavnost Danojličevih sklepov ni vprašljiva.

Zorica Turjačanin

Pandžo Šukrija: Zeleni strah. Sarajevo, Veselin Masleša 1975. (Lastavica).

Pisati za otroke pomeni izvititi se iz otrdelega oklepa let in izkušenj, pretrgati in predreti vse ovojnice in opna, ki nam preprečujejo, da bi tako rekoč z nedolžnimi čutili odkrivali čar sveta. Ne glede na leta in potek življenja se človek nenehno vrača v otroštvo, v obdobje prvih doživetij lepote in strahu, vedrine in nemira. Kdor piše za otroke, vsekakor razglablja o večnosti časa, o začetku lastnega obstoja in človeškega življenja sploh, doumeva in pojasnjuje izročila in simbole te pozabljene dežele ter pojasnjuje otroštvo kot življenjsko resničnost in psihološki fenomen.

Čeprav so literarna dela za najmlajše skoraj vedno avtobiografsko obarvana, to še ne pomeni, da avtorja spodbuja k ustvarjanju zgolj celokupnost doživetij in dogodkov: z drugimi besedami — v pisateljevem življenju se niso primerile vse zgodbe, ki jih je pozneje napisal. Le slabši pisatelji z manj razgibane domišljije preslikavajo le iz spominov, medtem ko bogata ustvarjalna osebnost izhaja iz lastnega doživetja, ki je primarni ustvarjalni impulz, toda v težnji k posploševanju in v prizadevanju približati se vsebinam otroškega sveta, se oddaljuje od prvotnih podatkov doživljanja: nadgrajuje ga, vnaša svoje izkušnje in opombe, oblikuje in pojasnjuje otroštvo, kaj je v njem splošno in univerzalno, ter vse to po mili volji usklajuje z avtobiografskimi dogodki.

Ustvarjalci se pogosto v iskanju svoje človeške in umetniške podobe, pri tem jih vodi močan notranji impulz, vračajo k sebi, k začetku zavedanja, v tisti čas in prostor, kjer je izhodišče poti slehernega gibanja, v tisto obdobje, v katerem je polno ve-

drine in spontanosti, v katerem ni pomislekov ne dvomov ne zmede. Kdor piše za otroke, se vrača v otroštvo v težnji po lastnem očiščenju, zakaj sicer bi bil prikrajšan za to, da bi z nedolžnimi očmi kakor otroci naivno gledal na svet. Ta težnja k vrnitvi v otroštvo je vselej drugačna, zakaj v njej se odraža avtorjevo intimno bistvo, njegove izkušnje iz sedanjosti in iz nekdanjosti otroštva, ki jih vidi preoblikovane skozi prizmo let in spominov. Prav zato se avtobiografska prozna dela za otroke razlikujejo med seboj kakor tudi pisatelji, ki so jih ustvarili. Čopičeve zgodbe odlikuje rahla zasanjanost, nežnost in nostalgija pa tudi iskriivi humor, ki spominja na pršenje žive vode. Mikičeva je vezana na nepomembne dogodke in skopo odmerjeno radost siromasnega otroštva in na idealizirano podobo nekakšne splošno veljavne človeške dobrote; Kurtovičeva proza temelji na celokupnosti dogodkov, v katerih stvari, pojavi in odnosi ohranjajo dimenzije življenjske vsakdanjosti in dogajanj vsakdanjosti.

Književnik je potemtakem nekakšna optična in psihološka prizma, skozi katero se lomijo žarki otroštva: avtor s svojo notranjo svetlobo ozarja pojave in usedline spominov, ki izgube svojo predmetno konkretnost, vsebinsko jih obogate vrednote novih pomenov, drugačna disperzija misli in čustev preoblikuje faktografske podatke v metaforično kvaliteto splošnoveljavne ugotovitve. Lastno otroštvo postane obdobje spominov, ki imajo splošno človeške značilnosti.

Nova knjiga proze Šukrije Pandža *Zeleni strah*, četudi je avtobiografsko opredeljena, se v marsičem razlikuje od prejšnjih stvaritev tega pesnika in od podobnih proznih zbirk bosansko-

hercegovskih pripovednikov za otroke.

Lirske pesmi Šukrije Pandža preveva vzdusje planin, kjer skalnate gmote spominjajo na mogočne, grobo sklesane arkade v večno spremenljivi dekoraciji letnih časov, v njih zvene nežne melodije uspavank, vzkliki radosti iz otroštva pastirčkov, kjer otroku postanejo prijatelji ptice, oblaki, višave. Proza tega avtorja pa je prežeta z bridkostjo, brez pastoralne dekorativnosti, avtobiografska in socialna, otrok v njej pa spominja na slabotno rastlinico, ki se sooča z viharji v planinah in s tegobami življenja ter tako že na njegovem pragu ve, kaj so bridka spoznanja, ki prezigodaj zabrišejo nasmeh in utrjujejo prepričanje, da si samo še kos lahko brezskrbno povžigava...

Glede okolja v *Zelenem strahu* velja omeniti, da Pandžo ni zapustil pobočij svojega otroštva, planinskega sveta, kjer je vse polno prepadov, kjer domujejo viharji in sneg, ljudje pa so zgarani in žilavi v nenehnem boju z besi neba in zemlje. Pesnikove oči na razdrapanih višavah zaman iščejo zaplato rodovitne zemlje z bujnim grmovjem pa sinjino in ptice v letu. Njegova planina je gluha, skalnata gmota, ki prikriva nič koliko potuhnjenih sil in strašnih skrivnosti in se v okovih zledenelega snega stresa, ko divjajo poletne nevihte. Vse, kar na njej živi ali raste, se tesno oklepa zemlje, kamna, obsojeno na trpljenje brez sleherne radosti. Junak Pandžove pripovedi je mali hribovec Kuldi-ja, pozneje pa je poosebljen v nežnem, plahem Šekibu, ki je gojenec dijaškega doma, kjer je izruvan iz domačih tal in vržen na puščobni mestni tlak.

Ta izrazito enostavna Pandžova prozna besedila pravzaprav niso zgodbe, temveč le odlomki življenja, delci že zdavnaj razbitega mozaika, ki je ohranil svojo celovitost, sam

dogodek brez tistega prej in pozneje, zakaj in kako: otrok, nepripravljen doumeti in osvojiti ta dogajanja, jih po svoje doživlja in dojema, brez mučnih vtisov in brazgotin.

V tem otroštvu ni niti enega veselega dogodka: vaški nasilnež zemlje dečkom ribe, ki so jih ulovili (*Zeleni strah*), prihod žandarjev razžene otroke, ki so se navdušeno igrali (*U ime zakona*), Kuldi-ja v temni noči, kjer preži vse polno nevarnosti, z očetom išče ovco, ki je izginila brez sledu (*Čudna noč*), v vasi izbruhne požar (*Požar*), nenadoma prihrumi nevihta, ko dečki, iskaje zaklad, izkopljejo človeško okostje (*Šta to gori*), ker si žele z vrha planine z roko dotakniti se neba, zaidejo in tava-jo po neznanih, tujih krajih (*Nebo*), nanje preže volkovi, popadljivi psi in strupene kače (*Na planinskem putelj-cima*), do vratu so zasuti v belem breznu snežnih zametov (*Noč u snijegu*), narasla voda v samotnem mlinu jim grozi, da jih odnese, iz mraka jih naskakujejo pošastne prikazni, blazneži, zakrinkani, oboroženi razboj-niki, dih jim zastaja zaradi strašnih, morečih sanj (*Na gumnu*) ali pa, v drugem delu spet trpljenje, bridkost osamljenosti, brezdušnost ljudi, obup...

Nevarnost navali na otroka ali ga nenehno ogroža, kali njegov mir: kakor da bi se bil strupen pajek zalezal v lobanjo, tam rije in zbada in grize, dokler je otrok buden, potem pa zastruplja njegove sanje. Planina postaja kljub vsem atributom realnega življenjskega okolja nekakšno strašno območje, kjer se stikajo temni svetovi, nenehna nevarnost ogroža mlado bitje in mu preti, da ga bo ugonobila. Resničnost prepletajo kaotični prividi zmedenih sanj.

»Njemu se činilo do stoji i ne miče se, a da je onaj otvor pod nadstrešnicom, ispred kućnih vrata, gdje sad nije vidio ni oca ni majku, doleko od

njega. Počeo je da malaksava, i iznenada ga obuze strah. I kad je bio nekoliko koraka blizu stubova avlijskih vrata, začu u onoj snježnoj magli žvižduk, prodoran i jezovit, i malo zatim osjeti da ga nešto davi, da ne može micati ni nogama ni rukama. Poče da viče, ali se od zaglušne jeke nije ništa čulo. Čak se i njemu činilo da je onijemio. Pokušao je da se iskoppa i otme iz hladnog zagrljaja, ali ruke su mu bile svezane. I kad je vjetar prešao preko njegove glave, on je još samo kroz mokre, zamagljene oči opazio da je već do glave u snijegu, da se, čini mu se, otvaraju kućna vrata. Gušilo ga kao da hoće da izdahne. Začuo je ponovan žvižduk negdje sasvim blizu, zagrcnuo se i nestao.» (Str. 127—128.)

Strah je navzoč v postranstvu planskih višav, bodisi v tihotni samoti ali v vrtincu bučnih glasov. Alkemija otroškega doživljanja spreminja idilično nočno pokrajino v območje groze, zaradi nje vsaka podrobnost, zvok ali gib izgubi svojo identičnost in postane nevarna past, napoved pritajene nevarnosti.

Pandžo neopazno od zunanjega opisa prehaja k opisovanju otrokove duševnosti, temeljito — v vseh razsežnostih in odtenkih — prikaže otrokov strah, ki je dominantno čustveno stanje mladega bitja pred čudeši sveta.

»Kad je otac pokrio slamom hrpu, sjeo je i počeo da puši. Svjetlucala je njegova cigara u pomrčini i kako, onako umoran, nije dugo progovorio ni riječi, meni se ta široka tišina, protkana žuborom rijeke, odjednom učinila strašna. Kao da se na stotinu nekih nepoznatih bića pritajilo tu negdje, blizu nas. Brže bolje sam se privukao ocu i uhvatio ga za ruku.

— Šta je? Strah te? — upitao je i nasmijao se. Njegove riječi u mraku još su me više zbunile. Pričinilo mi se da će nas svi ti što su se negdje

prišunjali otkriti, pa bi bolje bilo da ne znaju za nas.» (Na gumnu, str. 109—110).

Strah, izazvan zaradi konkretnih motivov, se odtrga od svojega izvora in postane nekakšno samostojno stanje, pravcato leglo more, v njej pa vse polno simbolov človekovega prastrahu, čigar globoke korenine poganjajo iz kalnih globin nedoumljivega. Pandžo v želji opredmetiti psihična stanja, ki se izmikajo objektivizaciji, vnaša v svojo realistično prozo simbole že pozabljene ljudske govorice, zakaj v njeni metaforiki so usedline strahu in morečih sanj davno minulih časov in rodov, nekakšne večne izkušnje, ki se podedujejo z rojstvom in s krvjo.

Razen splošno veljavnih simbolov uporablja Pandžo za predmete in barve tudi svojo simboliko, v kateri dominira zeleni tolmun, ki te mami, da bi te pogoltnil v neprozorno globino, kar pomeni izginotje in konec. V Pandžovi simbolični kozmogoniji voda ni vezana le na človekovo spoznanje o minljivosti, temveč je tudi prispodoba tesnobe in kaotičnih prividov morečih sanj. Dečku, ki je zaspal na gumnu, se v sanjah prikazuje nič koliko prividov, usedline vraž in verovanj, razgrne se mistično postranstvo, v njegovih globinah pa živi objektivirani svet nasilja in negotovosti, nedoumljivosti in strahu spričo ugank življenja, človekovega bistva in obstoja.

Voda kot simbol nevarnosti, ki zmami v vrtince, spremlja človeka na njegovi negotovi, vijugasti poti. Voda se vpleta v sanje malega hribovca Kuldi je, prav tako pa nenehno spremlja tudi Šekiba, istega dečka z drugim imenom, ali drugega človeka, ki ne more ubežati svojemu strahu. Dobrodušna otroškost, ki v zgodnjih letih ne doume nevarnosti, v svoji naivni viziji pripisuje vodi, ki se kdaj pa kdaj potuli, neresnične atri-

bute — mirna lepota vode s svojo krotkostjo vzbuja zaupanje, toda šele pozneje, z leti bo spoznal, kakšna je, ko naraste v vrtinčasti tok reke. Zato pa dečka na vsakem koraku spremlja njegova reka, najprej kot žuboreč potok, potem kot globoka, zelena voda, mameča in nevarna.

»Mora da se prede preko mosta iznad duboke i brze rijeke. A rijeka dolazi iz njegovog kraja, ali je tamo, u njegovom selu, mirna i pitoma, i ljeti se može pregaziti. A ovdje sva zelena. Prelazeći preko mosta, zagledao se Šekib sa strahom s visine ...« (Str. 135.)

Otroštvo, ki bi naj bilo svetlo, brezskrbno obdobje, polno spontanosti, postane v Pandžovi projekciji obdobje strahov in nevroz. Čeprav avtor v svojih zgodbah kaže izrazito vnemo psihološko pojasniti in simbolično konkretizirati določena stanja otroške duševnosti, je zgodba še v marsičem tradicionalno-realistična in celo folkloristična (*Pokisli razgovori*), na meji med moderno, sodobno psihološko osvetlitvijo in opisovanjem mističnih verovanj in predstav primitivne mentalitete. V njih je očitna disonanca, ki nastaja zaradi neskladnosti razgibane snovi in nekoliko to-

ge oblike: z vztrajno trdovratnostjo držati se zgodbe, dogodka, pripovedi in determinant okolja in časa, tudi tedaj, ko psihološka napetost situacije terja dekompenzacijsko fabulo in notranji monolog, ki bi bil najustrežnejše sredstvo v prikazovanju fluidnih in vznemirljivih stanj psihe, ki so ji že zgodaj udarci življenja in nemir zapustili brazgotine.

V sodobni bosansko-hercegovski prozi za otroke je Šukrija Pandžo s svojim delom *Zeleni strah* zaslužil novi zorni kot v pristopu k tematiki otroštva: razdril je iluzijo o skladnosti in varnosti sončnih obal otroštva ter zatemnil pravljico barvitost te pozabljene dežele. Pisatelj se je pri tem znašel v precepu med tradicionalnim in modernim, vezan na avtobiografske podatke, toda prežet z željo, da bi prikazal otroštvo z vidikov, ki so splošnoveljavni v vseh časih. Avtor je nakazal možnost, kako stopiti vsaj za korak z utrte poti na področju te literature, hkrati pa tudi nemoč, da bi se pognal izven okvira svojih dosedanjih ustvarjalnih izkušenj.

Zorica Turjačanin
(Prevedla Gema Hafner)

IZBOR KNJIG IZ SLOVENSKE KNJIŽNE PRODUKCIJE ZA MLADINO V LETU 1975

Pričujoči priporočilni seznam je izbor iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letu 1975. Obsega kvalitetne leposlovne knjige (izvirna dela in prevode), ki so primerne za mladino do 14. leta.

Seznam upošteva:

- prve objave
- prvič samostojno objavljena besedila iz že znanih zbirk
- nove izbore besedil iz že objavljenih knjižnih izdaj
- ponatise in ponovne izdaje
- dela iz leposlovja za odrasle, ki jih priporočamo tudi za mladino okrog 14. leta.

Seznam navaja pri vsaki enoti starostni razpon, za katerega je delo najbolj primerno. Ta razpon je pri nižji starosti večkrat dokaj širok, saj se ne omejuje samo na obdobje, ko je otrok sposoben tehnično-bralno samostojno obvladati določen tekst, marveč upošteva tudi obdobje, ko malček še ni bralec, doživljaljsko pa je že povsem dorasel besedilom, ki mu jih berejo ali pripovedujejo odrasli.

Znak * opozarja na knjižne izdaje, ki jih seznam še posebej priporoča za uporabo pri uri pravljic.

Seznam knjig je nastal v študijskem oddelku ljubljanske Pionirske knjižnice. Izbor del: Marjana Kobe in Andra Žnidar; bibliografski popis: Andra Žnidar.

Andersen Hans Christian: Andersenove pravljice. Prev. Rudolf Kresal. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 305 str. 4°. (Zlata ptica.)
Od 8. leta. *

Andersen Hans Christian: Kraljična na zrnju graha. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Prev. Rudolf Kresal. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16 str. 4°. (Zlata slikanica.)
Prevod dela: Prinsessen på arten og det er ganske vist.
Do 8. leta. *

Aymé Marcel: Pravljice čepeče mačke. Prev. Božena Legiša. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 301 str. 8°. (Zlata ptica.)
Prevod dela: Les contes du chat perché.
Od 7. do 11. leta. *

Bevk France: Begavčka. Ilustr. Miklavž Omersa. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (32) str. 8°. (Čebelica. 180/181.)
Od 7. do 9. leta.

Bevk France: Bosopetec. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec

1975. (24) str. 8°. (Kurirčkova slika-nica.)
Od 7. do 9. leta.
- Bevk France:** Janko in Metka. Ilustr. Roža Piščanec. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (13) str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta. *
- Bevk France:** Knjiga o Titu. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 106 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred III. 11.)
Od 9. do 12. leta.
- Bevk France:** Mali upornik. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 140 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Bevk France:** Naše živali. Ilustr. Roža Piščanec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta.
- Bevk France:** Pestrna. Ilustr. Franc Mihelič. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 86 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 1.)
Od 10. do 12. leta.
- Brenk Kristina:** Dobri sovražnikov pes. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 62 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Brenk Kristina:** Srebrna račka, zlata račka. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 108 str. 8°. (Deteljica.)
Do 9. leta.
- Brlić-Mažuranić Ivana:** Čudovite dogodivščine vajenca Hlapiča. Prev. Alojzij Bolhar. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 131 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Čudnovate zgode šegrta Hlapiča.
Od 8. do 10. leta.
- Brontë Charlotte:** Sirota iz Lowooda. Roman. Prev. Božena Legiša-Velikonja. Murska Sobota, Pomurska založba 1975. 520 str. 8°.
Prevod dela: Jane Eyre.
Od 13. leta.
- Chagnoux Christine:** Potamček. Narisala Christine Chagnoux. Prev. Božena Legiša. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (28) str. 4°. (Velike slikanice.)
Prevod dela: Petit Potam.
Do 8. leta. *
- Collodi Carlo:** Ostržek. Prev. Albert Širok. Ilustr. Marlenka Stupica. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 186 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Pinocchio. — Pravo ime avtorja Carlo Lorenzini.
Od 5. do 10. leta.
- Černež Anica:** Metuljški. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Izbr., ur. in spremno besedo napisala Erna Muserjeva. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 68 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Poezija.
Do 10. leta.
- Černež Anica:** Orjemo, orjemo. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Čebelica. 182.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Defoe Daniel:** Robinson Crusoe. Prir. Kornej Čukovskij. Prev. Cvetko Zagorski. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 199 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Ziznj i udiviteljnije priključenja morehoda Robinzona Kruzo. Izvirna izdaja: The life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe.
Od 10. do 12. leta.
- Eidam Klaus:** Ostržkove dogodivščine. Mladinska igra. Prosto po Collodiju in Bierbaumu dramtiziral Klaus Eidam. Prev. Ervin Fritz. Spremne besede napisal Dušan Tomše. Ljubljana, Delavska enotnost 1975. 34 str. 8°. (Dramska knjižnica. 7.)
Od 5. do 10. leta.
- Fabricius Johan:** Kapitan Bantekoe in njegovi mornarčki. Prev. Janko Moder. Ilustr. Dick De Wilde. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 8°. (Odisej.) 2 knj.
Prevod dela: De scheepjongens van Bantekoe.
Od 12. leta.
- Flor Françoise:** Martinovo jutro. Prev. Lojze Kovačič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 170 str. 8°. (Odisej.)
Prevod dela: Martin du petit matin.
Od 13. leta.
- Gal Palko:** Žalostna kraljična in druge prekmurske pravljice. Napisal Pavle Rožnik (ps.). Ilustr. Franc Mesarič. Murska Sobota, Pomurska založba 1975. 133 str. 8°.
Od 7. do 10. leta. *

Glocko Peter: Kako je dimnikarček po-
toval po svetu. Ilustr. Robert Brun.
Prev. Bilka Maté. Ljubljana, Mladin-
ska knjiga 1975. (28) str. 4⁰. (Velike
slikanice.)

Do 8. leta. *

Grabeljšek Karel: Mladinski spisi. Ur.
Milko Štolfa. Ljubljana, Partizanska
knjiga 1975. 143 str. 8⁰. (Izbrano de-
lo. 5.)

Od 10. do 13. leta.

Grabeljšek Karel: Peter in njegov konj.
Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Borec
1975. 124 str. 8⁰. (Kurirčkova knjižni-
ca.)

Od 10. do 12. leta.

Grimm Jakob in Wilhelm: Grimmove
pravljice. Prev. Fran Albreht. Ilustr.
Lidija Osterc. 3. nat. Ljubljana, Mla-
dinska knjiga 1975. 270 str. 8⁰. (Zlata
ptica.)

Od 8. leta. *

Grimm Jakob in Wilhelm: Pepelka.
Ilustr. Danica Rusjan. Prev. Fran Al-
breht. 2. nat. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1975. (17) str. 4⁰. (Zlata slika-
nica.)

Prevod dela: Aschenputtel.

Do 8. leta. *

Grimm Jakob in Wilhelm: Rdeča kapi-
ca. Grimmova pravljica. Naslikala
Marlenka Stupica. 3. nat. Ljubljana,
Mladinska knjiga 1975. (16) str. 4⁰.
(Zlata slikanica.)

Prevod dela: Rotkäpchen.

Do 8. leta. *

Grimm Jakob in Wilhelm: Sneguljčica.
Ilustr. Marlenka Stupica. 2. nat. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1975. (26) str.
4⁰. (Zlata slikanica.)

Prevod dela: Schneewitchen.

Do 8. leta. *

Grimm Jakob in Wilhelm: Trnuljčica.
Ilustr. Marlenka Stupica. 2. nat. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str.
4⁰. (Zlata slikanica.)

Prevod dela: Dornröschen.

Do 8. leta. *

Hal'amova Maša: Tika-taka, tika-ta-
ka... Po zamisli V. Šugarja. Prev. in
prir. Vera Albrehtova. Ilustr. V. Ku-
bašta. Ljubljana, Mladinska knjiga;
Bratislava, Mladé letá 1975. (16) str.
16 × 23 cm. (Cicibanova knjižnica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Harris Aurand: Androkles in lev. Igra
v dveh dejanjih za mlade. Po italijan-
ski zgodbi o Androklu in levu napisa-
na v stilu italijanske commedie dell'
arte. Prev. Veno Taufer. Spremnne be-
sedede napisal Dominik Smole. Ljub-
ljana, Delavska enotnost 1975. 44 str.
8⁰. (Dramska knjižnica. 5.) Ilustr.

Od 13. leta.

Hi-hop, konjiček! Ilustr. Marlenka Stu-
pica. Ljubljana, Mladinska knjiga
1975. (20) str. 16 × 17 cm. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 8. leta.

Ingolič Anton: Udarina brigada. Prav-
ljica iz naših velikih dni. Ilustr. Fran-
ce Mihelič. 1. ponat. Ljubljana, Mla-
dinska knjiga 1975. 150 str. 8⁰. (Moja
knjižnica. Razred IV. 12.)

Od 7. do 10. leta.

Izidor ovčice pasel. Ilustr. Marlenka
Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga
1975. (20) str. 16 × 17 cm. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 8. leta.

Jarunková Klára: Brat molččega Vol-
ka. Prev. Zdenka Škerlj-Jermanova,
pesmi prev. Severin Šali. Ilustr. Ivan
Schurman. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1975. 283 str. 8⁰. (Knjižnica Si-
njega galeba. 187.)

Prevod dela: Brat mlčanlivého Vlka.

Od 11. do 13. leta.

Ježek, ježek, gozdni dedek. Ilustr. Mar-
lenka Stupica. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1975. (20) str. 16 × 17 cm. (Naj-
dihojca.)

Poezija.

Do 8. leta.

Jonsson Runer: Vike Viking. Prev. Lena
Petrič. Besedilo prir. Ivan Minatti.
Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladin-
ska knjiga 1975. (56) str. 16 × 23 cm.
(Kljukčeva knjižnica.)

Od 9. do 12. leta.

Jonsson Runer: Vike Viking in brdavi.
Prev. Lena Petrič. Ilustr. EWK. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1975. 167 str.
8⁰. (Knjižnica sinjega galeba. 182.)

Prevod dela: Vike Viking och Burdu-
serna.

Od 10. do 12. leta.

Jurca Branka: Poredni zajček. Ilustr.
Lidija Osterc. 2. nat. Ljubljana, Mla-
dinska knjiga 1975. (18) str. 4⁰. (Zlata
slikanica.)

Do 8. leta. *

Jurčič Josip: Domen. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 85 str. 8⁰. (Moja knjižnica. Razred VII. 6.)
Od 13. leta.

Jurčič Josip: Jurij Kozjak, slovenski janičar. Povest iz petnajstega stoletja domače zgodovine. Ilustr. Maksim Sedej. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 149 str. 8⁰. (Moja knjižnica. Razred IV. 3.)
Od 11. leta.

Kaleb Vjekoslav: Čudoviti prah. Prev. Miroslav Ravbar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 267 str. 8⁰. (Odisej.) Ilustr.
Prevod dela: Divota prašine.
Od 13. leta.

Kästner Erich: Pikica in Tonček. Roman za mladino. Prev. Mile Klopčič. Ilustr. Walter Trier. 3. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 128 str. 8⁰. (Moja knjižnica. Razred IV. 6.)
Prevod dela: Pünktchen und Anton.
Od 10. do 12. leta.

Kästner Erich: Pikica in Tonček. Roman za mladino. Prev. Mile Klopčič. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 97 str. + pril. 8⁰. (Biseri.)
Od 10. do 12. leta.

Kette Dragotin: Basni. Ilustr. Jože Centa. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8⁰. (Čebelica. 179.)
Do 8. leta.

Kipling Rudyard: Pogumni kapitani. Povest z velikih sipin. Prev. Janko Moder. Ilustr. Janez Gruden. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 228 str. + + pril. 8⁰. (Biseri.)
Prevod dela: Captains courageous.
Od 10. do 12. leta.

Kosterina Nina: Dnevnik Nine Kosterine. Prev. Dušan Željeznov. Ljubljana, Borec 1975. 165 str. 8⁰.
Od 13. leta.

Košuta Miroslav: Kje stanuješ, mala miška? Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (14) str. 8⁰. (Čebelica. 178.)
Poezija.
Do 8. leta.

Kovač Polonca: Klepetava želva. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8⁰. (Mala slikanica.)
Do 8. leta. *

Kovač Polonca: Zverinice z Večne poti. Ilustr. Melita Vovk-Štihova. Ljubljana, Borec 1975. 74 str. 8⁰. (Kurirčkova knjižnica.)
Od 5. do 10. leta. *

Kovič Kajetan: Maček Muri. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (24) str. 4⁰. (Velike slikanice.)
Do 8. leta. *

Kovič Kajetan: Zlata ladja. Ilustr. Lidiya Osterc. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 67 str. 8⁰. (Moja knjižnica. Razred IV. 3.)
Poezija.
Od 5. do 10. leta.

Lakovič Franci: Nenavadna trgovina. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Borec 1975. (32) str. 8⁰. (Kurirčkova knjižnica.)
Poezija.
Do 8. leta.

Levstik Fran: Kdo je napravil Vidku srajčico. Ilustr. Roža Piščanec. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (20) str. 4⁰. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta. *

Levstik Fran: Martin Krpan. Ilustr. Tone Kralj. 8. prir. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (48) str. 24 × × 30 cm. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. do 10. leta.

Linde Gunnel: Beli kamen. Prev. Lena Petrič. Ilustr. Eric Palmquist. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 189 str. 8⁰. (Knjižnica Sinjega galeba. 188.)
Prevod dela: Den vita stenem.
Od 10. do 12. leta.

Lofting Hugh: Živalsko mesto doktorja Dolittlea. Prev. Jasna Taufer. Ilustr. avtor. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 222 str. 8⁰. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Doctor Dolittle's zoo.
Od 9. do 11. leta.

London Jack: Dolina meseca. Roman. Prev. Vladimir Levstik. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 506 str. 8⁰. (Levstikov hram.)
Prevod dela: The valley of the moon. — Pravo ime avtorja John Griffith.
Od 13. leta.

London Jack: Morski volk. Prev. Gitica Jakopin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 300 str. 8⁰.
Prevod dela: The sea wolf.
Od 12. leta.

London Jack: Upor na ladji Elsinore. Prev. Gitica Jakopin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 219 str. 8⁰.

Prevod dela: Mutiny on the Elsinore.
Od 12. leta.

Magajna Bogomir: Brkonja Čeljustnik. Ilustr. France Slana. Besedilo prir. Lojze Kovačič. Celje, Mohorjeva družba 1975. 142 str. 8⁰.
Od 9. do 12. leta.

Makarovič Svetlana: Kam pa kam, kosovirja? Ilustr. Lidiya Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 78 str. 8⁰. (Cicibanova knjižnica.)
Od 5. do 10. leta.

Makarovič Svetlana: Miška spi. Ilustr. Milan Bizovičar. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 100 str. 8⁰. (Cicibanova knjižnica.)
Do 9. leta. *

Makarovič Svetlana: Pekarna Mišmaš. Ilustr. Marija Lucija Stupica. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 4⁰. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta. *

Makarovič Svetlana: Vrček se razbije. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 98 str. 8⁰. (Deteljica.)
Od 5. do 10. leta. *

Mal Vitan: Teci, teci, kuža moj. Ilustr. Mira Ličen. Celje, Mohorjeva družba 1975. 159 str. 8⁰. (Mladinska knjižnica 3.)
Od 10. do 12. leta.

Malenšek Mimi: Lučka na daljnem severu. Roman za otroke. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 228 str. 8⁰. (Cicibanova knjižnica.)
Od 9. do 12. leta.

Manček Marjan: Pisano okno. Besedilo Svetlana Makarovič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8⁰. (Velike slikanice.) Ilustr.
Do 8. leta.

Marine Marjan: Srebrni konj in trinajst drugih. Ilustr. Melita Vovk-Stihova. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 302 str. 8⁰.
Dramatika.
Od 9. do 12. leta.

Maurer Neža: Kako spi veverica. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Borec

1975. (32) str. 8⁰. (Kurirčkova slikanica.)

Poezija.
Do 8. leta.

May Karl: Vinetou. Prev in prir. P. S. (= Ludvik Mrzel). Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 8⁰. (Zlata knjiga.) 3 knj.
Od 10. do 12. leta.

Menart Janez: Pesnik se predstavi. Izbr., ur. in spremno besedo napisal Ivan Bizjak. 1. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 62 str. 8⁰. (Moja knjižnica. Razred VII. 2.)
Poezija.
Od 13. leta.

Milčinski Fran: Butalci. Ilustr. Božo Kos. Ur. Vladimir Kralj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 108 str. 8⁰. (Biseri.)
Od 9. do 12. leta.

Milčinski Fran: Pravljice. Izbr. in ur. Breda Slodnjak. Z ilustr. Gvida Brolle, Maksima Gasparija in Ivana Vavpotiča. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 222 str. 8⁰. (Cicibanova knjižnica.)
Od 8. do 10. leta. *

Milčinski Fran: Ptički brez gnezda. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Prešernova družba 1975. 273 str. 8⁰.
Od 10. do 12. leta.

Milčinski Fran: Skavt Peter. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 71 str. + pril. 8⁰. (Biseri.)
Od 10. do 12. leta.

Miller Arthur: Janina odejica. Ilustr. Lidiya Osterc. Prev. Katarina Puc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8⁰. (Mala slikanica.)
Do 8. leta. *

Mlakar Janko: Spomini. Ilustr. Slavko Pengov. Celje, Mohorjeva družba 1975. 205 str. 8⁰. (Nova Mohorjeva knjižnica. 2.) D. 1.
Od 12. leta.

Mrdavšič Janez: Utrujeno otroštvo. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 110 str. 8⁰. (Knjižnica Sinjega galeba. 183.)
Od 13. leta.

Murnik Rado: Ženini naše Koprnele. Izbr. Matjaž Kmecl. Ljubljana, Mla-

- dinska knjiga 1975. 209 str. 8°. (Humor.)
Od 13. leta.
- Nušić Branislav:** Avtobiografija. Prev. Peter Kuhar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 224 str. 8°. (Humor.)
Od 13. leta.
- O premeteni kokoški.** Štirinajst pravljic. Izbr. in prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Borec 1975. (32) str. 8°. (Kurirčkova slikanica.)
Do 9. leta. *
- Pavček Tone:** Čenčarija. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (63) str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)
Poezija.
Do 10. leta.
- Pečar Borut:** Čas brez pravljic. Ilustr. Borut Pečar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 85 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 9. do 12. leta.
- Peroci Ela:** Lalala. Ilustr. Tomaž Kržišnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 1 zgibanka (18 stolpcev). 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta. *
- Peroci Ela:** Modri zajec. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (24) str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta. *
- Peroci Ela:** Moj dežnik je lahko balon. Ilustr. Marlenka Stupica. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta. *
- Peroci Ela:** Muca copatarica. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta. *
- Pisana beseda.** Poezija otrok v Jugoslovanskih pionirskih igrah 1974. Pesmi so izbrali Niko Grafenauer, Tone Pavček, Jože Šmit. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije 1975. 66 str. 8°. Ilustr.
Od 12. do 14. leta.
- Poe Edgar Allan:** Pripoved Arthurja Gordona Pyma. Prev. Alenka Obreza. Ilustr. Janez Plahuta. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 244 str. 8°. (Odi-sej.)
Prevod dela: The narrative of Arthur Gordon Pym.
Od 13. leta.
- Popovski Gligor:** Bojan. Prev. Slavko Jug. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 133 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 189.)
Od 10. do 12. leta.
- Przymanowski Janusz:** Štirje tankisti in pes. Prev. Janko Moder. Ljubljana, Borec 1975. 298 str. + pril. 8°. Ilustr. Prevod dela: Cztery pancerni i pies.
Od 13. leta.
- Rawlings Marjorie Kinnan:** V pomladi življenja. Roman. Prev. Fran Albreht. Ilustr. Jože Trpin. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 8°. (Biseri.) 2 knj.
Prevod dela: The yearlings.
Od 10. do 12. leta.
- Ribičič Josip:** Miškolin. Ilustr. Jelka Reichman. 4. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (48) str. 4°. (Zlata slikanica.)
Do 8. leta. *
- Rodari Gianni:** Pravljice po telefonu. Ilustr. Marjan Manček. Prev. Evelina Umek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta. *
- Rudolf Franček:** Kam je mama šla? Ljubljana, Državna založba Slovenije 1975. 227 str. 8°.
Od 12. leta.
- Scott Alan:** SOS za 747. Prev. Milan Mlačnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 224 str. + pril. 8°. (Ti vražje fantje v letečih škatlah.) Ilustr.
Prevod dela: Mayday 747.
Od 13. leta.
- Sekora Ondřej:** Dogodivščine mravljinčka Ferdinanda. Narisal Ondřej Sekora. Prev. Janez Mušič, verze prepisal Severin Šali. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 179 str. 4°. (Cicibanova knjižnica.)
Prevod dela: Knížka Ferdy mravence.
Od 5. do 10. leta.
- Seliškar Tone:** Mule. Ilustr. Božo Kos. 2. ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 119 str. 8°. (Moja knjižnica. Razred IV. 9.)
Od 10. do 12. leta.

Sienkiewicz Henryk: Križarji. Prev. Rudolf Molè. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1975. 8°. (Izbrana dela Henryka Sienkiewicza. 7, 8.) 2 knj.

Prevod dela: Krzyczacy.

Od 12. leta.

Sienkiewicz Henryk: V puščavi in goščavi. Prev. France Vodnik. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1975. 354 str. 8°. (Izbrana dela Henryka Sienkiewicza. 10.)

Prevod dela: W pustyni i w puszczy.

Od 10. do 12. leta.

Simončič Nace: Kljukec. Po televizijski nadaljevanji prir. Leopold Suhodolčan. Lutke izdelala Andra Avčinova. Barvni posnetki Mitja Škof. Ljubljana, Borec 1975. 110 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica.)

Od 9. do 11. leta.

Simonović Mihajlo: Zaledeneli cvet. Iz rokopisa prev. Stanko Jarc. Ilustr. Peter Bevs. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 189 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 185.)

Prevod dela: Zaledjeni cvet.

Od 13. leta.

Sitar Sandi: Mala vojna poštevanka. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 2. izd. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 44 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 9. do 11. leta.

Slovenske basni in živalske pravljice. Izbr. in ur. Alojzij Bolhar. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 250 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 8. leta. *

Snoj Jože: Avtomoto mravlje. Ilustr. Melita Vovk-Štih. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 134 str. 8°.

Od 7. do 10. leta.

Sončnica na rami. Pesmi za otroke od Frana Levstika do danes. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Biografske in bibliografske podatke o pesnikih in njihovem delu sta zbrala Boža Pleničar in Niko Grafenauer. Ilustr. Lidiya Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 282 str. 8°.

Do 10. leta.

Srajca srečnega človeka. Latvijske pripovedi. Prev. Cvetko Zagorski. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 297 str. 8°. (Zlata ptica.)

Prevod dela: Lатышские народные сказки.

Od 8. leta. *

Starovasnik Erna: Topli potok. Ilustr. Ive Šubic. Ponat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Čebelica. 184.)

Do 8. leta.

Stevenson Robert Louis: Otok zakladov. Prev. Pavel Holeček. Ilustr. Aco Maver. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 206 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Treasure island.

Od 10. do 12. leta.

Suhodolčan Leopold: Krojaček Hlaček. Ilustr. Marlenka Stupica. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (32) str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta. *

Šlo je šlo medvedovo. Slovenske ljudske. Poslikala Marija Vogelnikova. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Čebelica. 176.)

Poezija.

Do 8. leta.

Tavčar Ivan: V Zali. — Cvetje v jeseni. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 197 str. + pril. 8°. (Kondor. 146.)

Od 13. leta.

Tisoč in ena noč. Prev. Vladimir Kralj. Ilustr. Ulrik Schramm. Nova izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 215 str. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Märchen aus 1001 Nacht. Izvirna izdaja: Alf laila wa laila.

Od 8. leta. *

Tolstoj Lev Nikolaevič: Povestice. Ilustr. Alenka Vogelc. Prev. Cvetko Zagorski. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Čebelica. 185.)

Do 8. leta. *

Tri priložnostne igrice. Navodila napisala Draga Ahačič. Ljubljana, Pionirski dom 1975. 19 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Od 5. do 10. leta.

Tuwim Julian: Repica. Ilustr. Borut Pečar. Prev. Lojze Krakar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Čebelica. 177.)

Poezija.

Do 8. leta.

Twain Mark: Jenki iz Connecticuta na dvoru kralja Arturja. Prev. Ferdinand Miklavc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 380 str. 8°. (Humor.)

Prevod dela: A Connecticut Yankee in King Arthur's court. — Pravo ime avtorja Samuel Langhorne Clemens.

Od 12. leta.

Vandot Josip: Kekčeve zgodbe. Tekst za slikanico prir. France Bevk. Ilustr. Marička Koren. 3. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (64) str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 9. leta.

Vegri Saša: Jure kvak kvak. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 4°. (Velike slikanice.)

Pravo ime avtorice Albina Vodopivec.

Do 8. leta. *

Verne Jules: Skrivnostni otok. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Leon Koporc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 8°. (Zlata slikanica.) 2 knj.

Prevod dela: L'île misterieuse.

Od 12. leta.

Vrščaj Zima: Kaj je našel Šarek. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 10 str. 4°. (Lastovke.)

Do 8. leta.

Vuga Saša: Škorenjček Matevžek. Ilustr. Gvido Birola. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 98 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba 184.)

Od 7. do 10. leta.

Vzšlo bo sonce. Zgodbe iz narodnoosvobodilnega boja. Izbr. in ur. Niko Grafenauer. Ilustr. France Anžel, Dunja Furlani, Ančka Gošnik-Godec, Marjanca Jemec-Božič, Ivan Seljak in Ive Šubic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 228 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Wilde Oscar: Hiša granatnih jabolk. Prev. Ciril Kosmač. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 193 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 12. leta.

Zagorski Cvetko: Zimska zgodba. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 20 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Zajc Dane: Abecedarija. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (48) str. 22 x 28 cm.

Poezija.

Do 8. leta.

Zajc Dane: Živali na dvorišču. Ilustr. Luděk Maňas'ek. Bratislava, Mladé letá; Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (24) str. 21 x 22 cm. (Cicibanova knjižnica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Zidar Pavle: Glavne osebe na potepu. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 206 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 186.)

Pravo ime avtorja Zdravko Slamnik.

Od 10. do 12. leta.

Zidar Pavle: Kukavičji Mihec. Fotografija Janez Cimperman. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 78 str. + pril. 8°. (Od 13. leta.)

Zidar Pavle: Mulci. Maribor, Obzorja 1975. 201 str. 8°.

Od 12. leta.

Zlata ptica. Slovenska ljudska pravljica. Zapisal Matija Valjavec. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 2. nat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (17) str. 4°. (Zlata slikanica.)

Do 8. leta. *

Zorman Ivo: Rosni zaliv. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. 175 str. 8°.

Od 13. leta.

Župančič Oton: Uganke. Ilustr. Melita Vovk-Štih. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975. (16) str. 8°. (Čebelica. 183.)

Poezija.

Do 10. leta.

Zužek Branko: O lisici-dekllici. Po srbski ljudski pravljici. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Partizanska knjiga 1975. 36 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Poezija.

Od 7. do 10. leta.

POPIS DEL IZ HRVAŠKE KNJIŽNE PRODUKCIJE ZA MLADINO V LETU 1975

Milan Crnković

Andersen Hans Christian: Carevo novo ruho. Prer. M. Le Gwen, D. Soldi. Ilustr. P. Durand. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 8°.

Andersen Hans Christian: Djevojčica sa šibicama. Prer. M. Le Gwen, D. Soldi. Ilustr. P. Durand. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 8°.

Andersen Hans Christian: Odabrane bajke. Prev. Josip Tabak. Ilustr. Art studium, Zdenko Svirčić. Zagreb, Stvarnost 1975. 84 str. 4°.

Andersen Hans Christian: Palčica. Prer. M. Le Gwen, D. Soldi. Ilustr. P. Durand. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 8°.

Andersen Hans Christian: Pastirica i dimnjačar. Prer. M. Le Gwen, D. Soldi. Ilustr. P. Durand. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 8°.

Andersen Hans Christian: Postojani kositreni vojnici. Prer. M. Le Gwen, D. Soldi. Ilustr. P. Durand. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 8°.

Andersen Hans Christian: Ružno pače. M. Le Gwen, D. Soldi. Ilustr. P. Durand. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 8°.

Balog Zvonimir: Ja magarac. Ilustr. Nives Kavurić-Kurtović. Zagreb, Mladost 1975. 183 str. 8°. (Vjeverica.)

Balog Zvonimir: Nevidljiva Iva. Ilustr. Marija Putar-Žižić. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 135 str. 8°. (Vjeverica.)
Nagrada »Grigor Vitez« 1970, nagrada »Mlado pokolenje« 1970.

Balog Zvonimir: Pjesme sa šlagom ili šumar ima šumu na dlanu. Zanimanja. Ilustr. Ivica Antolčić. Zagreb, Školska knjiga 1975. 24 str. 4°. (Prva znanja.)

Pod tem nenavadnim naslovom je ta vse-kakor najslavnejši in najrepresntativnejši hrvaški otroški pesnik nanizal 22 pesmi na temo o poklicih. Najsi knjiga spada v zbirko Prva znanja, se otroci iz nje ne bodo dosti učili o poklicih, temveč bodo pesmi bolj doživljali kot element svojevrstne igre ali kot spodbudo za igro. Pravzaprav naj bi otroci že vse vedeli o teh poklicih, da bi se lahko prepustili sliki, zvoku, nonsensu, ki se oblikujejo okrog njih. Vsi ti poklici so za otroke privlačni in se jih z vso resnostjo igrajo. Naslovi pesmi so zgovorni: Poštar, Slastičar, Pekar, Konobar, Konduktor, Prometnik, Cvječar, Dimnjačar, Rudar, Ratar, Ribar, Stolar, Sumar, Zidar, Električar, Urar, Krojač, Postolar, Klobučar, Plesnik in na koncu pesem za najlepši poklic na svetu — Dijete. Duhovitost, nonsens, zvočni učinki, zvijače, domišljija — vse te značilnosti Balogove poezije srečujemo tudi tukaj. A kakor da tokrat Balog — morda zaradi na neki način naloženih tem — ne doseže višine svojih najboljših zbirk. Ilustratorju Antolčiću je uspelo pričarati tudi trodimenzionalnost Balogove poezije: spoznavno stvarnost, humoristično domiselnost in ustvarjalni nonsens.

Nagrada »Ivana Brlić-Mažuranić« za leto 1975. Nagrada »Grigor Vitez« za ilustracijo za leto 1975.

Do 10. leta.

Bevk France: Mali buntovnik. Prev. Andjelka Martić. Ilustr. Dalibor Parać. Zagreb, Mladost 1975. 124 str. 8°. (Vjeverica.)

Prevod dela: Mali upornik.

Brlić-Mažuranić Ivana: Čudnovate zgodbe šegrta Hlapića. Ilustr. Josip Vaništa. Pogovor A. G. Matoš. 8. izd. Zagreb, Mladost 1975. 134 str. 8°. (Vjeverica.)

Brlić-Mažuranić Ivana: Čudnovate zgodbe šegrta Hlapića. Prir. Marija Duš. Ilustr. Djuro Seder. Predg. Marija Duš. 2. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 118 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za V razred osnovne škole.)

Brlić-Mažuranić Ivana: Jagor. Ilustr. Cvijeta Job. Zagreb, Mladost 1975. 22 str. 4°. (Velike slikovnice.)

Samostojen natis iz knjige Najlepše priče Ivane Brlić-Mažuranić.

Brlić-Mažuranić Ivana: Kako je Potjeh tražio istinu. Ilustr. Cvijeta Job. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 4°. (Velike slikovnice.)

Samostojen natis iz knjige Najlepše priče Ivane Brlić-Mažuranić.

Brlić-Mažuranić Ivana: Najlepše priče Ivane Brlić-Mažuranić. Izbor iz knjige »Priče iz davnine«. Ilustr. Cvijeta Job. 2. proš. izd. Zagreb, Mladost 1975. 120 str. 4°.

Vsebina: Šuma Striborova — Jagor — Ribar Palunko i njegova žena — Kako je Potjeh tražio istinu — Regoč.

Brlić-Mažuranić Ivana: Priče iz davnine. Ilustr. Danica Rusjan. 10. izd. Zagreb, Mladost 1975. 200 str. 8°. (Vjeverica.)

Brlić-Mažuranić Ivana: Regoč. Ilustr. Cvijeta Job. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 4°. (Velike slikovnice.)

Samostojen natis iz knjige Najlepše priče Ivane Brlić-Mažuranić.

Brlić-Mažuranić Ivana: Ribar Palunko i njegova žena. Ilustr. Cvijeta Job. Zagreb, Mladost 1975. 24 str. 4°. (Velike slikovnice.)

Samostojen natis iz knjige Najlepše priče Ivane Brlić-Mažuranić.

Budak Pero: Luda priča i ostale pjesme za djecu. Zagreb, Intergraf 1975. 39 str. 8°. (Cvjetni vrtić.)

Pred to zbirko je avtor objavil tri zbirke pesmi za otroke in šest slikanic. Knjižica vsebuje 16 pesmi. Budak rad pesni dolge pesmi, epsko-lirske, v njih pripoveduje o temah, ki jih že dolgo varirajo v otroški poeziji. Le tu in tam, na primer v pesmi *Djeca pevaju*, čeprav ne opušta navedenih teženj, uporablja tudi novejša postopke, kot je na primer besedna igra.

Od 4. do 8. leta.

Copić Branko: Put u vedrinu. Izabrani stihovi. Prir. Karmen Milačić. Ilustr. Djuro Seder. 8. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 103 str. 8°. (Dobra knjiga.)

[Devedesettiri] 93 priče za djecu. Izbor priča za djecu iz časopisa »Radost«. U redakciji: Vilko Gliha Selan, Nada Iveljić, Vojin Jelić, Gustav Krklec, Andjelka Martić. Predg. Nada Iveljić. Zagreb, Naša djeca 1975. 180 str. 8°.

V tej knjigi je zbrana kratka proza 52 avtorjev, ki je bila objavljena v letnikih uglednega otroškega časopisa Radost. Ni lahko opredeliti pravo vrst teh pripovedi, med njimi so pravljice, povestice, črtice,

zapisi, lahko celo pesmi v prozi. Zastopani so naslednji avtorji: F. Bevk, S. Kolar, Z. Kolarić-Kišur, J. Pavičić, Z. Ruklić, D. Maksimović, G. Tartalja, M. Lovrak, G. Krklec, T. Seliškar, V. Majer, Z. Jušić-Eunik, V. Cvitan, M. Koritnik, G. Vitez, K. Brenkova, B. Jurca, B. Copić, G. Vido-
vić, A. Ristić, L. Zupanc, J. Barković, D. Dovjak Matković, Č. Variola, D. Oblak, V. Jelić, E. Peroci, V. Parun, Ivana Radić, M. Bjažić, M. Alečković, A. Martić, S. Femenić, D. Horkić, V. Brestova, V. Stahu-
ljak, P. Katalinić, Nedžati Žekerije, M. Gabelica, M. Matošec, D. Lukić, M. Buljan, N. Iveljić, M. Ratković, S. Skrinjarić, Z. Balog, D. Đurišić, M. Taritaš, N. Kapidžić-Hadžić, S. Sitar, A. Gardaš, I. V. Rorić. Bibliografske podatke je priredila Nada Iveljić. Zelo uporabna knjiga. Dober izbor iz dobrega časopisa.

Od 5. do 10. leta.

Djetinstvo i moje i tvoje. Prir. Neda Bendelja. Ilustr. Ljubo Ivančić. 6. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 119 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za IV razred osnovne škole. 4.)

Besedilo deloma v cirilici, deloma v latinici. Zastopani so tile pisatelji: Aleksa Mikić, Mihailo Gazivoda, Jelena Bilbija, Danko Oblak, France Bevk, Andjelka Martić, Momčilo Tešić, Tone Seliškar, Branko Copić, Palma Katalinić, Slavko Janevski, Ela Peroci, Čedo Vuković, Vojin Jelić, Zlata Kolarić-Kišur.

Dovjak-Matković Blanka: Priče iz Du-brave. Ilustr. Zlata Živković-Žilić. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 130 str. 8°. (Vjeverica.)

Dovjak-Matković Blanka: Tajana u zoo-loškom vrtu. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Mladost 1975. 16 str. 8°.

Evald Carl: Tiho jezero. Prir. Neda Bendelja. Ilustr. Stevo Binički. 6. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 79 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za IV razred osnovne škole. 3.)

Femenić Stanislav: Krijesnice. Ilustr. Zlata Živković-Žilić. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 116 str. 8°. (Vjeverica.)

Furlan Ivan: Izlet u Ameriku. Zagreb, Školska knjiga 1975. 107 str. 8°. (Mo-dra lasta.)

Avtor je opisal Ameriko, kakor jo je na študijskem potovanju videl in doživel kot človek, potnik in prosvetni delavec. Ob-
čudovanja vredno je, kako je znal Furlan svoja doživetja, vtise in sodbe preprosto in polno izraziti. Prav tako izziva začudenje, kako so ga za njega drugi načrtovali, privlačno, zanimivo, lahko bi rekli, celo napeto bran-
je, pa naj govori o Montani, Jellowstonu, San Franciscu, Chicagu, tovarni Eastman Kodak ali o ameriških študentih, dijakih in profesorjih. Čeprav je zasnovana kot informacija, prinaša ta knjiga tudi doži-
vetja. Knjigo bodo znali uživati in v njej odkriti vse njene vrednosti le zrelejši mla-
di bralci.

Od 9. do 14. leta.

Grimm Jakob in Wilhelm: Bajke. Prev. Viktor Kralj. Ilustr. Ferdo Kulmer. 8. izd. Zagreb, Mladost 1975. 167 str. 8°. (Vjeverica.)

Prevod dela: Deutsche Kinder- und Hausmärchen.

Grimm Jakob in Wilhelm: Odabrane bajke. Prev. Josip Tabak. Ilustr. Art studium. Zagreb, Stvarnost 1975. 52 str. 4°.

Prevod dela: Cuatro Cuentos de Grimm.

Ingolič Anton: Dječak sa dva imena. Omladinska pripovijest. Prev. Tone Potokar. Ilustr. Josip Vaništa. 6. izd. Zagreb, Mladost 1975. 150 str. 8°. (Vjeverica.)

Prevod dela: Deček z dvema imenoma.

Ivanišević Drago: Mali, ne maline. Ilustr. Boris Dogan. 2. proš. izd. Zagreb, Mladost 1975. 104 str. 8° (Vjeverica.)

Iveljić Nada: Konjić sa zlatnim sedlom. Ilustr. Danica Rusjan. 4. izd. Zagreb, Mladost 1975. 121 str. 8°. (Vjeverica.)

Jakševac Stjepan: Vesela godina. Ilustr. Danica Rusjan. 4. izd. Zagreb, Mladost 1975. 113 str. 8° (Vjeverica.)

Jušić-Seunik Zdenka: Vode su pjevale. Ilustr. Nives Kavurić-Kurtović. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 130 str. 8°. (Vjeverica.)

Kalac Dinko Š.: Prolice. Pula, Sindikalna organizacija brodogradilišta »Uljanik« 1975. 35 str. 8°.

Risbe v knjigi so delo učencev Osnovne eksperimentalne šole »Neven Kirac« v Puli.

Avtor je delavec v puljski ladjedelnici. Petindvajset zelo kratkih pesmi v pazinski čakavščini. V kratkih verzih, v katere se vztrajno vsiljujejo osmerek, sedmerek in šesterek, pa tudi v še krajših, avtor na preprost način variira motive, ki so blizu vaškemu otroku. To so pokrajinske slike ali doživetja živali in stvari, ki so otroku ljube (ciklama, zvonček, potok, večer na vasi, mlin, zajec in pod.). Avtor se v nekaterih pesmih srečno izogne pastem banalnosti, ki prežijo v preveliki pogostosti teh motivov iz starejše otroške poezije, in sicer z dialektom, ki osvežuje, ter z dobro izbranimi primerami in z ritmom. Takšne so pesmi Visibaba, Potok, Podne, Žvejarin. Do 10. leta.

Katalinić Palma: Snovi na dnu mora. Ilustr. Vlado Jakelić. Zagreb, Mladost 1975. 26 str. 4°. (Velike slikovnice.)

V slikanici je poleg ilustracij, v katerih kakor da se je prek živih, bistrih, polnih barv morske pokrajine, potokov, ladij, morskih prebivalcev razlilo morje, je tudi dosti teksta — cela zgodba o potovanju

dveh dečkov in deklice, zvrhano polne z avanturami.

Do 8. leta.

Kokić Daniel: Dnevnik malog Jurića. Ilustr. Ivica Bednjanec. Rijeka, Dometi 1975. 240 str. 8°.

Zelo nenavadna otroška knjiga, če to sploh je. Kaže pa, da je, ker so jo učenci višjih razredov osnovne šole na Reki hitro razgrabili. Pravzaprav je kolaž satiričnih, humorističnih, skečevskih enot in zbirka namišljenih dnevniških zapisov ali opažanj fakina Jurića, v katerih je govora o širšem primorskem okolju, ljudeh, pojavih; poenostavljeni otroški stil nima funkcije, da bi tekst približal otrokom, temveč stvari, gledane iz dozdevne »naivne« otroške perspektive, dobijo humoristično satirično dimenzijo. Kokić prevzema dečka Jurića iz humorističnih zapisov Cara Emina v starih otroških časopisih. Toda Kokićev Jurić ni smešni topoglavček, temveč zelo bister deček, včasih pravzaprav niti ni deček, ampak satirik s krinko dečka, kot tudi dnevnik ne zajema, kakor bi to bilo na prvi pogled videti, eno leto, temveč več let. Satirične bodice in humoristični učinki niso na ravni, na kateri se gibljejo otroci. Tarča satire so družbene deformacije, navade, morala, odnosi v družini ipd. Humor je otrokom brez dvoma blizu — ali tudi satira? Čakavsko reški žargon in otroški »frajerski« govor sta v skladu z drugimi elementi knjige. Kaže, da se bo moral avtor v novi izdaji vendarle odločiti, ali se bo še bolj oddaljil od otrok in se usmeril popolnoma v satiro, iz katere izhaja, ali pa bo v čistejši obliki stopil na otroška tla.

Od 9. do 14. leta.

Kolar Slavko: Nogometna utakmica i druge pripovijetke za djecu. Prir. i predg. napisao Stjepko Težak. Ilustr. Zlatko Bourek. 5. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 95 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za V razred osnovne škole.)

Kolarić-Kišur Zlata: Moja zlatna dolina. Ilustr. Zdenka Pozaić. 2. prošireno izd. Zagreb, Mladost 1975. 178 str. 8°. (Vjeverica.)

Krklec Gustav: Majmun i naočale. Ru-kovet za velike i male. Ilustr. Nives Kavurić-Kurtović. 6. izd. Zagreb, Mladost 1975. 140 str. 8°. (Vjeverica.)

Nagrada »Grigor Vitez« 1976. Nagrada »Mlado pokolenje« 1969.

Kušan Ivan: Uzbuna na zelenom vrhu. Ilustr. Ordan Petlevski. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 191 str. 8°. (Vjeverica.)

Kušec Mladen: Moja zemlja. Verzi. Ilustr. Diana Bourek. Zagreb, Mladost 1975. 20 str. 8°.

Vsebuje tudi: Svečana pionirska zaobljuba ob sprejemu v zvezo pionirjev Jugoslavije — avtor Emil Paravina.

Loborec Božena: Četiri dječaka i jedan pas. Istinite priče. Ilustr. Branko Vu-

janović. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 139 str. 8°. (Vjeverica.)

Lovrak Mato: Anka Brazilijanka. — Francek drugi hrabri. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Mladost 1975. 130 str. 8°. (Vjeverica.)

Lovrak Mato: Družba Pere Kvržice. Ilustr. Danica Rusjan. 7. izd. Zagreb, Mladost 1975. 137 str. 8°. (Vjeverica.)

Lovrak Mato: Vlak u snijegu. Ilustr. Josip Vaništa. Pogovor Danko Oblak. 10. izd. Zagreb, Mladost 1975. 103 str. 8°. (Vjeverica.)

Madjer Miroslav Slavko: Pišta s vašarišta. Ilustr. Francina Dolenec. Zagreb, Školska knjiga 1975. 24 str. 8°. (Modra lasta.)

24 pesmi. Čeprav niso razporejene, bi se dale uvrstiti v dva ciklusa: nonsenske pesmi, zasnovane na igri nasprotij, na zvočnih učinkih in sanjarijah, povezanih z likom nenavadnega dečka Pište, ter pesmi brez kakšnega tematskega ogrodja, pesmi o naravi, pokrajini, osebah in pod. Prve so učinkovitejše, modernije, bolj izdelane, druge bolj osebne in doživete. Za prvo skupino so značilne: Kad Pišta priča, Lud dud, za drugo: Mala Cuna, Milin na Kupi, Lijeni Bosut, Mala rijeka, Rašeljka. Crno-bele ilustracije ob vsaki pesmi so bližje lirskosti druge skupine pesmi kot oglatosti in spopadom nonsensa.

Od 4. do 8. leta.

Maksimović Desanka: Ptice na česmi. Ilustr. Ivan Kožarić. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 128 str. 8°. (Vjeverica.)

Marović Tonči Petrasov: Ča triba govorit. Zagreb, Školska knjiga 1975. 32 str. 8°. (Modra lasta.)

30 pesmi v splitskem narečju. Izhajajo iz neposrednega stika z otrokom, tuja sta jim kakršnakoli konstrukcija in prisiljenost. Po taktu so pogosto sorodne ljudskim pesmicam, namenjenim majhnemu otroku. Bolj kot bližino kateregakoli sodobnega vodilnega otroškega pesnika je čutili zvezo s tisto naravno in pogosto nonsensko poezijo, kakršna se je v tem kraju ustno prenašala in govorila majhnim otrokom. Takšne so posebno pesmi: *Puten vitar puva*, *Uspavanka*, *Mrkli mrak nepomak*, *Ča po moru plovi* in tista o Mari Krpašinki, s katero strašijo otroke. Med temi pesmimi in še nekaterimi s spretno in prikupno besedno igro, kot so pesmi *Na krivom moru*, *Mirjana i Luka*, *Puši vitre* in pod., je treba iskati najboljše verzje, ki so bili tega leta napisani za otroke na Hrvaškem. Marović najde pravi ton, kadar straši otroke, kadar se z njimi igra, kadar pred njimi razvija lirsko sliko, kadar oblikuje nenavadni ritem iz starih osmercev, sedmercev in šestercev in ljudski orkestraciji. V času, ko se v pesniški ustvarjalnosti za otroke preveč občuti shema in ko številne besedne igre in nonsenske pesmi postajajo zvite in nenaravne in se tako oddaljujejo od otrok, pomeni Marovičeva preprosta poezija, ki ji je v oporo prepričljiva avtentična

narečna realiteta, osvežitev. *Mrkli mrak nepomak* spada med najboljše, kar se je v hrvaški poeziji zapelo otroku.

Ilustracije: risbe deklice, nastale v času od njenega 3. do 6. leta.

Do 9. leta.

Matošec Milivoj: Dječak sa Sutle. Ilustr. Branko Vujanović. Zagreb, Mladost 1975. 144 str. 8°. (Vjeverica.)

Potem ko je napisal ducat otroških romanov, v njih je raziskoval nekaj modelov otroških romanov, eksperimentalni tudi z elementi fantastike in se vztrajno vračal k svoji verziji sodobnega, recimo mu lovra-kovsko-kästnerovskega romana (takšen je začetni roman *Tragom brodskega dnevnika*, najuspelejši pa *Tiki traži neznanca*) je plodni mladinski pisatelj mestnih motivov in okolja v romanu *Dječak sa Sutle* oblikoval podobo vaškega dečka in rekonstruiral otroštvo iz časa na prelomu 19. in 20. stoletja — lik in otroštvo predsednika Tita. Matošec se je v tem delu izognil paterem pretirane dokumentarnosti in patečnosti, katere rezultat bi bil beg v legendo, in se je dobro znašel v kmečkem okolju. Tako je ustvaril zelo berljiv roman o malem bistrem vaškem dečku, ki odrasča v zelo revni kmečki družini, med ljudmi, ki kot mati, oče ali še posebej ded izžarevajo ljubezen in toplino v življenju, polnem tegob. Pokazal je značilne poteze marljivosti in optimizma znotraj dogajanja v tako ozkem krogu in v razsežnosti, ki nikoli ne prehaja čez okvire vaškega otroštva. Zelo preprost izraz z bogatim dialogom prispeva k prepričljivosti dogajanja. Lik malega Josipa je zelo zanimiv in prepričljiv lik vaškega dečka.

Od 8. do 13. leta.

Matošec Milivoj: Strah u ulici lipa. Ilustr. Branko Vujanović. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 179 str. 8°. (Vjeverica.)

Izšlo ob 25-letnici avtorjevega književnega dela. Nagrada »Grigor Vitez« 1948. Nagrada »Mlado pokolenje« 1968.

Mi smo takvi i gotovo. Prir. Čedo Variola. Ilustr. Josip Vaništa. 7. neizmijenjeno izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 39 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za II razred osnovne škole. 2.)

Milčec Zvonimir: Zvižduk s Bukovca. Ilustr. Oto Reisinger. Zagreb, Mladost 1975. 163 str. 8°. (Vjeverica.)

Novi pisec otroških romanov! Zvonimir Milčec se s tem romanom pridružuje vrsti hrvaških mojstrov romana, kakršen je bil Lovrak ali kakršna sta sodobnika Matošec in Kušan. Milčec se v tej vrsti predstavlja kot eden dobrih. Na svoj način ohranja ogrodje sodobnega otroškega romana: prikazuje skupino otrok, pravzaprav skupino dečkov, ki se ji deklice kdaj pa kdaj pridružujejo; v skupini poudarja glavnega dečka, Gizo, vendar skrbno pazi, da iz njega ne napravi genialnega vodje, ki bi skupino vodil k velikim dejanjem; za priporočilo izbira svoj rodni Bukovac, v času avtorjeve mladosti vas, danes del Zagreba; dečkom daje priložnost, da se izkažejo znotraj družine, v majhnih dejanjih, v spopadih z drugimi skupinami, v igrah in

tekmovanju pred deklicami, v odnosu do odraslih — posameznikov, ki so otrokom zanimivi, ali otrokom najbližjih nosilcev pogledov na svet ali načina življenja. Roman govori o revnih predmestnih otrocih, njihovih drobnih prigodah ali igrar, v katerih se postavijo proti takim, ki si lastijo prednost, proti razvajencem in mehkuznežem. Takšno okolje in takšno stališče sta zahtevala od Milčeca tudi določene stiline značilnosti: otroški žargon, vzdusje strahu, nevarnosti, žilavosti, humorja. Vse to je Milčec znal ustvariti, ne da bi oblikoval kompaktno fabulo niti velike junake, ne da bi prehajal, razen deloma, okvire spoznavnega otroštva dečkov na robu mesta, kakršni so v tem romanu Giza, Truli, Dugi, Bimbo in drugi.

Od 8. do 13. leta.

Najmlajši kaj. Izbor izvršili Branko Hribar, Stjepan Jakševac, Marijan Selman, Jura Stubičanec, Ratko Zvrko. Krapina, Narodno sveučilište »Ivica Božić«; Zagreb, Mladost 1975. 129 str. 8⁰.

Izbor pesmi s festivala otroškega pesniškega ustvarjanja v kajkavskem narečju »Najmlajši kaj«, ki ga vsako leto priredijo v Krapini. Ta zbirka vsebuje pesmi, ki so izstopale na festivalih 1972, 1973, 1974. Avtorji so učenci osnovnih šol iz krajev, v katerih se govori kajkavščina. V pesmih teh najmlajših ustvarjalcev se tu in tam najdejo iskreni plamenčki otroških doživetij, originalni izrazi iz lastnega, svetu malo znanega okolja, nenavadne oblike raznovrstnih kajkavskih jezikovnih variant. To velja za del izbora, medtem ko se drugi žal bolj ravna po vsiljenih temah, po popevkarso domoljubni in lokalno patriotski patetiki, po tako imenovani poeziji dobre volje ob čašici, ki je drugače ne bi pričakoval od otrok, in podobno. Zdi se, da učitelji močno vplivajo na otroško ustvarjalnost. Če že mora biti tako, bi bilo dobro, ko bi našli take načine, s katerimi bi ujeli pri otrocih, kar je neposredno, lastno, iskreno, zunaj klišejev.

Nazor Vladimir: Bijeli Jelen. Ilustr. Josip Generalić. Zagreb, Mladost 1975. 22 str. 4⁰. (Velike slikovnice.)

Besedilo prirejeno za slikanico.

Nove priče i basni. Prir. Čedo Variola. Ilustr. Danica Rusjan. 7. neizmijenjeno izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 36 str. 8⁰. (Dobra knjiga, lektira za II razred osnovne škole. 1.)

O Mišu i satovima. Tekst i ilustr. Zlatko Bourek... et al. Zagreb, Školska knjiga 1975. 24 str. 4⁰.

Oblak Danko: Zelena patrola. Izviđačke priče. Ilustr. Djuro Seder. Zagreb, Mladost 1975. 165 str. 8⁰. (Vjeverica.)

Osmijeh u oku. Izbor pjesama. Prir. Čedo Variola. Ilustr. Djurdjena i Živko Haramija. 7. neizmijenjeno izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 33 str. 8⁰.

(Dobra knjiga, lektira za II razred osnovne škole. 4.)

Paljetak Luko: Miševi i mačke naglavčke. Ilustr. Diana Kosce-Bourek. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 97 str. 8⁰. (Vjeverica.)

Perković Juraj Josip: Cipele broj 42. Naslovna strana i vinjete Juraj Josip Perković. Sisak, Društvo za kulturno djelatnost mladih »I. L. Ribar« 1975. 43 str. 8⁰.

Perković Juraj Josip: Kocka nije slon. Sisak, Vlastita naklada. 51 str. 8⁰

Perković Josip Juraj: Muha s dvije glave. Crteži Josip Juraj Perković. Izdavač Sisak, OK SSOH, 1975 (?). 49 str. 8⁰.

23 pesmi. Perković se je usmeril v nonsensko otroško poezijo in v njej išče svoj pot. Ravna se bolj po smeri, v kateri so vidne sledove vtisnili pesniki beograjskega književnega kroga, kot pa po glavnem hrvaškem reprezentantu takšne poezije Zvonimiru Balogu. To je nonsens fantastičnih slik, konstrukcije, kolaža, ustvarjanja zanimivih tvorbi, ki kljub irealnosti ni treba, da so obrnjene od stvarnosti. Perkovićeve pesmi zaslužijo pozornost.

Peroci Ela: Djeco, laku noć. Prev. Ruža Lucija Petelinova. Ilustr. Danica Rusjan. 3. prošir. izd. Zagreb, Mladost 1975. 127 str. 8⁰. (Vjeverica.)

Prevod dela: Za lahko noć.

Perrault Charles: Odabrane bajke. Prev. Josip Tabak. Ilustr. Art studium. Zagreb, Stvarnost 1975. 52 str. 4⁰.

Prevod dela: Cuarto cuentos de Perrault.

Pjesme za nas i o nama. Prir. Neda Bendelja. Ilustr. Djuro Sedar. 6. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 62 str. 8⁰. (Dobra knjiga, lektira za IV razred osnovne škole. 6.)

Besedilo tiskano deloma v cirilici, deloma v latinici. Zastopani so tile pisatelji: Grigor Vitez, Miljenko Milanković, Nikola Pavčić, Jovan Jovanović Zmaj, Bogumil Toni, Desanka Maksimović, Vladimir Vidrić, Predrag Govedarović, Vesna Parun, Dušan Kostić, Sukrija Pandžo, Momčilo Tešić, Stjepan Jakševac, Dobrica Cesaric, Dragan Lukić, Gustav Krklec, Oton Zupančić, Mira Alečković, Vasil Kunovski, Ratko Zvrko, Gligor Popovski, Zlata Kolarić-Kišur, Josip Pupačić, Dragutin Tadijanović, Dušan Radović, Slavko Janevski, Slobodan Lazić, Miroslav Antić.

Prežihov Voranc: Djurdjice. Prir. i predgovor napisala Mara Zuber. Prev. Hijacint Petris. Ilustr. Zlatko Šulentić. 10. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 76 str. 8⁰. (Dobra knjiga, lektira za V razred osnovne škole.)

Prevod dela: Solzice.

Pričaju nam. Prir. Neda Bendelja. Ilustr. Vasilije Jordan. 6. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 103 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za IV razred osnovne škole. 1.) Besedilo tiskano deloma v cirilici, deloma v latinici. Izbor iz del Ivane Brlić-Mazuranić, H. C. Andersena in bratov Grimm.

Priče o životinjama. Prir. Čedo Variola. Ilustr. Frano Baće. 7. neizmijenjeno izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 39 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za II razred osnovne škole. 3.)

Puškin Aleksandar Sergejevič: Bajke. Prir. Milena Večerina. Ilustr. Miljenko Stančić. 10. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 79 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za V razred osnovne škole.)

Radić Milan: Dobro jutro, ptice. Ilustr. Vilko Gliha Selan. Zagreb, Milan Radić 1975. 96 str. 8°.

Već kot sedemdeset pesmi v petih ciklusih. Naslov je ustrezen. Videti je, kot da se pesnik sprehaja po omejenem prostoru, ki ga sestavljajo zagrebški parki, ulice, šolska dvorišča, spomini iz otroštva, gleda okrog sebe, le kdaj pa kdaj v nebo proti vesoljskim daljavam, in opaža rastline, ptice, stvari, hiše, pojave, spremembe v toku dneva in letnih časov — vse to pozdravlja s pesniškim zapisom, lirsko registracijo, z opisom, v katerem so poudarjene bistvene poteze, s sliko, ki prinaša svežino, a vodi v refleksijo. Govor je umirjen, odmerjenih korakov, ne nagiba se k poskočnosti ali neulovljivosti nonsensa. Ta govor v verzih je včasih enoličen, vendar pa ostaja samosvoj, ne teka v modni nekritičnosti za razglašenimi idoli. Radić vabi nekoliko starejšega otroka na sprehod in ga opozarja na lirske odbleske, ki jih nudijo narava ali predmeti. Otroka spodbuja k razmišljanju in spominjanju. Ta umirjena, dognana, premišljena zgrajena poezija ni uspavajoča in dolgočasna, in vsakdanjika zatajnost njegove skrleti, morda pozabljene ali prezrte vrednosti.

Rodari Gianni: Torta na nebu. Prev. Dušanka Vuletić. Ilustr. Zdenka Požaić. Zagreb, Mladost 1975. 93 str. 8°. (Vjeverica.)

Prevod dela: La torta in cielo. Šesta knjiga modernega italijanskega pisatelja, dobitnika Andersenove nagrade, v hrvaškem prevodu. Rodari se je že udomačil na Hrvaškem. Tudi v tej knjigi se ravna po svoji tehniki fantastične pravljice in gradi irealno situacijo (zaradi napake pri konstruiranju profesor namesto atomske gobe izdela velikansko torto), v kateri se dobrih otrokom, ki so rešeni napak odraslih (vojaška vojaške priprave), in v katero kot angažiran pisatelj na relativno nevsiiljiv način vgrajuje tendenco: boriti se za mir, življenje, ljubezen in proti sovraštvu ter potrošnji v uničevalne namene. Čeprav ima pravilica nekoliko razvlečeno konstrukcijo, je umetniško duhovita in izvirna (vojaška obkoljuje torto kot vesoljski predmet, otroci »raziskujejo« v torti in na njej). Od 6. do 10. leta.

Spyri Johanna: Hajdi. Prev. Živojin Vukadinović. Ilustr. Raul Goldoni. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 241 str. 8°. [cir.] (Vjeverica.) Prevod dela: Heidi.

Stowe Harriet Beacher: Čiča Tomina koliba. Prev. Zorislav Dukatić. 6. izd. Zagreb, Mladost 1975. 429 str. 8°. (Jelen.)

Prevod dela: Uncle Tom's cabin.

Swift Jonathan: Gulliverova putovanja. Prir. i predgovor napisao Dragutin Brigljević. Prev. Iso Velikanović. Ilustr. Zvonimir Wyrubal. 9. izd. Zagreb, Školska knjiga 1975. 127 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za V razred osnovne škole.)

Prevod dela: The travels into several remote nations of the world by Samuel Gulliver.

Šarić Vlatko: Miško. Pripovijesti iz životinjskog svijeta. Ilustr. Branko Vujanović. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 193 str. 8°. (Vjeverica.)

Škrinjarić Sunčana: Kaktus bajke. Ilustr. Biserka Baretić. 2. izd. Zagreb, Mladost 1975. 141 str. 8°. (Vjeverica.) Nagrada »Grigor Vitez« 1970.

Škrinjarić Sunčana: Zmaj od stakla. Izbor priča. Ilustr. Maria Duga. Zagreb, Mladost 1975. 166 str. 8°. (Vjeverica.) To je antologija najboljših pravljic ene najpomembnejših hrvaških otroških pisateljic. Pravljice so izbrane iz njenih treh dosedanjih uspelih knjig pravljic: *Kaktus bajke* (1970), *Ljeto u modrom kaputu* (1972) in *Dva smijeha* (1973). Antologija vsebuje 34 pravljic v šestih ciklusih in odlično predstavlja avtorico. Do 13. leta.

Šoljan Antun: Ovo i druga mora. Ilustr. Vjekoslav Brešić. Zagreb, Školska knjiga 1975. 80 str. 8°. (Modra lasta.)

V tej knjigi samo nenehno sklicevanje na deda spominja na otroštvo, in to po shemi: imam deda, sem otrok. Teksti so pravzaprav lirsko-potopisni-fantastični-feljtonistični zapiski na temo morja, pomorstva, ladij in mornarjev. Če naj bi knjiga poučevala, potem se je poučnost razblinila v sanjarjenju in zgodbah. Če bi hoteli, da poprečni dvanajstletnik razume vsako od zgodb, bi moral biti komentar na koncu zajetnejši. Ni škoda, da je prvo literarno besedilo, ki je zamenjalo v takšnih tekstih običajni kvaziliterarni okvir, odstranilo nauk, vendar se zdi, da je besedilo pretežko za otroke. Od 16 poglavij (zgodb) močnejše izstopajo: *Brod u boci*, *Kapetan Jere*, *Bljedi mornar*, *Posljednji izveštaj*. Zeleno-črno-bele ilustracije Vjekoslava Brešića dobro dopolnjujejo besedilo.

Tamo negdje preko gora i izabrane priče. Prir. Neda Bendelja. Ilustr. Ivan Švertasek. 6. izd. Zagreb, Školska

knjiga 1975. 118 str. 8°. (Dobra knjiga, lektira za IV razred osnovne škole. 2.) Besedilo tiskano deloma v cirilici, deloma v latinici. Zastopani avtorji: Vladimir Nazor, Angel Karaličev, Karel Capek, Marcel Aymé.

Taritaš Milan: Medaljoni. Pogovor Zvonimir Bartolić. Čakovec, Zrinski 1975. 72 str. 8°. (Biblioteka poezije. 16.)

Taritaševa druga pesniška zbirka za otroke vsebuje 70 pesmi v petih ciklikih. Pisec spremene besede Bartolić poudarja kot posebno vrednost Taritaševe poezije v tej in prejšnji zbirki (*Pauk i frulica*, 1972) »revolucijsko kmečko, vaške tematike«. Naslovi pesmi (*Medu pšenicama*, *Seosko svanuće*, *Jutro na dvorištu*) in ciklov (*Seosko svanuće*, *Susreti u voćnjaku*, *Jesenski medaljoni*) podpirajo takšno mišljenje. Toda v celoti je to vendarle bolj hotenje kot notranja potreba ali avtorjeva novost. Pesnik se enako dobro znajde med vaškimi in mestnimi motivi. Zdi se celo, da bi iskrenješe pesmi lahko našli v ciklusu *Zagrebulje* kot med prejšnjimi. V tej zbirki je preveč deskriptivnosti in sistematičnosti, ki ne prepriča o pristnosti doživljanja. Če v ciklu *Susreti u voćnjaku* najdemo naslove: Breskva, Višnja, Orah, Kruška, Sljiva, Kupina, Jabuka, Kajsija, Jagoda pa še Maline, Dud, Smokva, Banana, Limun, potem ta srečanja in ta sadovnjak postane neprepričljiva in irealna, pri tem pa je treba pripomniti, da se pesnik ni spuščal v irealno igro. Deskriptivnost in sistematičnost hitro spremljajo dodatni pojavi — povzdignjenost nad otroka in nagajanje k poučevanju. V pesmih, v katerih so ti pojavi manj očitni, privre na plan lepota vedrega in preprostega Taritaševega izraza.

Do 10. let.

Twain Mark: Pustolovine Toma Sawyerja. Prev. Tatjana Blažeković. 5. izd.

Zagreb, Mladost 1975. 179 str. 8°. (Jelen.)

Prevod dela: The adventures of Tom Sawyer.

Vandot Josip: Kekec nad samotnim ponorom. Prev. Andjelka Martić. Ilustr. Ordan Petlevski. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 145 str. 8°. (Vjeverica.)

Prevod dela: Kekec nad samotnim breznom.

Verne Jules: Djeca kapetana Granta. Prev. Petar Mardešić. 6. izd. Zagreb, Mladost 1975. 581 str. 8°. (Jelen.)

Prevod dela: Les enfants du capitaine Grant.

Vidović Gabro: Kurir sa Psunja. Ilustr. Ferdinand Kulmer. 3. dop. izd. Zagreb, Mladost 1975. 235 str. 8°. (Vjeverica.)

Vitez Grigor: Igra se nastavlja. Ilustr. Ordan Petlevski. 3. izd. Zagreb, Mladost 1975. 107 str. 8°. (Vjeverica.)

Vitez Grigor: Kad bi drveće hodalo. Ilustr. Djuro Seder. 6. izd. Zagreb, Mladost 1975. 78 str. 8°. (Vjeverica.)

Nagrada mesta Zagreba. Nagrada Mladosti.

Zvrko Ratko: Grga Čvarak. Ilustr. Branko Vujanović. 5. izd. Zagreb, Mladost 1975. 149 str. 8°. (Vjeverica.)

Župančič Oton: Ciciban i druge pjesme za djecu. Prev. Gustav Krklec i Grigor Vitez. Ilustr. Nives Kavurić-Kurtović. 5. izd. Zagreb, Mladost 1975. 80 str. 8°. (Vjeverica.)

Prevod dela: Ciciban.

IZBOR KNJIG ZA MLADINO IZ KNJIŽNE PRODUKCIJE V BOSNI IN HERCEGOVINI LETA 1975

Habiba Ovcina

Alečković Mira: Zbogom velika tajno. (Ilustr. Sava Nikolić. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 140 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 12. leta.

Andersen Hans Christian: Bajke. (Prev. Mak Dizdar. Ilustr. Hamid Lukovac. 4. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 139 + 1 str. 8°. [cir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 10. do 13. leta.

Andrić Ivo: Kula i druge pripovetke. (Izbor Juraj Marek. Ilustr. Željko Marjanović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 101 + 3 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 13. leta.

Antić Miroslav: Plavi čuperak. Pesme. (Ured. Muris Idrizović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 60 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 10. do 13. leta.

Bevk France: Knjiga o Titu. (Prev. i ured. Muris Idrizović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 92 + 4 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Knjiga o Titu.

Od 9. do 12. leta.

Bevk France: Smijeh kroz suze. (Prev. Jovanka Hrvaćanin i Anđelka Martić. Ilustr. Ivan Petković. 5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 135 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 10. do 12. leta.

Brlić-Mažuranić Ivana: Šuma Striborova. (Predgovor Radojka Radulović.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 86 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 8. do 12. leta.

Bulajić Stevan: Izviđači vidrinog jezera. (Ilustr. Husnija Balić. 4. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 137 + 3 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 11. leta.

Carroll Lewis: Alisini doživljaji u začaranoj zemlji. (Prev. Anton Glavina. Stihove prepjevao Velimir Milošević. Ilust. Božo Stefanović. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 119 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Alice's adventures in Wonderland.

Lewis Carroll (ps.) = Charles Ludwige Dodgson.

Od 9. do 12. leta.

Collodi Carlo: Pinokio. (Prev. Razija Sarajlić. Ilustr. Hamid Lukovac. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 151 + 1 str. 8°. [cir.] (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Pinocchio.

Carlo Collodi (ps.) = Carlo Lorenzini.

Od 6. do 10. leta.

Čolaković Radoljub: Zapisi iz oslobođilačkog rata. (2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 146 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 13. leta.

Čopić Branko: Bašta sljezove boje. (Izbor Rajko Petrov Nogo. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 133 + 3 str. 8°. [cir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 13. leta.

Čopić Branko: Bitka u zlatnoj dolini. Ilustr. Hamid Lukovac. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 164 + 4 str. 8°. [cir.] (Biblioteka Lastavica.)

Do 12. leta.

Čopić Branko: Bosonogo djetinjstvo. (Ilustr. Adi Mulabegović. 4. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 146 + 2 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 13. leta.

Čopić Branko: Ježeva kuća. (Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 30 + 2 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Izšlo v cirilici in latinici.

Do 8. leta.

Čopić Branko: Našim najmlađim. (Ilustrirano. Preštampano.) Sarajevo, NIŠP »Oslobođenje« 1975. 13 + 1 str. 8°.

Vsebina: Pismo druga Branka Čopića pionirima Podgrmeča. — Patroldžija.

Besedili sta bili prvotno objavljeni na ozemlju Korduna, izdal ju je Zemaljski odbor USAOJ v partizanski tiskarni v začetku leta 1944.

Do 13. leta.

Čopić Branko: Orlovi rano lete. (5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 139 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 13. leta.

Čopić Branko: Orlovi rano lete. (Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 159 + 1 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 13. leta.

Čopić Branko: Priče partizanke. (Ilustr. Fehim Avdić. 5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 117 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 13. leta.

Čopić Branko: U svetu medveda i leptirova. Čarobna šuma. (Ilustr. Hamid Lukovac. 5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 100 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 10. do 12. leta.

Čopić Branko: U svijetu medvjeda i leptirova. Doživljaji mačka Toše. (Priredio Dragoljub Jeknić. Predgovor napisao D. J. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 119 + 1 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 10. do 12. leta.

Diklić Arsen: Ne okreći se, sine. (Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 86 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 13. leta.

Erben Karel Jaromir: Dugonja, Trbonja, Vidonja. (Izbor i prev. Jan Beran. Ilustr. Hamid Lukovac. 2. izdanje.)

Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 102 + 2 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 8. do 10. leta.

Erben Karel Jaromir: Dugonja, Trbonja, Vidonja. (Ured. Milica Grabovac. Ilustr. Željko Marjanović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 30 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Izšlo v cirilici in latinici.

Od 8. do 10. leta.

Eršov Petr Pavlovič: Konjić Grbonjić. (Prev. Radovan Ivšić i Malik Mulić. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 84 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Konjok — Gorbunok.

Od 8. do 10. leta.

Eršov Petr Pavlovič: Konjić Grbonjić. (Prev. Velimir Milošević. Ilustr. Omer Omerović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 99 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Konjok — Gorbunok.

Od 8. do 10. leta.

Gorkij Maksim: Djetinjstvo. (Prev. Angelina Zubac. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 212 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Detstvo.

Maksim Gorkij (ps.) = Aleksander Maksimovič Peškov.

Od 13. leta.

Hozić Advan: Tri Ješina junačka dana. (Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 127 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 9. do 12. leta.

Hromadžić Ahmet: Bistri potoci. (Ilustr. Danica Rusjan. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 151 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 12. leta.

Idrizović Nusret: Mrav i aždaja. (Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 114 + 2 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Od 9. do 12. leta.

Ingolić Anton: Gimnazijalka. Roman. Prev. Valerija Skrinjar-Tvrz. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 248 + 2 str. 8°. (Biblioteka Pingvin.)

Prevod dela: Gimnazijka.

Od 13. leta.

Ingolić Anton: Tajno društvo P. G. C. (Prev. Vida Supićić. Ilustr. Husnija Balić. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin

- Masleša« 1975. 113 + 3 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Prevod dela: Tajno društvo PGC.
Od 10. do 12. leta.
- Janevski Slavko:** Karamba, Baramba. (Prev. Josip Stošić. Ilustr. Husnija Balić. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 143 + 1 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 9. do 12. leta.
- Jurgielewiczowa Irena:** Nemirni časovi. (Prev. Petar Vujičić.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 184 str. 8°. (Biblioteka Pingvin.)
Prevod dela: Neispokojne godziny. Avtorica knjige je sodobna poljska pisateljica. Na svoj način je prikazala značilnosti sodobnega sveta in življenja. V fabulativno povezanih poglavjih prikazuje svet mladih (dekleta Kasje in mladeniča Januša), svet nemira, prvih ljubezenskih čustev. Po tematiki izrazito sodoben tekst z jasnimi humanističnimi sporočili, hkrati pa zelo napeto in zabavno branje za mladino.
Od 13. leta.
- Koji ono dobar junak bješe.** (Izbor i redakcija Smilja Janković i Brana Vujović. Ilustr. Hasan Sućeska. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 49 + 7 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 9. do 11. leta.
- Kostić Dušan:** Sutjeska. (Ilustr. Mario Mikulić. 6. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 161 + 3 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.
- Kotovščikova Adelaida Aleksandrovna:** Ko je moja mama. (Prev. Jelena Starc. Ilustr. Mario Mikulić. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 118 + 2 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 10. do 12. leta.
- Kranjec Miško:** Pripovijetke. (Prev. Valerija Skrinjar-Tvrz. Izbor i redakcija Zorka Vujević. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 131 + 5 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.
- Kurtović Jovo:** Priče s izgubljene rijeke. Ilustr. Husnija Balić. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 139 + 1 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.
- Lazarević Laza:** Sve će to narod pozlatiti (i druge pripovijetke). (Izbor i redakcija Osman Hanžić. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 91 + 5 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.
- Lermontov Mihail Jurjevič:** Junak našeg doba. (Prev. i predgovor Nazif Kusturica. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 163 + 5 str. 8°. (Biblioteka Ars Lektira.)
Prevod dela: Geroj našeg vremena.
Od 13. leta.
- Lovrak Mato:** Družba Pere Kvržice. (Predgovor Muris Idrizović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 110 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)
Od 9. do 12. leta.
- Lukić Dragan:** Iz jednog džepa. (Ilustr. Hamid Lukovac. 5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 119 + 1 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 9. do 12. leta.
- Matavulj Simo:** Pilipenda i druge pripovijetke. (Izbor i redakcija Juraj Marek. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 90 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.
- Maticki Milenko:** Indijanci i devojčica. (Ilustr. Husko Balić. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 109 + 3 str. 8°. (Biblioteka Lastavica. 148.)
Izšlo v cirilici in latinici.
Od 9. do 12. leta.
- Mikić Aleksa:** Pjesma na Konjuhu. (Roman.) (Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 171 + 5 str. 8°. (Biblioteka Pingvin.)
Od 13. leta.
- Mikić Aleksa:** Priče o malim borcima. Ilustr. Dabrinka Petrović. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 150 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 9. do 12. leta.
- Mikić Aleksa:** Sunčana obala. (Ilustr. Husnija Balić. 4. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 130 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 9. do 12. leta.
- Milošević Velimir:** Zlatna knjiga djetinjstva. Sarajevo, NIŠP »Oslobodjenje« 1975. 300 str. 8°. (Biblioteka Iskra.)
To antologijsko delo je pomemben prispevek k spoznavanju jugoslovanskih književnosti za mladino. V njem so enakomerno zastopani pesniki in pripovedniki, skupaj štirideset sodobnih pisateljev s tistimi njihovimi deli, ki po sodbi pesnika Miloševića največ dajejo mladim bralcem. Avtor knjige vsakega ustvarjalca predsta-

vi s kratkim esejem o njegovem delu in z bibliografskimi podatki.

Od 8. do 13. leta.

Minderović Čedomir: Uska ulica. Za Titom. Povratak pesnika u ulicu koje nema. (Izbor i redakcija Jelena Čehić. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 179 + 5 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 13. leta.

Moric Rudo: Priče iz duboke šume. (Prev. Jan Beran. Ilustr. Hamid Lukovac.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 104 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica. 149.)

Prevod dela: Razpravky z lesa.

Knjiga slovaškega pisatelja vsebuje štiri zanimive zgodbe o živalih in pticah (Srnce sa crvenim zvjezdicama, Priča kukavice, Kako je zmija Vijuguša izgubila rep in Priča o divljoj patkici), ki govore o njihovih naravi, njihovih navadah, življenjskem boju, materinski ljubezni in materinem boju za mladiče. Branje zahteva posebnega napora, dogodki so prepleteni z veselimi in žalostnimi trenutki, vedno pa se srečno in poučno končajo.

Od 8. do 10. leta.

Nazor Vladimir: Pjesme. (Izbor i predgovor Skender Kulenović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 139 + 1 str. 8°. (Biblioteka Ars Lektira.)

Od 13. leta.

Nazor Vladimir: Pjesme. (Izbor i redakcija Amira Idrizbegović. Ilustr. Dobriboje Beljkašić. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 86 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 13. leta.

Necati Zekeriya: Djeca triju ulica. (Izbor i prev. Mehmed Ajša. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 127 + 5 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Uc Sokagin čocuklari.

Od 10. do 12. leta.

Nemcova Božena: Zlatokosa djevojka. Slovačke i češke priče. (Prev. Smiljana Kršić i Ina Krstanović. Ilustr. Hamid Lukovac. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 111 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: O krasne zlakovhase panne. Vybrane bachorky narodne.

Od 9. do 12. leta.

Ni veliki ni mali. (Priredila Dara Sekulić.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 126 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Knjiga je nastala iz pismem, ki so jih dečki in deklice pošiljali uredništvu časopisa Male novine za rubriko Zaupni pogovori. Otroci v pismih zaupavajo probleme, ki

jih težijo, pesnica Dara Sekulić pa poskuša njihov položaj osvetliti s pesmimi iz svetovne in domače poezije.

Od 13. leta.

Nidasio G...: Lisac Zdenko Prepreden-ko. (Prev. Jugana Stojanović. Ured. Milica Grabovac. Ilustr. Danica Rusjan. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 23 + 1 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Izšlo v cirilici in latinici.

Od 8. do 10. leta.

Nušić Branislav: Sumnjivo lice. (Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 132 + 4 str. 8°. (Biblioteka Školska lektira.)

Od 13. leta.

Pandžo Šukrija: Iznad gore vjetri zборе. (Ilustr. Hasan Sućeska. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 68 + 4 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 10. do 12. leta.

Pandžo Šukrija: Samo još kosovi zviđuću. (Ilustr. Božo Stefanović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 141 + 3 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 12. leta.

Peroci Ela: Baka plete rukavice. (Prev. Lazar Amidžić. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 115 + 5 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 12. leta.

Perrault Charles: Bajke starih vremena. (Prev. Tanja Dugonjić. Ilustr. Omer Omerović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 100 + 4 str. 8°. [ćir.] (Biblioteka Lastavica.)

Do 10. leta.

Podgorec Vidoe: Preplašene ptice. (Ilustr. Husko Balić. Prev. Josip Stošić.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 137 + 3 str. 8°. (Biblioteka Lastavica. 150.)

Izšlo v cirilici in latinici.

Prevod dela: Prikudeni ptici.

Izvrstni pripovednik za otroke v dvaindvajsetih poglavjih te knjige predstavlja veličino NOB in revolucije. Pozornost posveča otrokom v vojni, otrok sam pripoveduje o svojih doživetjih. Kljub grozotam, s katerimi se morajo otroci soočiti, in kljub vojni, ki surovo in brez milosti uničuje lepoto otroštva, se vera v življenje ne sme izgubiti.

Od 8. do 12. leta.

Priče o ljudima i životinjama. Izbor za niže razrede osnovne škole (II, III i

IV razred). (Ilustr. Dobrinka Petrović. Priredio Mirko Petrović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 119 + 7 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 9. do 11. leta.

Putopisi, memoari, dnevni, reportaže. (Priredio Izet Sarajlić. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 139 + 5 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.

Putopisi, memoari, dnevni, reportaže II. Izbor i redakcija Milivoj Rodić. Preštampano.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 131 + 5 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.

Samokovlija Isak: Nosač Samuel i druge priče. (2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 134 str. 8°. [čir.] (Biblioteka Lastavica.)
Od 13. leta.

Seliškar Tone: Mazge. (Ilustr. Husnija Balić. Prev. Uroš Džonić. Zbirku dopunila i dopunu prevela Nada Stanić. 5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 118 + 2 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Mule.

Od 10. do 12. leta.

Stefanović Mirjana: Enca sa kredenca. (Ilustr. Željko Marjanović.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 97 + 3 str. 8°. [čir.] (Biblioteka Lastavica.)

Zbirka vsebuje 56 pesmi za mlajše bralce. Simpatična po svojem lirizmu in ljubkosti osvaja tudi z lahkotnostjo izražanja in z ritmičnostjo. Moderna po vsebini in po dinamični obliki.

Od 8. do 10. leta.

Stijačić Emilija: Priče o Miši. (Ilustr. Dubravko Terzić.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 125 + 3 str. 8°. (Biblioteka Lastavica. 151.)

Izšlo v cirilici in latinici.

Stiriindvajset kratkih zgodb za otroke s sodobno tematiko, pisane v lahkem stilu.

Do 10. leta.

Šenoa August: Zlatarevo zlato. (Predgovor Miroslav Šicel. 2. izdanje.) Sarajevo,

»Veselin Masleša« 1975. 271 + 1 str. 8°. (Biblioteka Ars Lektira.)
Od 13. leta.

Tolstoj Aleksej Nikolajevič: Zlatni ključić. (Ilustr. Željko Marjanović. Prev. Nina Kožemjakina. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 115 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Prevod dela: Zolotoj ključik ili Priključeni-ja burašino.

Od 9. do 12. leta.

Turgenjev Ivan Sergejevič: Lovčevi zapisi. (Prev. Kiril Svinarski, Miloš Moskovljevič. Izbor i predgovor dr. Miroslav Babović. 2. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 182 str. 8°. (Biblioteka Ars Lektira.)

Prevod dela: Zapiski ohotnika.

Od 13. leta.

U svijetu snova. Jugoslovenske narodne pripovijetke. (Izbor Sulejman Brato Čišić. Ilustr. Fehim Avdić. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 127 + 1 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 9. do 12. leta.

Vandot Josip: Kekec. (Prev. Muris Idrižović. Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 131 + 1 str. 8°. (Biblioteka Mladi dani.)

Prevod dela: Kekec nad samotnim breznom.

Od 8. do 10. leta.

Vitez Grigor: Sto vukova. (Ilustr. Hasan Sućeska. 5. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 91 + 5 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Od 8. do 10. leta.

Zmaj Jovan Jovanović: Da čudne rado-
sti. Husein Tahmišić: Antologija pjesama za djecu Jovana Jovanovića Zmaja. (Ilustr. Željko Marjanović. 3. izdanje.) Sarajevo, »Veselin Masleša« 1975. 98 + 2 str. 8°. (Biblioteka Lastavica.)

Izšlo v cirilici in latinici.

Od 9. do 12. leta.

Zmaj Jovan Jovanović: Dobar drug. (Preštampano.) Sarajevo, »Svjetlost« 1975. 32 str. 8°. (Biblioteka Bambi.)

Do 10. leta.

IZVIRNA DELA ZA MLADINO IZ MAKEDONSKE KNJIŽNE PRODUKCIJE

Elica Nikolovska, Atanas Nikolovski

Andreevski Cane: Planeta so petel. Ilustr. Aleksandar Kaevski. Skopje, Kultura 1976. 50 str. 8°. (Biblioteka Detska radost.)

V zbirki, ki obsega 38 pesmi, se srečamo z otroškimi svetom, polnim norčij, razposajenosti, veselja in igre, polnim smisla za improvizacijo, animiranje in čudovito preobrazanje. Vendar nas pesnik že s prvo pesmijo opozori, da bo na bogastvo, raznolikost, pisanost otroških čustev, želja in interesov gledal s posebnega, rekli bi novega kota, kar ni bilo značilno ne za tega avtorja ne za druge literarne ustvarjalce za otroke. Od pesmi do pesmi sledi bralec podobam in primerom, ki razgibajo njegova premalo aktivirana čustva, njegove misli in fantazijo, kajti ob tistem, kar imamo običajno za »sakdanje« in »normalno«, se odpirajo vprašanja, porajajo se dvomi, dajejo se novi poudarki. V obstoječe modele pesnjenja za mladino Andreevski uspešno vnaša inovacije in to na čisto svojstven način, tako da ustvari skladno sožitje tradicionalnih vrednot s tistim, kar je sveže odkrito, ne samo v tematski osnovi, marveč tudi v jezikovni in stilistični zgradbi.

Blesokot na ramninata. Antologija na sodobna poezija za deca na poeti od Socijalistička Pokraina Vojvodina. Izborot i predgovor Georgi Arsovski. Ilustr. Dimitar Kočovski-Mičo. Bitola 1975. 188 str. 8°. (Sovremena jugoslovenska poezija za deca.)

To je prvi in nadvse uspešen prikaz ustvarjalnosti vojvodinskih pesnikov za otroke. Makedonskim bralecem se predstavljajo v izvedenskem izboru in v izredno okusno opremljeni knjigi. Antologija prinaša pesmi ustvarjalcev, ki pišejo v srbohrvatskem, madžarskem, slovaškem, romunskem in rusinskem jeziku. O vseh 25 zastopanih avtorjih so zabeleženi najosnovnejši biografski in bibliografski podatki.

Dodovski Vlado: Decata i vojната. Ilustr. Dimitar Kočovski-Mičo. Bitola, Razvivot 1975. 80 str. 8°. (Biblioteka za učenci.)

V dveh kratkih in eni daljši zgodbi pripoveduje Dodovski nepozabne spomine na otroštvo v letih okupacije in neposredno

po osvoboditvi, ko je vojna še vedno prisotna in zavesti otrok in odraslih. V senci vojnega vzdušja teče življenje otrok — bogato, raznovrstno, pod vplivom primerov, o katerih pripovedujejo odrasli. Knjiga je nepretenciozna. Dokumentarno ohranja pred pozabo doživlja iz vojnega časa.

Gajtani Adem: Od cvet do cvet. Prepev Podgorec Vidoe. Ilustr. Aleksandar Kaevski. Skopje, Kultura 1975. 44 str. 8°. (Detska radost.)

Prevod dela: Jule më lule.

Pesniška zbirka priljubljenega in plodovitega pesnika albanske narodnosti pomeni lepo osvežitev v makedonski književnosti za otroke. Vsako od 25 pesmi začne avtor z motom iz verzov znanih svetovnih ustvarjalcev, s čimer posredno sugerira spoznanje o neopredeljivosti ustvarjanja — misli, čustva, sanje, hrepenenje otrok in odraslih v deželah Evrope, Azije, Amerike. Skozi te in podobne motive tke pesnik svoje nežne, tople in prijetne lirične »zgodbe« o pesmi, mavrici, konju, nevesti, o besedah, morju, šoli, valovih, domovini, o otrocih vseh poldnevnikov sveta. Gajtani je svoje pesmi ustvaril v prostem verz, kar je prispevalo k temu, da se berejo in doživljajo intimno, z nekakšnim notranjim olajšanjem.

Janevski Slavko: Baram-baram-baram-baš. Ilustr. Aleksandar Kaevski. Skopje, Naša knjiga 1975. 62 str. 8°.

S to knjigo poezije za otroke potrjuje Slavko Janevski svoje mesto v samem vrhu te ustvarjalnosti v makedonski literaturi. Zelo težko je označiti magistralne kvalitete te resnične poezije. V njej srečamo raznolikost in svežino motivov, pisanost in obilico podob, sugestivnost in pollet fantazije, zvočnost in razigranost verza, bogastvo in živost jezika, mojstrstvo in izvirnost literarno jezikovnih sredstev, dinamičnost in ritmiko v zgradbi pesmi, moč in prepričljivost vtisov in sporočil. Slavko Janevski zna z izostrenim čutom zaslutiti in upodobiti navadnost predmetov, bitij in pojavov, prav tako pa zna z nič manjšo poetičnostjo in občutenostjo vtakati misli in čustva, ki so lastna ne samo otrokom vseh poldnevnikov, pač pa tudi ideje, aktualne za danes in za jutri tudi odraslim ljudem.

Micevski Dimče: Kitka od cvetčinja za mali dečinja. Ilustr. Dimitar Kočovski-Mičo. Bitola, Razvitok 1976. 38 str. 8°. (Biblioteka za učenci.)

Trideset pesmi te zbirke za otroke sodi v književnost, ki je po motivno tematski usmerjenosti in po idejno pedagoški opredelitvi ter po jezikovno stilističnem instrumentariju tradicionalistična. Avtor nima pretenzij, da bi odkrival nove plasti v otrokovem doživljanju sveta, niti ne sugerira novih pristopov k upodabljanju čustvenega bogastva, misli in sprememb, ki so značilne za neponovljivi del človekovega življenja — za otroštvo. Primerno za otroke do desetega leta.

Naumčeski Volče: Dzvezden pat. Ilustr. Aleksandar Kaevski, Skopje, Kultura 1976. 45 str. 8°. (Detska radost.)

Cetudi se ta zbirka šestinidesetih pesmi za otroke giblje v znanih tematskih, idejnih in estetskih sferah, nas pritegne avtorjevo prizadevanje, da bi še enkrat razveselili bralce, ko jim usmeri pozornost na lepote rastlin, pa še na zvezdane večere, igre sonca, na svet živali itn. Del pesmi izraža patriotsko in borbeno razpoloženje — Ohrid, Vardar, Prespa in druge — prav te izstopajo po svoji izvornosti in neposrednosti. Zaradi motivike, notranje zgradbe in lirске polnosti, zaradi umirjenega oblikovanja podob so te pesmi primerno branje za otroke od desetega do trinajstega leta.

Nikoleski Vančo: Krvavi godini. Ilustr. Mladen Tunić. Skopje, Makedonska kniga 1976. 100 str. 8°.

Ta roman Vanča Nikoleskega razkriva bralcem dvanajstih, trinajstih let resnico o njihovih vrstnikih, ki so se morali v teku revolucije zgodaj soočiti s problemi in obveznostmi, večjimi od njihovih moči. S slikanjem dogodkov v nekaterih krajih Makedonije, ki je bila med okupacijo razdeljena med Bolgarijo in Italijo, avtor sugestivno zasleduje prerasčanje otrok v pogumne skojevce in odločne borce narodnoosvobodilne borbe. Prepričljivost pripovedi se še poveča, ker avtor operira z imeni resničnih oseb, mest in dogodkov in ker omenja nekaj najbolj slavnih partijskih akcij v zahodni Makedoniji. Nikoleski z navdušenjem pripoveduje o življenju prvoborca Georgija Blaževskega-Goca.

Podgorec Vidoe: Beloto Ciganče. Žed za sloboda. 2. del. Roman. Ilustr. Tome Filipovski. Skopje, Naša kniga 1974. 158 str. 8°. (Zlaten bumbar.)

V tem mladinskem romanu avtor nadaljuje razburljivo pripoved o življenju otrok, ki so v času revolucije izgubili svoje najdražje in jih je nato imela na skrbi ljudska oblast. V središču zanimanja je bister, dostojen, sočustvujoč in vztrajen otrok, beli Ciganček Taruno skupaj z nekaterimi tovariši v domu za vojne sirote. V ambientu, značilnem za leta neposredno po NOB, avtor sugestivno gradi celo vrsto likov, ki navdušujejo s svojo moralno čistostjo, močjo, človečnostjo in trdnostjo duha: otroci in odrasli. Bistveno obeležje romana je svežina in prepričljivost individualiziranih oseb, prelepa pokrajina, v

kateri se dejanje dogaja, ter privlačna barvitost jezika. Od 10. do 12. leta.

Podgorec Vidoe: Pisma od Afrika. Ilustr. Mladen Tunić. Skopje, Makedonska kniga 1976. 83 str. 8°. (Literatura za deca.)

Knjiga »pisem« znanega pripovednika in pesnika sodi med maloštevilne umetniške stvaritve, ki odkrivajo vsaj del ogromnega afriškega prostanstva, nepregledne mrtve pejsaže peščenih pustinj in še bolj neskončno »divje razkosje«, pokrito z neprodinim pragozdom, »večno pomlad« in stoletne skrivnosti neizčrpne faune in flore, predvsem pa življenje številnih narodov in njihovih otrok. Pisatelj na zanimiv in lirichen način vodi bralca v ambiente, ki ga pritegnejo in mu še okrepijo radovednost in željo, spoznati tamkajšnje življenje in njegove nevarnosti. Knjiga prika o tem, kako Podgorec neodvisno od tematike razliva svojo poetičnost v upodabljanju prizorov in stanj kakor tudi v predstavljanju tamkajšnjih ljudi, predvsem pa v markantnem prikazovanju likov in dogodkov, povezanih z afriškimi otroki. Do 13. leta.

Popovski Aleksandar: Konj vo bunarot. Ilustr. Dimitar Kočovski-Mičo. Bitola, Razvitok 1975. 91 str. 8°. (Biseri.)

V šestnajstih kratkih zgodbah govori avtor o tematiki iz vsakdanjega življenja otrok in odraslih v družinskem, uličnem in širšem okolju. Opisana je poezija »majhnih« pripetljajev. Podobe so v osnovi realistične. Vse zgodbe ožarja topla človečnost, ki izhaja iz samega umetniškega tkiva in se tako okrepí, da doseže višek tako rekoč redno v finalu posamezne zgodbe. Besedilo se odlikuje po jasnem, klenem in funkcionalnem jeziku, tako da ima bralec občutek, da osebno sodeluje v dogajanju ne samo kot opazovalec, marveč tudi kot eden od neposrednih nosilcev dejanja.

Srebrni potoci. Srebrni potoci. Antologija na makedonskata poezija za deca. Izborot i predgovor Georgi Arsovski. Skopje, Mislja; Novi Sad, Radetnički univerzitet »Radivoj Čirpanov« i Zmaevi detski igri 1975. 343 str. 8°. (Detstvo. 32.)

Besedilo v makedonsčini in srbohrvaščini. Pesmi so v srbohrvaščino prevedli Gojko Janjušević, Predrag Cudić, Laza Lazlić, Dušan Đurišić, Ivan Ceković in Pero Zubac.

Makedonska povojna poezija za otroke se predstavlja bralcem v izboru 107 enot lirске poezije sedemnajstih najbolj afirmiranih makedonskih avtorjev vseh generacij. Dodane so tudi informacije o njihovem življenju, delu, književni ustvarjalnosti ter prejetih priznanjih in nagradah. Knjiga je prispevek k uresničevanju ideje o medsebojnem spoznavanju bralcev z umetniškimi vrednotami, ustvarjenimi v različnih jezikih narodov in narodnosti Jugoslavije.

Tarapuz Stojan: Alec palec. Bitola, Razvitok 1975. 82 str. 8°. (Biseri.)

Pričujoči niz 62 sugestivnih, iskreno navdihnenih in skladno oblikovanih pesniških izlivov je svojevrsten presek najbolj-

šega, kar je avtor ustvaril v svojih prejšnjih zbirkah poezije za otroke: v knjigah *Polno kajče želbi* (1967), *Dambara dumbara* (1969), *Cvet i zlato* (1970), *Nasmeani kapki* (1972) in *Očinja potočinja* (1972), ki so se najmlajšim bralcem zelo priljubile. Čeprav ostaja Tarapuzza glede motivnih zarišev v glavnem na področju »klasične« poietike za otroke, prinaša v makedonsko lirsko poezijo za otroke posebno svežino. Avtor je zrasel v osebnost z vrsto pomembnih ustvarjalnih značilnosti. Izbor pesmi v tej zbirki je zares kot pravo žuborenje »nasmejanih kapljic«, razigran ritem, vesela slikovitost, prijetna harmoničnost med vsebino in obliko čustva in izpovedi. Z gospodarnostjo in racionalnostjo izraza, z optimalno kratkostjo in konkretnostjo, s svežo intoniranostjo razkriva pesnik nepregledne nianse otroškega nemira, čustev, hrepenenj, predanosti dobroti, izvirnosti, iskrenosti, plemenitosti, življenjskega veselja.

Tarapuzza Stojan: Denovirki. Ilustr. Vladimir Jocić. Skopje, Makedonska knjiga 1975. 51 str. 8°. (Literatura za deca.)

V šopku petintridesetih pesmi z razigrano in zvočno metaforiko avtor povabi bralca v svet smeha, veselja, družabnosti, »junastva« in dobrote. S skrajnim varčevanjem prostora in besednjaka, z jedrnatostjo verzov in kitice, z dinamičnostjo in ritmičnostjo v gradnji podob, s skladnostjo, pisarnostjo in globino čustev nas ta poezija vabi, da bi še sami sodelovali v otroških doživljajih. Posebno značilna za to pesniško zbirko je visoka stopnja čustvenega aktiviranja mladih bralcev in spodbujanje njihove doživljajske resonanče.

Zekerija Nedžati: Yeşil nerde. Kade e zelenoto. Prev. Alaetin Tahir. Skopje, Kultura 1975. 75 str. 8°. (Detska radost.)

Dvojezična izdaja v turščini in makedonščini.

Značilno za to zbirko 31 otroških pesmi Nedžatija Zekerije, pripovednika in pesnika turške narodnosti v Socialistični republiki Makedoniji, je to, da so v njej lirske enote razvrščene vzporedno v obeh jezikih, v turškem in makedonskem, s čimer se nadaljuje že dolgoletna in lepa

tradicija. Mladim makedonskim bralcem je bil ta ustvarjalec doslej znan v glavnem kot avtor zgodbic za otroke, zgodbic o »naši ulici«, o domu, starših, igrah na dvoriščih in vsem, kar izpolnjuje otroško vsakdanost. Zbirka pesmi *Kade e zelenoto* predstavlja Zekerijo tudi kot zelo uspešnega pesnika za otroke. Svet njegove poetizacije je tipično otroški, a na svoj način tudi za otroke zanimiv. Gre za znane predmete, pojave in dogodke v naravi. Specifičen in funkcionalen je zorni kot, s katerega pesnik vse to gleda. Vse pesmi v zbirki so ustvarjene na enak način: začenjajo se kot vprašanje materi; z istimi verzmi — z vprašanjem — se pesmi končajo. Središnji del pesmi razkriva otroško psiho, posebno moč in neizčrpnost otroške želje, da bi spoznal svet okrog sebe — svet, v katerem tudi sam živi. Mati v pesmi zraste v nezamenljiv subjekt, h kateremu sta usmerjena tako otrokov pogled kot beseda. Personifikacija je bistvena oznaka te poezije.

Zekmanova Nada: Proletni skazki. Skopje, Makedonska knjiga 1975. 105 str. 8°. (Literatura za deca.)

Nada Zekmanova v svojem izboru dvaintridesetih zgodb, dolge so od dveh do štirih strani, ponuja bralcu panoramo različnih otroških prigod pri pouku v osnovni šoli, v krogu družine in v prostem času. Pristop v večini zgodb je čisto realističen. Junaki so preprosti vsakdanji otroci, starši, učitelji. Avtorica dobrohotno opazuje življenje, odnose, ravnanje, želje, spopade otrok z drugimi otroki ali s starši in drugimi odraslimi: vselej izhaja iz prepričanja, da je vsak otrok — tudi takrat, ko dela napake, ko se grdo obnaša, ko se kaže v slabi luči — v bistvu dober, human, duševno čist, vreden zaupanja in ljubezni. Zgodbe upodabljajo trenutke in položaje, v katerih se potrjujejo živahnost duha, čustvena razkošnost, etična čistost in socialna toplina pri vseh otrocih. V tem smislu se čuti rdeča nit umetnice s poglobljeno pedagoško intencijo. Zekmanova pripoveduje preprosto, jasno in razumljivo. Branje zato ne zahteva posebnega napora, vendar to ne zmanjšuje prijetnosti doživetja, ki bi bilo še močnejše, če velik del zgodb ne bi sugeriral podobnih razpletov — vselej namreč odkrito triumfirata pravičnost in dobrota.

OTROK IN KNJIGA

6

Revijo ureja s sodelovanjem uredniškega odbora

Darja Kramberger

Opremil Matjaž Vidic

Izdali

Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice

Pedagoška akademija Maribor

festival Kurirček

Pionirska knjižnica Ljubljana

Založila

Založba Obzorja Maribor

Za založbo Drago Simončič

Natisnilo

ČGP Mariborski tisk

1977 v Mariboru

Junija 1928 so bile natisnjene prve knjige Mladinske matice in odbor je takrat izdelal tudi matičin pravilnik, v katerem je bilo določeno, da je namen založbe izpopolnjevati dobro slovensko mladinsko književnost v duhu kulturnega programa slovenskega učiteljstva, njen cilj pa, da mladini pokloni vsako leto izvirna in prevedena književna dela, da po potrebi izdaja mladinski list ter da mladino vzgaja tudi z objavljanjem umetniških slik in reprodukcij.

Tatjana Hojan: Mladinska matica

Poezija za otroke kaže neprimerno jasneje kot poezija za odrasle, kdo je kdo in kaj je kaj. Pri pisanju za odrasle so pomembni različni vidiki: tehnična iznajdba, stilna in ideološka novina, globina misli, morala ali udarec zoper njo; v poezijo se vmešujejo momenti, ki niso bistveno pesniški, živo pa sodelujejo v književnem življenju, v kulturi. Poezija za otroke je čista kot studenec.

Taras Kermauner: Polžek orje.
Ob slovenski poeziji za otroke

Na televiziji je tudi umetniški program včasih informativen, ker televizija sega po izdelanih projektih drugih umetniških zvrsti in jih pri svoji uprizoritvi le podreja pravilom televizijske igre. Kot je že film na veliko segel po literaturi in iz znanih romanov iz svetovne književnosti napravil filmske uprizoritve, se tudi televizija kot sestra vizualne komunikacije, kakršno je prinesel film, ni odrekla kar precejšnjemu seganju v književnost. V tej zvezi pa ni narobe poudariti, da predvsem otroški in mladinski televizijski programi tudi pri nas prinašajo razmeroma dosti v televizijo spremenjene mladinske književnosti.

Vili Vuk: Knjiga in televizija

